

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Europa inwestująca w obszary wiejskie.

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego
Przez Społeczność dla obszaru
Stowarzyszenia
– Lokalna Grupa Działania „STER”

PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014-2020

Luty 2021

**Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność dla obszaru Stowarzyszenia
– Lokalna Grupa Działania „STER”**

Spis treści

Rozdział I. Charakterystyka LGD.....	4
1.1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia	4
1.2. Zwięzły opis obszaru	4
1.2.1 Obszar i ludność.....	4
1.2.2. Stan ekologiczny.....	6
1.3. Mapa obszaru objętego LSR	7
1.4. Opis procesu tworzenia partnerstwa.....	7
1.5. Opis struktury LGD zawierający w szczególności krótką charakterystykę jej członków	8
1.6. Opis składu organu decyzyjnego.....	9
1.7. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym ze szczególnym uwzględnieniem sposobu udostępniania procedur do wiadomości publicznej.....	9
1.8. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD	9
1.9. Wiedza i doświadczenie osób zaangażowanych w opracowanie i realizację LSR.....	10
Rozdział II. Partycypacyjny charakter LGD	10
Rozdział III. Diagnoza – opis obszaru i ludności	12
3.1. Określeniem grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów odnoszących się do tych grup	12
3.2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości	13
3.3. Opis rynku pracy	17
3.3.1. Uwarunkowania demograficzne	17
3.3.2. Struktura ludności i bezrobocie	18
3.4. Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego	20
3.5. Wskazanie problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego.....	21
3.6 Wykazanie wewnętrznej spójności LSR (inna niż przestrzenna).....	23
3.7. Krótka charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki	24
3.8. Krótki opis dziedzictwa kulturowego/zabytków	26
3.9. Edukacja i kultura.....	26
Rozdział IV. Analiza SWOT.....	27
Rozdział V. Cele i wskaźniki.....	30
5.1. Opis celów.....	30

5.2. Proces formułowania celów.....	32
5.3. Cele i komplementarność w LSR.....	32
5.4. Przypisanie wskaźników do celu ogólnego i celów szczegółowych oraz przedsięwzięć.....	33
Rozdział VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	43
6.1 Formy wsparcia operacji w ramach LSR.....	43
6.2 Cel tworzenia procedur.....	43
6.3 Zakres procedur	43
6.4. Formułowanie kryteriów wyboru	44
Rozdział VII. Plan działania.....	45
Rozdział VIII. Budżet.....	48
Rozdział IX. Plan komunikacji.....	50
9.1. Cele ogólne działań informacyjno-promocyjnych.....	50
9.2. Cele szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych	50
9.3. Grupy docelowe	51
Rozdział X. Innowacyjność	57
Rozdział XI. Zintegrowanie.....	58
11.1. Zgodnie z podejściem Leader.....	58
11.2. Integracja branż w ramach LSR LGD „STER”	62
11.3. Komplementarność.....	62
Rozdział XII. Monitoring i ewaluacja	73
12.1. Monitoring i ewaluacja – definicja pojęć.....	73
12. 2. Planowanie monitoringu.....	74
12.3. Ewaluacja i jej planowanie.....	78
Rozdział XIII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	80
Rozdział XIV. Bibliografia i załączniki.....	81

Rozdział I. Charakterystyka LGD

1.1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Nazwa LGD – Stowarzyszenie - Lokalna Grupa Działania „STER”
Nazwa stanowi skrót od Stowarzyszenia Twórczej Edukacji i Rozwoju.
Status prawny – stowarzyszenie
Data wpisu do KRS – 2006 rok
Numer KRS – 0000262996
REGON – 100243656
NIP – 728 – 26 – 29 -295

1.2. Zwięzły opis obszaru

1.2.1 Obszar i ludność

W skład grupy wchodzi cztery wiejskie gminy województwa łódzkiego: Andrespol, Brójce, Nowosolna i Rokiciny (od 2008 roku). Trzy pierwsze stanowią część powiatu łódzkiego wschodniego, Gmina Rokiciny wchodzi w skład powiatu tomaszowskiego. Gminy wchodzące w skład Stowarzyszenia LGD STER wykazują spójność przestrzenną, sąsiadują ze sobą tak, że tworzą jednolity obszar, choć wspólna granica gmin Nowosolna i Andrespol jest bardzo krótka i wynosi zaledwie kilkaset metrów. Bezpośrednimi sąsiadami obszaru czterech gmin są: miasto na prawach powiatu – Łódź, gminy miejsko – wiejskie: Koluszki, Rzgów, Stryków i Tuszyn oraz gminy wiejskie: Będków, Brzeziny, Czarnocin, Ujazd. Dane dotyczące obszaru i ludności gmin zawarto w poniższej tabeli.

Tabela 1.1. Obszar i ludność gmin tworzących LGD STER

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
Obszar (w km ²)	23	69	54	91	237
Ludność ogółem według stanu na 31 XII roku:					
2004	11477	5301	3579	5913	26 270
2007	11986	5598	3955	5952	27491
2009	12317	5798	4254	5994	28 363
2013	13180	6217	4556	6186	30 139
2014	13330	6321	4635	6180	30 466
Dynamika wzrostu ludności w 2014 roku w stosunku do roku 2004 (2004 = 100)	116,1	119,2	130,0	104,5	116,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Pod względem powierzchni największą gminą są Rokiciny, najmniejszą jest gmina Andrespol, która jednak posiada największą liczbę ludności i jest zdecydowanie najgęściej zaludniona. Udział czterech gmin w powierzchni i liczbie ludności województwa łódzkiego wyniósł w 2014 roku odpowiednio 1,3% i 1,2%, a w stosunku do obszarów wiejskich 1,4% i 3,3%. Liczba mieszkańców wszystkich prezentowanych gmin zwiększa się. W okresie 2004 – 2014 w największym stopniu taka tendencja miała miejsce w Gminie Nowosolna.

Obszar LGD STER jest stosunkowo gęsto zaludniony. Liczba mieszkańców na 1 km² (127 osób) jest ponad dwukrotnie wyższa niż w całym województwie łódzkim na obszarach wiejskich (54

osoby, w gminach wiejskich i miejsko - wiejskich bez miast). Bardzo gęsto zaludniona jest gmina Andrespol, która jest dość mocno zurbanizowana. Na obszarze objętym badaniem mieszka stosunkowo więcej kobiet, na 100 mężczyzn przypada ich 107, podczas gdy na obszarach wiejskich województwa łódzkiego wskaźnik ten wynosi tylko 101.

Tabela 1.2. Gęstość zaludnienia oraz struktura mieszkańców na obszarze gmin tworzących LGD STER według stanu na 31.XII. 2014 roku

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
Obszar (w km ²)	23	69	54	91	237
Ludność ogółem	13330	6321	4635	6180	30 466
Ludność na 1 km ²	571	92	86	68	128
Liczba kobiet na 100 mężczyzn	111	102	106	106	107

Źródło: *Województwo Łódzkie 2014 – podregiony powiaty, gminy*, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2014

Podział gmin na sołectwa prezentowany jest w kolejnym zestawieniu.

Tabela 1.3. Sołectwa na obszarze gmin LGD STER

Gmina	Sołectwo	Liczba sołectw
Andrespol	Andrespol, Bedoń Przykościelny, Bedoń Wieś, Janówka, Justynów, Kraszew, Nowy Bedoń, Stróża i Wiśniowa Góra	9
Brójce	Brójce, Bukowiec, Giemzów, Karpin, Kotliny, Kurowice, Kurowice Kościelne, Leśne Odpadki, Pałczew, Stefanów, Przepusta, Wardzyn, Wola Rakowa, Wygoda	14
Nowosolna	Boginia, Borchówka, Byszewy, Dobieszków, Grabina, Kalonka, Kopanka, Ksawerów, Lipiny, Moskwa, Natolin, Nowe Skoszewy, Stare Skoszewy, Plichtów, Teolin, Wiączyń Dolny,	16
Rokiciny	Albertów, Cisów, Eminów, Janków, Jankówek, Kolonia Łaznów, Łaznowska Wola I, Łaznowska Wola II, Łaznów, Łaznówek, Maksymilianów, Michałów, Nowe Chrusty, Mikołajów, Pogorzałe Ługi, Popielawy, Rokiciny, Rokiciny-Kolonia, Stefanów, Stare Chrusty, Wilkucice Duże, Wilkucice Małe	22

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Położenie obszaru Stowarzyszenia STER w centrum Polski wpłynęło na rozbudowę sieci komunikacyjnej o charakterze międzynarodowym, ogólnopolskim i regionalnym. Najważniejsze drogi przechodzące przez jego teren to:

- autostrada A1, odcinek ze Strykowa do Tuszyna, którego zakończenie budowy przewidywane jest w kwietniu 2016 roku (w gminach Nowosolna i Brójce),
- droga krajowej nr 72 relacji Rawa Maz. – Konin (odcinek w gminie Nowosolna),
- droga wojewódzka nr 713 łącząca Łódź z Tomaszowem Maz. (odcinek w gminie Andrespol, Brójce i Rokiciny),
- droga wojewódzka nr 714 pomiędzy Pabianicami a Kurowicami (odcinek w gminie Brójce).

Przez teren partnerstwa przebiegają też linie kolejowe o znaczeniu ogólnopolskim:

- Łódź – Koluszki (odcinek w gminie Andrespol),
- Piotrków Tryb. - Koluszki (odcinek w gminie Rokiciny).

Obszar Stowarzyszenia pod względem geograficznym leży w pasie Nizin Środkowopolskich, w mezoregionie Wysoczyzny Łódzkiej. Rzeźba terenu ma charakter polodowcowy, zasadniczy wpływ na nią miało zlodowacenie środkowopolskie. Gminy Andrespol, Brójce i Rokiciny to obszar, na którym przeważa rzeźba płasko - równinna. Osiągane tu różnice wysokości względnych są nieduże, bo jest to obszar prawie płaski. Gmina Nowosolna cechuje się natomiast urozmaiconą rzeźbą terenu. Najwyższy jej punkt – 284 m n. p. m. znajduje się w miejscowości Dąbrówka, najniższy w Starych Skoszewach – 150 m n. p. m. Są to jednocześnie ekstremalne wysokości dla wszystkich czterech gmin. W strefie najwyższej położonej, w gminie Nowosolna, nachylenie stoków sięga 20%. Przez teren Stowarzyszenia przepływają niewielkie rzeki. W gminie Nowosolna, znajduje się źródłowy odcinek, wpadającej do Bzury, Moszczenicy (długość 55 km). Przez gminy Andrespol i Brójce przepływa Miazga, wpadająca do Wolbórki (a ta do Pilicy), o długości 29 km. Niewielkie ciekі wodne znajdują się w gminie Rokiciny (Piasecznica, Pańkówka i Łaznowianka). Teren partnerstwa leży w Łódzko – Wieluńskim regionie klimatycznym.

1.2.2. Stan ekologiczny

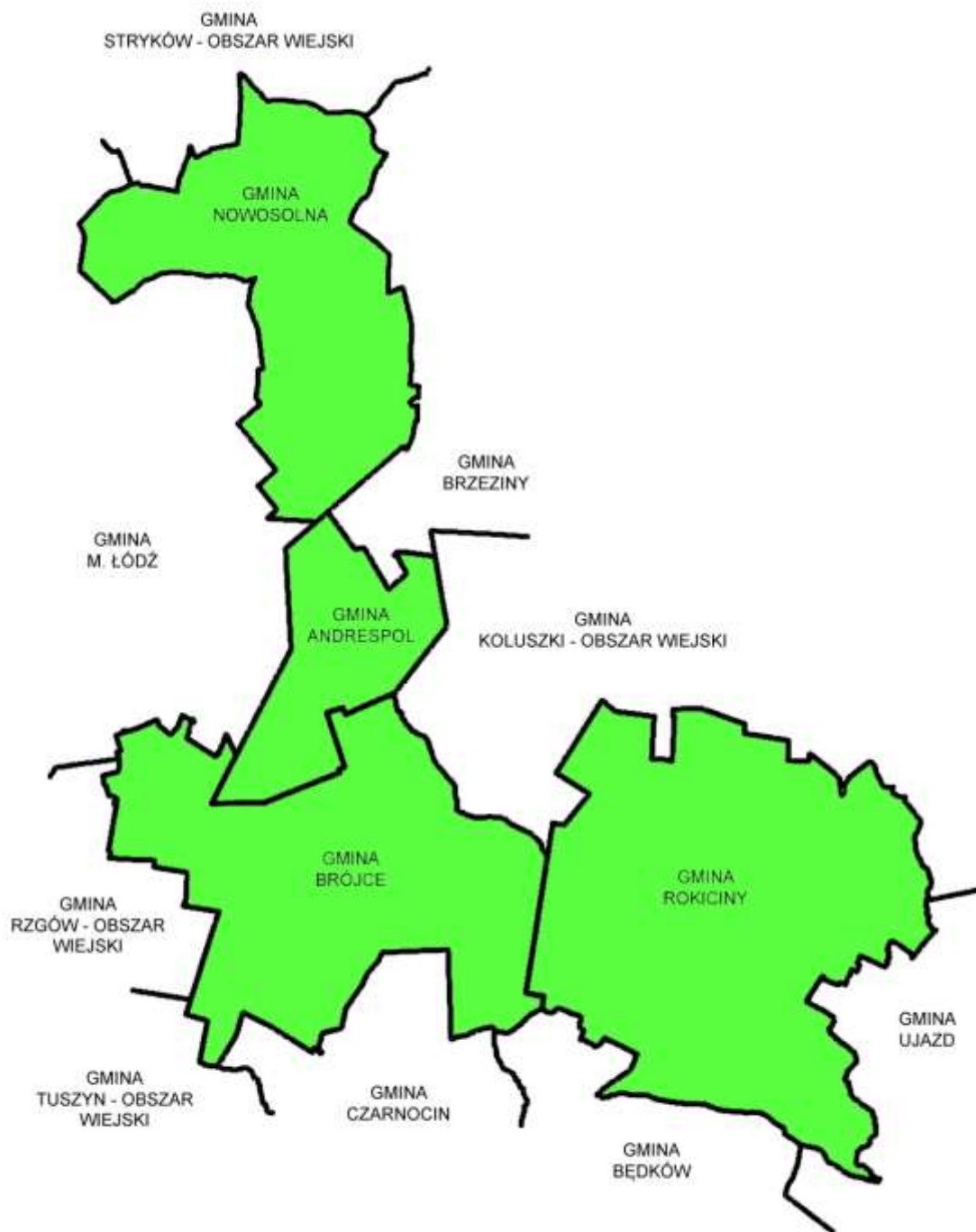
Na terenie partnerstwa nie ma dużych zakładów produkcyjnych, które z reguły tworzą szczególną uciążliwość dla środowiska naturalnego, głównie poprzez zanieczyszczenie powietrza, wód, ziemi i emisję hałasu. Wpływa to korzystnie na stan ekologiczny obszaru realizacji LSR, choć negatywnie (w pewnym stopniu) na jakość środowiska oddziałują niektóre mniejsze zakłady produkcyjne i usługowe, w tym związane z naprawą maszyn i urządzeń.

Uporządkowania wymaga przede wszystkim gospodarka ściekowa. Obszar Stowarzyszenia jest niemal w pełni zwodociągowany. Powoduje to dużą produkcję ścieków bytowo – gospodarczych, które jedynie w niewielkim stopniu objęte są zbiorczym systemem kanalizacyjnym, choć prowadzone są w tej dziedzinie inwestycje. Ścieki odprowadzane są głównie do zbiorników typu „szambo”, które teoretycznie powinny być szczelne, w praktyce jednak ścieki z nich często przenikają do gruntu, co stwarza zagrożenie dla gleby i wód podziemnych. Ścieki te wywożone są przez samochody asenizacyjne do oczyszczalni poza terenem Stowarzyszenia. W mniejszym stopniu ścieki trafiają do lokalnych, przydomowych oczyszczalni. Zdarzają się też „dzikie” zrzuty ścieków. Na obszarze Stowarzyszenia istnieją tylko dwie nieduże oczyszczalnie ścieków, obie w gminie Andrespol, w tym jedna obsługuje zakład mleczarski w Kraszewie. W planach jest budowa kilku oczyszczalni. Na stan czystości gleby, oprócz degradacji, spowodowanej gospodarką ściekową negatywnie wpływają emisje zanieczyszczeń do powietrza, składowanie odpadów, stosowanie środków ochrony roślin i nawozów sztucznych. Nieuporządkowana gospodarka ściekowa i stan gleby wpływają niekorzystnie na stan czystości rzek – Miazgi i Moszczenicy.

Na terenie czterech gmin nie ma składowiska odpadów komunalnych, są one wywożone poza teren gmin. Zdarzają się jednak „dzikie” składowania odpadów, zwłaszcza na terenie lasów.

Duże zanieczyszczenie powietrza w pasach wokół dróg przelotowych powoduje ruch samochodowy. Na terenach zwartej zabudowy, większe zanieczyszczenie tworzą systemy grzewcze, oparte o spalanie węgla. Bliskość Łodzi i zanieczyszczenie powietrza nad tym miastem okresowo oddziałuje negatywnie na jakość powietrza (w zależności od kierunków wiatru). Realizowane w tym mieście inwestycje z zakresu ochrony środowiska stopniowo łagodzą ten stan. Pewien problem stwarza też hałas – w pobliżu dróg przelotowych i pochodzący z zakładów produkcyjnych, m. in. POZBRUK w gminie Nowosolna.

1.3. Mapa obszaru objętego LSR

1.4. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Za początek partnerstwa uznać należy wspólne uczestnictwo gmin Andrespol i Nowosolna w projekcie „Andrespol i Nowosolna czyli wspólna inicjatywa na rzecz integracji społecznej, rozwoju i promocji podmiejskiego stylu życia” zrealizowanym w ramach Schematu i Pilotażowego Programu Leader +. Gminy przystąpiły do tego programu w październiku 2005 roku i był on wykonywany w dwóch etapach. W jego ramach gmina Andrespol była organizatorem szeregu przedsięwzięć o charakterze szkoleniowym, w tym czterech szkoleń ogólnych dla ok. 200 rolników i warsztatów komputerowych obejmujących 100 godzin dla 15 osób zagrożonych wykluczeniem.

Przystąpienie do tego projektu stało się impulsem do wspólnego podejmowania różnych inicjatyw, co stanowiło zaczątek budowy partnerstwa. Utworzenie Stowarzyszenia LGD STER poprzedzone zostało szkoleniami z udziałem moderatorów, dotyczącymi możliwości rozwoju turystyki w okolicach Łodzi oraz prawnych aspektów powołania LGD. Proces tworzenia strategii Stowarzyszenia był w wysokim stopniu uspołeczniony, brali w nim udział przedstawiciele samorządów, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, instytucji i mediów. Prace te rozpoczęto już pod koniec 2005 roku. Wówczas też przeprowadzono badanie socjologiczne dotyczące jakości życia w gminach Andrespol i Nowosolna, mocnych i słabych stron tych gmin, możliwości i kierunków rozwoju, najważniejszych problemów. W badaniu uczestniczyło ok. 600 mieszkańców. W końcowym etapie tworzenia partnerstwa, przystąpiła do niego gmina Brójce a w 2008 roku Rokiciny. Wcześniej Stowarzyszenie wystąpiło z wnioskiem o dofinansowanie projektu "LGD STER – em rozwoju lokalnego dla gmin Andrespol, Brójce i Nowosolna" w ramach Schematu II PPL+.

W 2009 roku Stowarzyszenie LGD STER, w skład którego wchodziły już cztery gminy – Andrespol, Brójce, Nowosolna i Rokiciny, podpisało z Urzędem Marszałkowskim w Łodzi „Umowę o warunkach i sposobie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013. W ramach działań 413 – Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju beneficjenci za pośrednictwem Stowarzyszenia podpisali 11 umów na łączną wypłaconą kwotę 2 394,6 tys. zł w ramach operacji „Odnowa i rozwój wsi” oraz 36 umów na łączną wypłaconą kwotę 600,4 tys. zł na operacje „Małe projekty”. Przedsięwzięcia realizowane były na obszarze wszystkich czterech gmin. Dotyczyły różnych dziedzin, m. in. budowy placów zabaw, boisk, scen, budowy i modernizacji świetlic, organizacji festynów, doposażenia klubów sportowych, organizacji warsztatów z dziedzictwa lokalnego, remontu dzwonnicy kościelnej oraz zakupu strojów ludowych i instrumentów.

Tym samym Stowarzyszenie LGD STER zrealizowało założenia realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju poprzez osiągnięcie wskaźników produktu i rezultatu w 97%. Realizacja LSR wpłynęła dodatnio na obszar partnerstwa zarówno poprzez podniesienie jakości życia mieszkańców dzięki zmodernizowaniu infrastruktury społecznej i rekreacyjnej w gminach, jak i przez integrację w trakcie licznych imprez i warsztatów organizowanych na obszarze LGD oraz poprzez podniesienie wiedzy mieszkańców o zasobach przyrodniczych i kulturowych obszarów sąsiadujących ze sobą gmin i stworzeniu w nich szlaków dla pieszych typu „Nordic Walking”.

Stowarzyszenie STER nie jest jedyną lokalną grupą działania. W samym województwie łódzkim jest ich 20 i obejmują prawie cały obszar regionu. Stwarza to poważną presję konkurencyjną w ubieganiu się o środki unijne i wymusza działania na wysokim, profesjonalnym poziomie.

1.5. Opis struktury LGD zawierający w szczególności krótką charakterystykę jej członków

Skład osobowy Stowarzyszenia LGD STER jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności i uwzględnia przedstawicieli grup docelowych przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) Stowarzyszenia LGD STER. Liczy ono obecnie 84 członków (stan na 15 grudnia 2015 rok), wśród których znajdują się osoby deklarujące przedstawicielstwo jednego lub kilku sektorów.

Na sektor publiczny składają się gminy wiejskie, które reprezentują wójtowie. Jest to grupa docelowa związana z realizacją przedsięwzięć dotyczących modernizacji i rozbudowy infrastruktury rekreacyjno-sportowej i wypoczynkowej, organizacji festynów i innych imprez integracyjnych.

Na sektor społeczny składają się stowarzyszenia, organizacje nieformalne, w tym Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne i inne organizacje reprezentowane przez osoby wskazane w „Deklaracji zobowiązania do współpracy”. Jest to grupa docelowa dla przedsięwzięć związanych z doposażeniem w stroje reprezentacyjne i/lub instrumenty.

Na sektor gospodarczy składają się przedsiębiorcy z branż przemysłowych i doradczych, a także rolnicy. Do nich skierowana jest grupa docelowa przedsięwzięć związanych z podejmowaniem i rozwijaniem działalności gospodarczej a także z dywersyfikacją źródeł dochodów.

Czwarty sektor stanowią mieszkańcy. Jest to grupa docelowa dla przedsięwzięć dotyczących szkoleń, warsztatów indywidualnych i grupowych oraz wydarzeń promocyjnych i aktywizacyjnych.

1.6. Opis składu organu decyzyjnego

Organem decyzyjnym w Stowarzyszeniu LGD STER jest Rada. Jej skład jest reprezentatywny, tzn. ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie mają więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez organ decyzyjny. Ten parytet musi być zachowany każdorazowo na etapie głosowania nad wyborem konkretnej operacji. W Biurze LGD będzie prowadzony Rejestr interesów członków Rady.

Skład osobowy Rady jest wybierany przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia spośród Członków tego Stowarzyszenia na okres czterech lat. Decyzją Walnego Zebrania Członków z dnia 15 grudnia 2015 r., w skład Rady wchodzi 12 osób wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie w sposób zapewniający równą reprezentację przedstawicieli gmin: Andrespol, Brójce, Nowosolna i Rokiciny (parytet równowagi terytorialnej). Przy czym maksymalna liczba reprezentantów każdej gminy nie może przekraczać 3 osób. Ponadto połowę składu Rady stanowią kobiety i znajduje się w niej również jedna osoba poniżej 35 roku życia. Członkowie Rady w sposób zrównoważony reprezentują wszystkie sektory: publiczny, społeczny, gospodarczy i mieszkańcy. Szczegółowe uprawnienia, organizację pracy oraz tryb obradowania określa regulamin Rady.

1.7. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym ze szczególnym uwzględnieniem sposobu udostępniania procedur do wiadomości publicznej

Członkowie Rady dokonują wyboru operacji podczas obrad. Każdorazowo na etapie głosowania nad wyborem konkretnej operacji sprawdzane jest zachowanie braku dominacji pojedynczej grupy interesu, co szczegółowo reguluje Regulamin Rady. W składzie Rady preferowane są osoby odpowiedzialne i spełniające wzorowo swój obowiązek obecności na posiedzeniach organu decyzyjnego. Członkowie Rady dodatkowo mają obowiązek uczestniczenia w szkoleniach dotyczących oceny wniosków. Po zakończeniu obrad podawane są do publicznej wiadomości, poprzez zamieszczenie na stronie internetowej Stowarzyszenia, protokoły z posiedzeń Rady, zawierające m. in. informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem wniosków, których wyłączenie dotyczy.

1.8. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD

Działalność Stowarzyszenia reguluje Statut oraz regulaminy: Walnego Zabrania Członków, Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjnej, Biura LGD. Podstawowym dokumentem regulującym działalność LGD STER jest Statut. Określa on działalność Stowarzyszenia jako zgodną z przepisami: ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach PROW na lata 2014-2020; ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz.

855 z późn. zm.); Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.; ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym kierowanym przez społeczność

Zgodnie ze Statutem nadzór nad stowarzyszeniem sprawuje Marszałek Województwa Łódzkiego. Statut reguluje kwestie organizacyjne Stowarzyszenia LGD STER, wyznacza kompetencje jego organów: Walnego Zebrania, Zarządu, Komisji Rewizyjnej, Rady. Uchwalenie zmian w Statucie jest kompetencją Walnego Zebrania. Wymaga to uzyskania większości 2/3 głosów przy obecności co najmniej połowy członków Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia.

Statut wyznacza cele i sposoby ich realizacji oraz działania Stowarzyszenia na rzecz obszarów wiejskich oraz określa: nazwę Stowarzyszenia, teren działania i siedzibę, prawa i obowiązki członków, w tym zasady skreślenia z listy członków, struktury organizacyjne, w tym tryb dokonywania wyboru władz i uzupełniania składu organów Stowarzyszenia oraz ich kompetencje, sposób reprezentowania Stowarzyszenia i zaciągania zobowiązań majątkowych, zakresy prowadzenia działalności gospodarczej, jeśli Stowarzyszenie zgłosi chęć prowadzenia takiej działalności, a także reguluje kwestie związane z funduszami i majątkiem Stowarzyszenia.

Regulaminy zawierają uregulowania dotyczące kwestii organizacyjnych i porządkowych dotyczących działalności organów Stowarzyszenia. Regulamin Walnego Zebrania Członków określa kwestie podejmowania uchwał, wyborcze, głosowania, składania wniosków formalnych zakresu zadań organów Walnego Zebrania Członków i inne. Wśród uregulowań zawartych w Regulaminie Zarządu zawarto m. in. zagadnienia dotyczące jego składu, posiedzeń, sporządzania protokołów, głosowań. Regulamin Rady określa wymogi dotyczące składu Rady, zasad zwoływania i prowadzenia posiedzeń, zaś w regulaminie Komisji Rewizyjnej ustosunkowano się do spraw związanych z posiedzeniami, głosowaniem, protokołowaniem i innymi.

1.9. Wiedza i doświadczenie osób zaangażowanych w opracowanie i realizację LSR

Kierownikiem Biura Stowarzyszenia LGD „STER” jest obecnie mgr Jolanta Gołębiwska, zatrudniona w biurze od czerwca 2013 roku. Posiada ona doświadczenie i niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji LSR, co potwierdzają uzyskane podczas szkoleń certyfikaty i zaświadczenia. Pracowała przy obsłudze wniosków dotyczących działań wdrażanych w ramach PROW 2007-2013, aktualizacji LSR, prowadzenia podstawowej obsługi biura LGD i koordynowania pracy organów władzy Stowarzyszenia. W przyszłości Stowarzyszenie planuje zatrudnić osobę na stanowisku specjalisty ds. promocji i informacji, która będzie prowadzić podstawową obsługę biura, promocję Stowarzyszenia jak i świadczyć doradztwo.

Rozdział II. Partycypanyjny charakter LGD

Lokalna Strategia Rozwoju opracowana została przy aktywnym udziale społeczności lokalnej. W celu sporządzenia diagnozy stanu istniejącego, rozpoznania potrzeb, problemów oraz określenia kierunków rozwoju w Strategii, zapoznano się z opiniami społeczności lokalnej dokonując partycypanyjnej diagnozy. W tym celu podjęte zostały następujące działania:

- badanie ankietowe wśród mieszkańców czterech gmin,
- spotkania konsultacyjne z mieszkańcami,
- konsultacje w drodze on-line poprzez umożliwienie wypowiedzi mieszkańców przez Internet, wpierając budowę społeczeństwa informacyjnego zgodnie z polityką horyzontalną UE,
- wywiady telefoniczne z przedsiębiorcami.

Podstawową formą włączenia społeczności lokalnej w proces przygotowania Strategii były konsultacje społeczne przeprowadzone w formie badania ankietowego. Przeprowadzone zostało w

okresie marzec – sierpień 2015 roku. Zbudowane zostało narzędzie badawcze w postaci odpowiedniego kwestionariusza, zawierającego pytania zamknięte, w tym ze skalami oraz otwarte (formularz kwestionariusza znajduje się w załączniku). Respondenci ustosunkować się mogli do następujących kwestii zawartych w kwestionariuszu:

- Ocena warunków życia w gminie – na skali czterostopniowej (złe, ani złe ani dobre, dobre, bardzo dobre). Wyodrębniono następujące dziedziny: gospodarka, środowisko naturalne, infrastruktura publiczna, opieka zdrowotna i społeczna, edukacja i kultura, sport i rekreacja, turystyka, działalność jednostek samorządowych, aktywność środowisk lokalnych. W tych przekrojach, w pytaniu zamkniętym, respondenci dokonali oceny łącznie trzydziestu dwóch czynników składających się na warunki życia w gminie.
- W pytaniu otwartym respondentów poproszono o wskazanie trzech cech wyróżniających gminę i świadczących o jej niepowtarzalnym charakterze.
- Następnie z zamieszczonej listy 28 czynników respondenci wybierali 5, które ich zdaniem stanowią największy problem i barierę rozwoju gminy.
- W podobny sposób z listy 28 priorytetów mogli wybrać 5 tych, które ich zdaniem są najważniejsze dla rozwoju gminy i podniesienia jakości warunków życia.
- Na skali dokonali także oceny użyteczność przedsięwzięć z listy zrealizowanych w gminie ze środków unijnych z osi IV LEADER pozyskiwanych za pośrednictwem LGD STER w latach 2007 – 2013.
- W pytaniu otwartym respondenci wskazywali trzy najważniejsze projekty, które winny być zrealizowane priorytetowo na terenie gminy.
- Jedno z pytań zamkniętych dotyczyło wizji gminy do roku 2020 (respondenci wybierali jedną z siedmiu charakterystyk).
- Kwestionariusz zawierał także pytania klasyfikacyjne (metryczkę) charakteryzujące respondentów - wiek, płeć, aktywność zawodową, miejscowość zamieszkania.

Dane uzyskane z ankiet poddane zostały wstępnej obróbce statystycznej, w ramach której m.in. określono kategorie dla pytań otwartych. Następnie zostały zdigitalizowane w programie Excel w taki sposób, że każda ankieta znalazła się w odrębnym wierszu. W 160 – ciu kolumnach znalazły się odpowiedzi na poszczególne pytania i ich warianty. Ułatwiło to wydatnie obróbkę statystyczną danych i pozwoliło uzyskać wartościowy materiał, przydatny do formułowania wniosków. Aby można było tego dokonać, w oparciu o zdigitalizowany materiał przeprowadzono analizę statystyczną wyników wykorzystując rozkłady odpowiedzi, analizę krzyżową, a także wskaźniki statystyczne - wartość średnią i miary rozproszenia.

W badaniu wzięło udział 556 mieszkańców czterech gmin, w tym seniorzy (emeryci/renciści) i bezrobotni, tzn. osoby, którym grozi wykluczenie społeczne.

Tabela 2.1. Charakterystyka próby w badaniu ankietowym

L.p.	Wyszczególnienie	Gmina:				Razem
		Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	
1.	Respondenci ogółem w tym:	146	189	103	118	556
2.	kobiety (w %)	59,1	57,3	60,8	64,2	59,9
3.	mężczyźni w (%)	40,9	42,7	39,2	35,8	40,1
4.	Struktura społeczna, w tym (w%):					
5.	osoby prowadzące własną działalność gospodarczą	15,8	17,6	17,0	12,0	15,8
6.	zatrudnieni w sektorze	19,5	37,4	26,0	20,8	26,9

	prywatnym					
7.	zatrudnieni w sektorze publicznym	30,2	16,5	22,0	21,6	22,2
8.	uczniowie/studenci	5,0	12,1	10,0	20,0	11,7
9.	bezrobotni	3,6	1,6	7,0	2,4	3,3
10.	emeryci/renciści	25,9	6,0	12,0	12,0	13,6
11.	rolnicy		8,8	6,0	11,2	6,6

Zródło: obliczenia własne

W badaniu obecni byli przedstawiciele grup defaworyzowanych, przede wszystkim: starszych, w tym dotkniętych długotrwałą chorobą, bezrobotnych i dotkniętych ubóstwem. Uzyskane wyniki poddane zostały digitalizacji i obróbce statystycznej przy pomocy programu Excel. Wyniki omawiane są w poszczególnych rozdziałach Strategii.

Niezależnie od badania ankietowego Zarząd Stowarzyszenia LGD STER przeprowadził spotkania konsultacyjne, których celem było uzyskanie opinii mieszkańców dotyczących mocnych i słabych stron gminy i obszaru oddziaływania LGD STER oraz szans i zagrożeń, a także analiz celów Lokalnej Strategii Rozwoju. W ich wyniku uzyskano ważne dane dotyczące diagnozy sytuacji gmin w opinii mieszkańców i pożądanym kierunków rozwoju. Dane te okazały się zbieżne z wynikami badania ankietowego. Zebrania konsultacyjne odbyły się w każdej gminie w następujących terminach:

- Bukowiec (gm. Brójce) – 3.09.2015
- Wiśniowa Góra (gm. Andrespol) – 8.09.2015
- Plichtów (gm. Nowosolna) – 14.09.2015
- Rokiciny Kolonia – 15.09.2015

W spotkaniach uczestniczyło od 24 do 30 osób.

Przeprowadzone zostały także konsultacje on-line z mieszkańcami za pośrednictwem strony internetowej Stowarzyszenia. W ten sposób mieszkańcy uzyskali możliwość zapoznania się z tekstem dotyczącym stanu i perspektyw rozwoju gmin i wyrażenia własnej opinii.

Ostatnią formą były wywiady telefoniczne, w których spytano respondentów o warunki do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie gmin i proponowanych zmian. Przeprowadzone zostały wśród 11 przedsiębiorców w czterech gminach.

Wyniki wszystkich konsultacji wśród społeczności lokalnej były analizowane, a wnioski, opinie i komentarze, które miały bardziej ogólny charakter były wykorzystywane w procesie przygotowania analizy SWOT, formułowania celów, przedsięwzięć i rezultatów Strategii. Reasumując Stowarzyszenie LGD STER uznało za grupy defaworyzowane, wymagające wsparcia, osoby po pięćdziesiątym roku życia, osoby niepełnosprawne i osoby bezrobotne. W związku z powyższym, w ramach rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim, objętym Strategią RLKS Stowarzyszenia LGD STER, wspierane będą operacje, w których zaplanowano tworzenie miejsc pracy dla osób z ww. grup defaworyzowanych.

Rozdział III. Diagnoza – opis obszaru i ludności

3.1. Określeniem grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów odnoszących się do tych grup

Wśród grup podlegających różnego rodzaju wykluczeniom na obszarze Stowarzyszenia wyróżnić można następujące: dotkniętych ubóstwem, bezrobotnych, niepełnosprawnych, długotrwale dotkniętych ciężką chorobą, bezradnych w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, ofiar przemocy domowej, osób dotkniętych chorobą alkoholową i narkomanów.

Przyczyny udzielania różnych form pomocy społecznej, pokazują występujące problemy, a także pośrednio dostarczają informacji, dotyczących rozkładu liczebności poszczególnych grup defaworyzowanych w gminach Stowarzyszenia STER. Dane te są o tyle wiarygodne, że na terenie czterech gmin zanotowano niewiele przypadków odmów pomocy społecznej i wsparcia w związku z niespełnieniem kryterium dochodowego, a nie wydano żadnej decyzji negatywnej z tytułu braku środków. Poszczególne grupy z reguły dotknięte są wykluczeniem więcej niż jednego rodzaju, np. osoba biedna bywa niekiedy dotknięta chorobą alkoholową lub bezrobociem. Najczęściej przyznawana jest pomoc z tytułu ubóstwa oraz bezrobocia. Wśród mieszkańców biednych przeważają osoby starsze i w wieku średnim. Strukturę bezrobocia scharakteryzowano w dalszej części Strategii.

Starsze osoby dominują wśród osób dotkniętych ciężką lub długotrwałą chorobą. Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego dotyczy głównie problemów z wychowywaniem dzieci. Stosunkowo nieduży udział pomocy udzielanej z tytułu choroby alkoholowej nie oznacza, że problem ten jest na terenie partnerstwa marginalnym. Nie udzielono pomocy społecznej narkomanom, co nie oznacza, że problem ze zjawiskiem narkomanii nie występuje. Wiąże się z negatywnym oddziaływaniem w tym zakresie dużego miasta – Łodzi, zwłaszcza w gminach Nowosolna i Andrespol. Zakres narkomanii jest jednak stosunkowo nieduży. Narastającym problemem stają się tzw. dopalacze. Braki w istniejącej ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii powodują szybki wzrost ich sprzedaży. Problem dotyczy w pierwszej kolejności wielkich miast. Z racji bliskości Łodzi dopalacze stają się jednak coraz bardziej widoczne wśród młodzieży gmin ościennych, w tym Nowosolnej, Andrespolu i Brójec.

Tabela 3.1. Powody udzielenia pomocy społecznej rodzinom 2014 roku, w procentach*

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
Ubóstwo	78	61	75	14	56
Bezrobocie	58	43	64	49	53
Niepełnosprawność	41	37	41	34	38
Długotrwała lub ciężka choroba	48	63	20	40	45
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	37	44	25	12	30
Osoby dotknięte chorobą alkoholową	7	8	16	2	7
Narkomania	-	-	-	-	-
Potrzeba ochrony macierzyństwa	12	17	31	15	16
Przemoc w rodzinie	1	1	-	-	1

*Rodzina mogła otrzymać pomoc z więcej niż jednego tytułu

Źródło: *Ocena zasobów pomocy społecznej – opracowania poszczególnych gmin w 2015 roku i obliczenia własne.*

3.2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości

Obszar LGD STER leży w strefie oddziaływania aglomeracji łódzkiej, z której pochodzą główne impulsy dotyczące rozwoju gospodarczego. W ujęciu liczbowym cztery gminy cechuje wysoki poziom rozwoju przedsiębiorczości. Wskazuje na to liczba funkcjonujących podmiotów gospodarczych. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest ich więcej niż w województwie łódzkim o 8%. Jeżeli jednak weźmiemy pod uwagę jedynie gminy wiejskie, w których przedsiębiorstw jest mniej, to w stosunku do liczby mieszkańców, podmiotów gospodarczych na obszarze LGD STER jest więcej aż o 58% w stosunku do średniej województwa. Skłonność do podejmowania działalności gospodarczej na analizowanym obszarze jest więc wysoka. Występują znaczne różnice w nasyceniu

przedsiębiorstwami poszczególnych gmin. Zdecydowanie największe jest w Nowosolnej - 140 na 1000 mieszkańców, najmniejsze w Rokicinach – odpowiednio 69. Wśród podmiotów gospodarczych obecnych na terenie LGD STER, podobnie jak w całym kraju, dominują najmniejsze, czyli osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Stanowią one 84% wszystkich podmiotów, proporcja ta jest podobna we wszystkich czterech gminach. Prowadzą one głównie działalność usługowo – produkcyjną z zakresu transportu, mechaniki pojazdowej, usług budowlano – montażowych oraz krawiectwa. W okresie ostatnich pięciu lat (2009 – 2014) następował sukcesywny wzrost liczby firm, w całym tym okresie o prawie jedną czwartą. Zdecydowanie najbardziej, bo o 40%, zwiększyła się liczba podmiotów w gminie Nowosolna. Tabele zawarte poniżej przedstawiają liczbę działających przedsiębiorstw, w różnych przekrojach.

Tabela 3.2. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, stan na koniec 2014 roku

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów
Liczba podmiotów ogółem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	
LGD STER, w tym:	104
województwo łódzkie ogółem	96
województwo łódzkie – gminy wiejskie	66
Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, w tym:	
LGD STER	87
województwo łódzkie ogółem	72
województwo łódzkie – gminy wiejskie	52

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne

Tabela 3.3. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON, stan na koniec 2014 roku

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
Liczba podmiotów ogółem, w tym:	1450	605	638	429	3122
sektor publiczny	21	15	4	11	51
sektor prywatny	1429	590	634	418	3071
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1250	511	517	355	2633
Liczba podmiotów ogółem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	110	97	140	69	104
Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	95	82	139	57	87

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne.

Tabela 3.4. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w latach 2009,2013 i 2014, stan na koniec roku

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
2009 rok					
Liczba podmiotów ogółem,	1217	482	454	349	2502

w tym:					
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1076	412	378	296	2162
2013 rok					
Liczba podmiotów ogółem, w tym:	1416	587	610	407	3020
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1237	498	508	338	2581
2014 rok					
Liczba podmiotów ogółem, w tym:	1450	605	638	429	3122
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1250	511	517	355	2633

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne.

Społeczeństwo czterech gmin docenia wagę działań, poprawiających warunki dla rozwoju lokalnej gospodarki. **W badaniu ankietowym wspieranie przedsiębiorców uznano za jeden z kluczowych czynników dla rozwoju i podniesienia jakości życia w gminie (wraz z działaniami poprawiającymi infrastrukturę).** Jednocześnie jednak duża część (prawie jedna trzecia) społeczeństwa wyrażała niezadowolenie z poziomu rozwoju przedsiębiorczości. Oceniony on został nisko, a za główne przyczyny tego zjawiska uznano utrudnienia o charakterze prawno – administracyjnym. W największym stopniu opinie takie wyrażali mieszkańcy gmin - Brójce i Rokiciny. Przedsiębiorcy odczuwali także niedostatek wsparcia w zakresie szkoleń z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej.

Na terenie gmin prowadzona jest, obok rolnictwa, działalność przemysłowa i usługowa. W gminie Nowosolna obok rolnictwa rosnącą rolę spełnia ok. 50 mikro i małych firm świadczących usługi, przede wszystkim doradcze, konsultingowe, prawne i medyczne. Andrespol to gmina z przewagą działalności handlowo – usługowej. W okresie międzywojennym była ważnym ośrodkiem wypoczynku weekendowego dla mieszkańców Łodzi. Obecnie funkcji takiej nie pełni. Wśród największych przedsiębiorstw działających na terenie LGD STER wymienić można następujące:

1. w gminie Brójce:
  - INTAP - producent foteli autobusowych i mikrobusowych, w tym specjalistycznych (m. in. bankowozów, ambulansów, dla policji, zatrudnia ok. 200 osób (największy przedsiębiorca w gminie),
  - Zakład Robot Inżynieryjno – Instalacyjnych INSTDOM Krzysztof Domiński,
  - GRANEX Sp. Z o.o. – producent pieczywa chrupkiego,
  - Piekarnia „KAC– DAM”.
2. w gminie Nowosolna:
  - ONINEN Hurtownia Hydrauliczno – Elektryczna, zatrudnia ok. 100 pracowników (największy przedsiębiorca w gminie),
  - POZ BRUK – producent kostki brukowej,
  - RIDI Polska Sp. Z o. o. – producent opraw oświetleniowych, spółka z kapitałem niemieckim.
3. w gminie Rokiciny:
  - Zakład Przetwórstwa Owoców i Warzyw MOTYL S. J. – znany w Polsce m.in. z produkcji majonezów, chrzanów, ogórków konserwowych, zatrudnia ok. 50 pracowników.
4. w gminie Andrespol:
  - Zakłady mięsne ZBYSZKO Zbigniew Kruk – producent przetworów mięsnych, zatrudnia ok. 250 pracowników (największy przedsiębiorca w gminie),

- PPH KORDUS – producent wyrobów pasmanteryjnych,
- INCHEM POLONIA – producent chemii budowlanej, w szczególności past pigmentowych,
- Łódzka Spółdzielnia Mleczarska. Oddział w Kraszewie,
- Ośrodek Wdrożeniowo – Rozwojowy Lasów Państwowych.

Warunki naturalne dla rolnictwa są na obszarze LGD STER dość przeciętne. Dominują gleby słabe, w V i VI klasie bonitacyjnej, w ogóle nie ma gleb w klasach I i II. Najlepsze gleby, zaliczane do klas IIIb i IVa znajdują się w gminach Brójce i Rokiciny. Gminy te, a także Nowosolna mają charakter rolniczy, znaczną większość ich terenu zajmują użytki rolne. Na tym tle wyróżnia się gmina Andrespol, w której stanowią one tylko nieco ponad jedną czwartą całego jej obszaru. W produkcji roślinnej na obszarze LGD STER przeważają uprawy tradycyjne - zboża i ziemniaki, w zwierzęcej hodowla bydła i trzody chlewnej. Na terenie Stowarzyszenia istnieje kilka tysięcy gospodarstw rolnych. Rolnictwo jest bardzo rozdrobnione i tylko dla niewielu gospodarstw w gminach Andrespol, Brójce i Nowosolna, jest ono jedynym źródłem utrzymania, natomiast w gminie Rokiciny dla większości. W gminie Andrespol – jest zaledwie 15 rolników posiadających grunty o powierzchni większej niż 15 ha.

Tabela 3.5. Struktura użytkowania gruntów gmin tworzących LGD STER (w %)

Wyszczególnienie	Gmina:			
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny
Użytki rolne	27	84	70	80
Lasy	26	7	23	14
Pozostałe	47	9	7	6
Razem	100	100	100	100

Źródło: Wikipedia. Wolna encyklopedia.

Gminy nie są nastawione na turystykę i rekreację i posiadają bardzo skromną infrastrukturę w tym zakresie. Brakuje miejsc noclegowych. Jej stan mieszkańcy ocenili jako tworzący jedną z głównych barier w rozwoju gminy. Obiektem typu hotelowego jest zajazd „Hades” w Andrespolu (jedyne w gminie). Miejsca noclegowe oferuje 20 mieszkańców oraz Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Wiśniowej Górze (w gminie Andrespol). Gospodarstwa agroturystyczne (3) istnieją jedynie na terenie gminy Rokiciny. Jedno z nich „Stajnia Mikołajów” posiada szeroką ofertę związaną z jazdą konną. Uboga jest oferta gastronomiczna oparta o bary i pizzerie. Jednym z niewielu większych obiektów branży rekreacyjnej jest Centrum Sportowo – Rekreacyjne ZBYSZKO w Wiączyniu Dolnym (gmina Nowosolna) oferujące noclegi, usługi rekreacyjne (w tym kursy jazdy konnej), sportowe, obiekt posiada też restaurację. Ścieżki rowerowe istnieją jedynie na terenie gmin Andrespol i Brójce. Brakuje też informacji turystycznej typu folderów, przewodników, map, choć dostępne są mapy gmin. Wydana też została mapa turystyczna – krajobrazowa obszaru Stowarzyszenia.

Jeżeli chodzi o usługi rekreacyjno – bytowe, to na terenie gmin (poza Nowosolną) istnieją siłownie, zlokalizowane przy szkołach i świetlicach. Ich wyposażenie jest jednak ubogie. Usługi fitness świadczone są jedynie na obszarze gminy Andrespol (4) i Nowosolna (2). W gminie Brójce w domu kultury prowadzone są zajęcia z aerobiku. Jest bardzo dużo zakładów fryzjerskich, ale kosmetyczne są tylko na terenie gminy Andrespol (10). Istnieje dość znaczna liczba placów zabaw dla dzieci, głównie przy świetlicach i szkołach, jest ich po kilka w każdej gminie, w Andrespol istnieją w każdym sołectwie. Ich wyposażenie jest jednak bardzo skromne.

Jako kluczowe dla rozwoju gminy władze samorządowe uznały następujące branże:

- w Andrespolu – przetwórstwo spożywcze : mięsne, mleczarskie i piekarnicze oraz handel detaliczny,

- w Brójcach – logistyka, różne branże w podstrefie ŁSSE (mieszalnie pasz, przędzalnie), drobny przemysł spożywczy, głównie piekarniczy,
- w Nowosolnej – działalność usługowo – handlowa oraz turystyczno – rekreacyjna,
- w Rokicinach - przetwórstwo rolno – spożywcze oraz mała przedsiębiorczość usługowo – handlowa.

Władze gminne (poza Nowosolną) wśród branż najważniejszych dla rozwoju zgodnie uznały związane z produkcją artykułów spożywczych w oparciu o istniejącą bazę rolnictwa. Nie wskazano natomiast usług turystyczno – wypoczynkowych (znów poza gminą Nowosolna), w tym związanych z przyjazdami weekendowymi z Łodzi, choć, jak to już zaznaczono, funkcje te obszar Stowarzyszenia pełnił w okresie międzywojennym, zwłaszcza na obszarze obecnej gminy Andrespol. Nie widzi się większych szans w powstawaniu dużych przedsiębiorstw, a podstawą gospodarki gmin pozostaną mikro, małe i w mniejszym stopniu średnie podmioty.

Jak zaznaczono przez obszar LGD STER budowany jest obecnie odcinek autostrady A1. Na terenie gminy Nowosolna powstaje węzeł autostradowy „Brzeziny”, a w pobliżu granicy z gminą Brojce węzeł „Romanów”. Stwarza to pomyślne perspektywy dla rozwoju firm logistycznych i zwiększenia zatrudnienia. Szansą na inwestycje w gminie Brójce stanowi istniejąca tam podstrefa Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Strefa ta w ostatnim międzynarodowym rankingu, w 2014 roku, uznana została za najlepszą w Europie dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Dochody podatkowe jednostek administracyjnych tworzących Stowarzyszenie są, w przeliczeniu na jednego mieszkańca, wyraźnie wyższe niż dla województwa łódzkiego, szczególnie w gminie Nowosolna.

Tabela 3.6 Dochody podatkowe (od osób prawnych, fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem) w 2014 roku w tys. zł

Wyszczególnienie	Gmina:					Województwo łódzkie
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem	
Ogółem	15 983,2	8 792,6	12 204,6	6 880,3	43 860,7	2 277 923 650
Na 1 mieszkańca	1 199,0	1 391,0	2 633,1	1 113,3	1 439,7	909,7

Źródło: *Bank Danych Lokalnych GUS* i obliczenia własne.

3.3. Opis rynku pracy

3.3.1. Uwarunkowania demograficzne

Przyrost naturalny na obszarze LGD STER jest ujemny. Jest to zgodne z tendencją występującą w całym kraju. Liczba ludności Polski spada i to w coraz szybszym tempie. Na obszarze czterech gmin jest jednak inaczej, zaludnienie rośnie, a dzieje się tak ze względu na dodatnie saldo migracji. Jest to zjawisko pozytywne, gdyż napływ ludności na dany teren wiąże się z korzystną oceną jego perspektyw rozwojowych, co powinno być wzmocnione poprzez podejmowanie inicjatyw, podnoszących atrakcyjności i wzrost konkurencyjności obszaru LGD STER. Na teren LGD STER przeprowadzają się mieszkańcy Łodzi o wyższych dochodach, chcący w ten sposób poprawić swoje warunki zamieszkania poprzez lepszy stan środowiska naturalnego i walory przyrodnicze. Inny czynnik napływu ludności to zmiana miejsca stałego pobytu przez osoby z innych obszarów wiejskich w celu zamieszkania bliżej miejsca zatrudnienia, którym jest Łódź i okolice, gdzie powstają nowe miejsca pracy związane z realizacją inwestycji, w tym zagranicznych – logistycznych w rejonie Strykowa, usługowych i przemysłowych w Łodzi. Miasto to traktowane jest jako jedno z najatrakcyjniejszych dla inwestorów w Polsce. Z drugiej strony inwestycje w Łodzi mogą ograniczać zainteresowanie kapitału obszarem czterech gmin.

Tabela 3.7. Przyrost naturalny w latach 2008 - 2014

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach					
2009	- 1,4	1,2	- 0,7	- 1,5	-0,8
2010	0,2	- 3,6	- 2,8	- 2,7	-1,6
2011	-1,5	2,3	0,7	-2,1	-0,5
2012	- 0,4	- 1,5	2,5	2,8	0,4
2013	-2,6	-0,5	-0,4	- 5,7	-2,4
2014	-1,4	3,2	0,7	-3,7	-0,7
Przeciętnie w latach 2009 – 2014	-1,2	-0,2	0	-2,1	-0,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne.

3.3.2. Struktura ludności i bezrobocie

Jak to już stwierdzono, ludność czterech gmin jest niejednorodna, tworzą ją dwie grupy. Pierwsza to osoby mieszkające na tym obszarze od urodzenia, druga to ludność napływowa. Większość osiedliła się na obszarze Stowarzyszenia STER po roku 1989. Jej udział w liczbie ludności czterech gmin rośnie. W gminach Andrespol, Nowosolna i Brójce ludność napływowa stanowi już prawie połowę ogólnej liczby mieszkańców, w gminie Rokiciny udział ten jest niższy. Ludność rodzima i napływowa różnią się poziomem osiągniętych dochodów, wykształceniem, stylem życia, a nawet sympatiami politycznymi, co wpływa negatywnie na spójność i integrację społeczności lokalnej.

Struktura ludności w oparciu o wiek produkcyjny i nieprodukcyjny wykazuje zróżnicowanie. W gminach Brójce i Andrespol osób w wieku produkcyjnym jest relatywnie wyraźnie więcej niż pozostałych dwóch gminach – Rokiciny i Andrespol. Stosunkowo młodymi są gminy Nowosolna i Brójce, w których wskaźnik obciążenia demograficznego jest znacznie niższy niż w pozostałych dwóch gminach.

Tabela 3.8. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym według stanu na 31.XII. 2014 roku*

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
Ludność ogółem, w tym w wieku:	13330	6321	4635	6180	30 466
przedprodukcyjnym	2494	1300	999	1108	5901
Produkcyjnym	8351	4097	2943	3766	19157
Poprodukcyjnym	2485	924	693	1306	5408
Kobiety	7009	3187	2382	3186	15764
Mężczyźni	6321	3134	2253	2994	14702
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób wieku produkcyjnym	59,6	54,2	57,5	64,1	59,0
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku	99,6	71,1	69,4	117,9	91,6

przedprodukcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego)					
---	--	--	--	--	--

* Ludność w wieku przedprodukcyjnym – do 17 lat, w wieku produkcyjnym – 18 – 59 lat dla kobiet i 18 – 64 lata dla mężczyzn, w wieku poprodukcyjnym dla mężczyzn – 65 lat i więcej, dla kobiet – 60 lat i więcej

Źródło: *Bank Danych Lokalnych GUS*.

Stopa bezrobocia na obszarze Stowarzyszenia STER jest stosunkowo niska. Wskazuje na to niewysoki wskaźnik liczby zarejestrowanych bezrobotnych w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym wynoszący 6,5% w stosunku do średniej w województwie łódzkim – 11,8 i ogólnopolskiej – 11,5% (na koniec 2014 roku). Charakterystyczną cechą LGD STER jest fakt, że na jego obszarze pracuje stosunkowo nieduża część mieszkańców w wieku produkcyjnym, a większość zatrudniona jest poza macierzystymi gminami, przede wszystkim w Łodzi (w gm. Nowosolna ok. 65% - 70%), gdzie koncentrują się inwestycje i powstają nowe miejsca pracy w dużych i małych zakładach. Stopa bezrobocia jest wyższa wśród kobiet niż mężczyzn. Pośród osób bezrobotnych znaczna ich część, prawdopodobnie około połowy, w sposób dorywczy lub na stałe wykonuje jakąś pracę zarobkową. W stosunku do stanu sprzed roku (2013) we wszystkich gminach odnotowano poprawę na rynku zatrudnienia, nastąpił spadek liczby bezrobotnych, co jest zgodne z tendencją ogólnopolską. Jednak w dłuższej perspektywie, w okresie pięciu lat, od roku 2009, liczba bezrobotnych znacznie się zwiększyła (poza gminą Rokiciny), mimo spadku stopy bezrobocia w kraju. Zjawiska te wynikają przede wszystkim z sytuacji na rynku pracy w Łodzi, na którym zaobserwowano podobne tendencje – znaczny wzrost bezrobocia w okresie 2009 – 2013 i spadek w następnym roku. Bardzo niekorzystnym zjawiskiem jest wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych, co sprzyja wykluczeniu społecznemu tej grupy mieszkańców. W całym Stowarzyszeniu stanowią oni ponad połowę wszystkich osób pozostających bez pracy (53,4 %), najmniej w gminie Brójce. Poprawa sytuacji na rynku pracy na obszarze Stowarzyszenia w podstawowym stopniu wiąże się z czynnikami zewnętrznymi, głównie ze zmianami w zakresie zatrudnienia i bezrobocia w Łodzi.

Mimo stosunkowo niewysokich stóp bezrobocia traktowane jest ono przez mieszkańców jako poważny problem społeczny. W badaniu ankietowym jedna czwarta respondentów uznała je za jedną z pięciu głównych barier hamujących rozwój gminy.

Tabela 3.9. Bezrobocie według stanu na koniec 2014 roku

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
	Liczba osób				
Pracujący ogółem, w tym:	1475	860	855	708	3898
Kobiety	889	331	350	449	2019
Mężczyźni	586	529	505	259	1879
Bezrobotni zarejestrowani w tym:	645	225	159	200	1229
Kobiety	272	100	75	90	537
Mężczyźni	373	125	84	110	692
Bezrobotni długotrwale	355	107	88	106	656
Bezrobotni z prawem do zasiłku	108	34	23	34	199
	W procentach				
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w tym:	7,7	5,5	5,4	5,3	6,4

Kobiety	6,8	5,1	5,4	5,2	
Mężczyźni	8,6	5,8	5,4	5,4	
Wzrost lub spadek liczby bezrobotnych zarejestrowanych w stosunku do końca 2013 roku	- 9,9	- 8,9	-11,3	- 25,1	-14,3
Wzrost lub spadek liczby bezrobotnych zarejestrowanych w stosunku do końca 2009 roku	56,2	80,0	74,7	-21,3	38,6
Bezrobotni z prawem do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych	16,7	15,1	14,5	17,0	16,2
Bezrobotni długotrwale w ogólnej liczbie bezrobotnych	55,0	47,6	55,3	53,0	53,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, Powiatowe Urzędy Pracy.

3.4. Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Liczne organizacje pozarządowe prowadzą działalność na terenie Stowarzyszenia LGD STER. W samej tylko gminie Nowosolna jest ich 27. Do organizacji tradycyjnie obecnych na obszarach wiejskich należą Koła Gospodyń Wiejskich, są one w większości sołectw i prowadzą działalność mniej lub bardziej aktywnie.

Ważną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa przeciwpożarowego pełnią Ochotnicze Straże Pożarne, których jest łącznie 24 w tym: 11 w Gminie Brójce, 2 w Nowosolnej, 7 w Rokicinach i 4 w Andrespolu. W Krajowym Systemie Ratownictwa znajduje się 12 jednostek. Ich wyposażenie w większości oceniane jest jako dobre. Niektóre jednostki OSP prowadzą też świetlice dla mieszkańców. Działają także liczne stowarzyszenia i fundacje. Wśród najbardziej aktywnych wymienić należy Stowarzyszenie ONJATY z Bukowca w gminie Brójce, które zajmuje się wspieraniem rozwoju dzieci i młodzieży z wykorzystaniem różnorodnych dziedzin sztuki i starego rzemiosła. W tej samej miejscowości przy szkole podstawowej istnieje Obserwatorium Astronomiczne im. Papieża Sylwestra II, które powstało dzięki oddolnej inicjatywie społecznej i w którym odbywają się pokazy astronomiczne dla uczniów i mieszkańców. Celem fundacji Ojca Pio w Kalonce (gmina Nowosolna) jest upowszechnianie wiedzy o jego życiu i działalności, a także krzewienie idei pomocy i postaw społecznych oraz integrowania społeczności lokalnej. Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Nowosolna za cel stawia ochronę walorów przyrodniczych i kulturowych regionu. W gminie Andrespol funkcjonuje Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Justynowa i Janówki, którego cele zakreślono szeroko i obejmują m. in. konkursy, wsparcie edukacji dzieci i młodzieży oraz ochronę i popularyzowanie dziedzictwa kulturowego. Stowarzyszenie Służenia Pomocą Rodzinie, Uzależnionym i Bezrobotnym „Dobra Nowina” z tej samej gminy pomaga poszczególnym osobom oraz rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji. W celu zagospodarowania stawów na rzece Miazga (gm. Andrespol) z inicjatywy oddolnej powstało Stowarzyszenie Wędkarskie „Marysinek” (150 osób), które zarybiło stawy, organizuje konkursy wędkarskie i opiekuje się nimi. Na terenie Stowarzyszenia prowadzą działalność amatorskie zespoły śpiewacze, m.in. Bukowianki, Leśnianki, Stefanów w gminie Brójce uzyskujące wysokie miejsca w konkursach regionalnych i ogólnopolskich.

We wszystkich gminach istnieją kluby i stowarzyszenia sportowe. Kluby prowadzą sekcje piłki nożnej, kluby uczniowskie zajmują się różnymi dyscyplinami sportowymi. Bazę sportową tworzą boiska i sale gimnastyczne w szkołach wyposażone w sprzęt podstawowy, stąd baza ta wymaga doinwestowania. W ankiecie mieszkańcy ocenili bazę sportową swojej gminy jako przeciętną (najlepiej w Rokicinach), choć raczej nie uważają, że stanowi barierę rozwoju. Wyraźnie jednak wskazali na potrzebę nadania priorytetu projektom związanym ze sportem i rekreacją.

Tabela 3.10. Stowarzyszenia sportowe, stan na październik 2015-10-25

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
Kluby sportowe	2	2	1	2	7
Uczniowskie kluby sportowe	3	-	4	1	8

Źródło: badanie własne.

Na terenie gminy znajdują się parafie Rzymsko – Katolickie. Liczba kościołów w poszczególnych gminach jest następująca: Andrespol - 3, Brójce – 2, Nowosolna – 2, Rokiciny 3. W Andrespolu znajduje się zbór Światków Jehowy.

Aktywność mieszkańców uwidacznia się także niekiedy w oddolnych inicjatywach w celach protestacyjnych np. przeciwko budowie wiatraków energetycznych w gminie Rokiciny.

W badaniu ankietowym i wypowiedziach mieszkańców, działalność organizacji pozarządowych została oceniona na poziomie stosunkowo niskim. Wyżej oceniono m. in. działalność jednostek samorządu terytorialnego i dostęp do opieki zdrowotnej. Z kolei jednak stosunkowo nieduża część respondentów (12,4%) uznała słabość organizacji pozarządowych za jedną z pięciu głównych barier rozwoju gminy. Należy więc sądzić, że społeczność gmin nie uważa by miały odegrać znaczącą rolę w rozwoju gminy i podniesieniu jakości życia mieszkańców.

3.5. Wskazanie problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego

Zadania w zakresie wsparcia i pomocy dla grup podlegających różnego rodzaju wykluczeniom realizują Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej (GOPS), które funkcjonują na terenie każdej z przedstawianych w niniejszej Strategii gmin. Liczba pracowników GOPS – ów waha się od dwóch w gminie Brojce do pięciu w Andrespolu.

Zakres udzielanego wsparcia jest stosunkowo duży, w 2014 roku objętym nim było blisko 6% mieszkańców, z tego wyraźnie najwięcej w najbardziej rolniczej gminie partnerstwa tj. Rokiciny (prawie 8%). W okresie od roku 2010 liczba osób w objętych wsparciem w rodzinach zmalała na obszarze całego Stowarzyszenia, ale tendencje w poszczególnych gminach były bardzo zróżnicowane tzn. bardzo wysoki spadek w Brójcach, mniejszy w Andrespolu, wzrost w Nowosolnej i Rokicinach. Należy podkreślić, że zmniejszenie się liczby osób objętych wsparciem nie było wynikiem ograniczonej ilości środków ale wiązało się z niespełnieniem kryteriów przyznania pomocy. Decyzje o przyznaniu pomocy wydawane są w wyraźnej większości przypadków kobietom, choć w gminie Brójce występuje równowaga w liczbie wydanych decyzji dla kobiet i mężczyzn.

Znaczna część decyzji wydawana jest osobom długotrwale korzystającym ze świadczeń społecznych (powyżej 12 miesięcy). Jest ich ponad jedna trzecia, a w gminach Nowosolna i Rokiciny ponad połowa.

Tabela 3.11. Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia w ramach pomocy społecznej w 2014 roku

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
Liczba osób (decyzji o przyznaniu świadczenia) ogółem	422	215	163	301	1101

w tym:					
rodziny	263	135	67	212	677
pozostałe osoby	159	80	96	89	424
Liczba osób w rodzinach w tym	659	389	234	494	1776
na 1000 mieszkańców	50,7	62,6	52,7	79,9	58,3
Kobiety (decyzje) ogółem	234	107	93	185	619
Mężczyźni (decyzje) ogółem	188	108	70	116	482
Osoby długotrwale korzystające ze świadczeń	125	51	86	151	413
Udział osób długotrwale korzystających ze świadczeń w ogólnej liczbie osób (decyzji o przyznaniu świadczenia), w %	29,6	23,7	52,8	50,2	37,5

Źródło; *Ocena zasobów pomocy społecznej* – opracowania poszczególnych gmin w 2015 roku i obliczenia własne.

Tabela 3.12. Dynamika liczby osób korzystających ze świadczeń, w procentach, w latach 2010 – 2014

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
Wzrost lub spadek liczby osób w rodzinach, którym przyznano wsparcie w 2014 roku w stosunku do 2013 roku	-13,7	-5,6	-2,5	-12,9	-10,4
Wzrost lub spadek liczby osób w rodzinach, którym przyznano wsparcie w 2014 roku w stosunku do 2010 roku	-9,7	-38,8	13,0	9,5	-12,3
Wzrost lub spadek liczby osób długotrwale korzystających ze świadczeń 2014 roku w stosunku do 2013 roku	15,7	-3,8	10,3	14,4	11,3
Wzrost lub spadek liczby osób długotrwale korzystających ze świadczeń w 2014 roku w stosunku do 2010 roku	-8,8	-32,0	86,9	51,0	15,4

Źródło: *Ocena zasobów pomocy społecznej* – opracowania poszczególnych gmin w 2015 roku i obliczenia własne.

Wsparcie osobom dotkniętym wykluczeniem obejmować może pomoc pieniężną i niepieniężną. Wśród świadczeń pieniężnych wyróżnić należy zasiłki – stałe (dla osób samotnie gospodarujących i dla osoby w rodzinie), okresowe (z tytułu bezrobocia, długotrwałej choroby i inne) i celowe. Zasiłki niepieniężne obejmują posiłki (w tym dla dzieci), odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej, usługi opiekuńcze i inne. Brakuje natomiast oferty aktywizującej osoby zagrożone wykluczeniem.

Szczególną grupę objętą pomocą społeczną stanowi grupa kilkudziesięciu byłych pracowników PGR - w Byszewach w gminie Nowosolna, niepotrafiących zaadoptować się w

rzeczywistości rynkowej, dotkniętych alkoholizmem i bezrobociem, którzy stanowią największą grupę korzystających z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Pomoc osobom zagrożonym wykluczeniem, oferują nie tylko GOPS –y. Należy wskazać na działalność kola anonimowych alkoholików w gminie Brójce, którego członkami są także osoby z innych gmin. Dom Opieki „Zacisze” w Łaznowskiej Woli, w gminie Rokiciny prowadzi działalność skierowaną do kilkuset osób starszych, niepełnosprawnych i z demencją starczą, którzy wymagają opieki całodobowej lub częściowej. Ośrodek jest rozbudowywany. W Wardzynie w gm. Brójce od czerwca 2014 roku istnieje dobrze wyposażony prywatny Ośrodek Rehabilitacyjno – Leczniczy „Sosnowa Aleja” Sp. z o. o. dla ok. 100 osób starszych. Domy Pomocy Społecznej prowadzą działalność na terenie gminy Nowosolna i Andrespol – dla 150 osób.

W przeprowadzonej wśród mieszkańców gmin ankiecie, dostęp do opieki społecznej oceniono na poziomie powyżej średniej, zbliżonym we wszystkich gminach.

Specyficznym rodzajem wykluczenia jest wykluczenie informatyczne, brak dostępu do komputerów i technik informatycznych. W celu przeciwdziałania temu zjawisku w gm. Rokiciny w ramach programu unijnego PO IG pozyskano 155 komputerów – dla szkół, ośrodka kultury, świetlic i mieszkańców. Komputery pozyskano także w gm. Andrespol. Problem jednak nadal istnieje na obszarach wiejskich.

3.6. Wykazanie wewnętrznej spójności LSR (inna niż przestrzenna)

Cztery gminy wchodzące w skład Stowarzyszenia STER stanowią jeden obszar. Obok wspólnych granic łączy je jednak znacznie więcej, a mianowicie:

- są to gminy wiejskie o podobnym profilu gospodarczym, na ich terenie zlokalizowane są jedynie małe i średnie przedsiębiorstwa produkcyjne. Przemysł nie stanowi podstawy ich gospodarki. Są to gminy o dużym znaczeniu rolnictwa (poza Andrespołem) i usług,
- rolnictwo we wszystkich gminach ma podobny charakter – drobne gospodarstwa, kiepskie gleby oraz tradycyjne uprawy i hodowla.
- pod względem atrakcyjności turystycznej nie są to gminy wyróżniające się, nie posiadają na swym terenie obiektów wpisanych na listę UNESCO, zabytków klasy zerowej czy parków narodowych. Posiadają jednak walory przyrodnicze i zabytki, które mogłyby wspomóc turystykę typu weekendowego,
- gminy te znajdują się na obrzeżu dużego miasta jakim jest Łódź. Wynikają stąd dla nich różnego rodzaju konsekwencje, dotyczące charakteru rynku pracy (duży udział pracujących w Łodzi), wzrostu liczby mieszkańców w oparciu o osiedlanie się na terenie partnerstwa mieszkańców Łodzi, systemy komunikacyjne nakierowane na dojazd do Łodzi, masowe wykorzystywanie przez mieszkańców Łodzi jako ośrodka kultury i edukacji,
- gminy są ze sobą silnie powiązane siecią dróg, z których najważniejsze to autostrada A1 łącząca węzeł Brzeziny w gminie Nowosolna z węzłem Romanów i gminą Brójce oraz droga wojewódzka 713 łącząca gminę Andrespol i Rokiciny. Trzy przystanki PKP w gminie Rokiciny: Rokiciny, Chrusty Nowe, Łaznów posiadają bezpośrednie połączenia kolejowe z Justynowem i Bedoniem w gminie Andrespol,
- ludność wszystkich czterech gmin wyraźnie dzieli się na dwie grupy – rodzimą i napływową,
- wszystkie gminy borykają się z podobnymi problemami z osobami podlegającymi różnym wykluczeniom, wsparcie dla nich oparte jest o Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej,
- gminy mają podobne problemy ekologiczne, przede wszystkim stoją przed koniecznością uporządkowania gospodarki ściekowo – kanalizacyjnej i budowy oczyszczalni ścieków.

Oczywiście obok podobieństw spajających gminy występują także czynniki, które je różnią, np. Gmina Andrespol wyróżnia się wysoką gęstością zaludnienia i przewagą zwartej zabudowy, Gmina

Rokiciny jako jedyna nie sąsiaduje z Łodzią. Nie są to jednak czynniki na tyle silne aby uniemożliwiały lub w większym stopniu utrudniały realizację idei partnerstwa.

3.7. Krótka charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody wyróżnia następujące formy ochrony przyrody: parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary krajobrazu chronionego, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe, ochrona gatunkowa, obszary Natura 2000. Na terenie czterech gmin występują tylko niektóre z powyższych form ochrony przyrody.

Na obszarze partnerstwa nie ma parków narodowych, natomiast najbardziej znacząca formą ochrony przyrody (obszarową) jest Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich. Znajduje się on w północnej części gminy Nowosolna. Obejmuje obszar 138 km² w sześciu gminach i mieście Łodzi, z tego w gminie Nowosolna stanowi 70% jej powierzchni i 16% całej powierzchni Stowarzyszenia. Teren Parku to głównie obszary otwarte – użytki rolne (60%), a lasy stanowią ok. 30% powierzchni. Park utworzono w 1996 roku. Na jego atrakcyjność wpływa ukształtowanie terenu cechujące się znacznymi różnicami w wysokościach względnych i dużymi spadkami powierzchni stoków oraz zróżnicowanymi formami geomorfologicznymi: parowy, wąwozy, jary, ostańce denudacyjne. Występują liczne głązy narzutowe, niektóre o obwodzie kilku metrów. Krajobrazy są malownicze a stopień zurbanizowania nieduży. Atrakcyjność turystyczną krajobrazu podkreślają punkty widokowe w najwyższych kulminacjach: w okolicy Dąbrówki (gdzie znajduje się najwyższy punkt Wysoczyzny Łódzkiej), Janowa, Borchówki, Plichtowa i Teolina. Rzeka Moszczenica mająca tu swój odcinek źródłowy zachowała duży stopień naturalności, meandrując tworzy głęboką dolinę, często ze stromymi i niedostępnymi brzegami, bagnami i rozlewiskami. Dodatkowej atrakcji dodają jej stawy retencyjne, które dawniej budowane były dla młynów wodnych a obecnie hoduje się w nich ryby. Flora Parku jest bardzo zróżnicowana. Stwierdzono obecność 736 gatunków roślin naczyniowych (o wyższym stopniu rozwoju). W grupie tej 39 to gatunki prawnie chronione, a 24 podlega ochronie ścisłej, kilka gatunków znajduje się w „Polskiej czerwonej księdze roślin”. Wśród licznych ssaków, głównie w lasach, na uwagę zasługują rzadkie płazy i 13 gatunków nietoperzy, w tym borowiaczka, jeden z najrzadziej występujących w Polsce.

Walory Parku podkreślają zabytki architektury, kultury i historii. W dworze w Byszewach przebywał często Jarosław Iwaszkiewicz, który był urzeczony miejscowym krajobrazem i podchodził do niego z wielkim sentymentem, czemu dał wyraz w swoich książkach i wspomnieniach. Dwór z czterema kolumnami w jednym z najbardziej znanych jego opowiadań „Panny z Wilka” to (jak podkreślał) opis dworu w Byszewach. Oparty na tym opowiadaniu film A. Wajdy otrzymał nominację do Oscara. Wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe Parku czynią go atrakcyjnym dla celów turystycznych i rekreacyjnych. Wartość jego zwiększa położenie w pobliżu dużego miasta – Łodzi.

Na terenie Stowarzyszenia znajdują się dwa rezerваты przyrody - ”Wiączyń” w gminie Nowosolna i „Łaznów” w gminie Rokiciny. Rezerwat ”Wiączyń” stanowi ocalały fragment dawnej Puszczy Łódzkiej. Jego główną wartością jest cenny starodrzew, głównie buków i jodeł, które znajdują się tu na północnej granicy ich zasięgu w Polsce. Czternaście buków ma ponad 300 lat, obwód ich pni przekracza 3 metry. Rezerwat posiada obszar 8,4 ha, a powstał w 1958 roku. Znacznie większy jest rezerwat „Łaznów”, którego obszar wynosi 60 ha. Zachował się tu fragment lasu z dominacją jodły (jodła pospolita), także na północnej granicy występowania tego gatunku w Polsce.. Niektóre z drzew liczą ponad 100 lat. Rezerваты są częściowe (nie ścisłe) i stwarzają potencjalnie dużą szansę dla rozwoju ruchu turystycznego z uwzględnieniem prawa ochrony przyrody.

W 2006 roku powstał „Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Miazgi pod Andrespołem” . Powierzchnia obszaru wynosi 156 ha. Chroni on naturalne obszary doliny tej rzeki w gminie Andrespol, w tym kompleks lasów w pobliżu Wiśniowej Góry. Występują tu stare dęby w naturalnym

siedlisku. Obszar ten może być wykorzystany m. in. do budownictwa o charakterze rekreacyjnym i turystycznie (szlaki rowerowe i piesze).

Wśród form ochrony przyrody typu obiektowego, pełniących funkcję wspomagającą w stosunku do obszarów ochrony przyrody, na terenie Stowarzyszenia znajdują się pomniki przyrody i obszary ekologiczne. W Rejestrze Form Ochrony Przyrody prowadzonym przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi znajdują się 54 pomniki przyrody położone na obszarze partnerstwa, z tego ich liczba na terenie poszczególnych gmin jest następująca: Andrespol – 19 (z tego 8 w parku przypałacowym w Nowym Bedoniu), Nowosolna – 17, Brójce – 15 (w tym grupa okazałych lip w Kurowicach, największa o obwodzie 513 cm oraz grupa lip w parku wiejskim w Giemzowie), Rokiciny – 3. Pomnikami przyrody w tych gminach są wyróżniające się okazałymi rozmiarami drzewa następujących gatunków: dąb szypułkowy, lipa drobnolistna, klon jawor, wiąz szypułkowy wiąz, klon pospolity i buk pospolity.

Na obszarze czterech gmin znajduje się dwa obszary użytków ekologicznych. Jednym z nich jest bagno śródleśne w rejonie Wiśniowej Góry – Kraszewa, w gminie Andrespol utworzone w 2001 roku. Znajduje się tam roślinność charakterystyczna dla terenów podmokłych i okresowo zalewanych. Drugim jest utworzony w 2013 roku użytek ekologiczny „Mokradło Łaznowska Wola” w gminie Rokiciny. Jest to śródleśne mokradło ze zróżnicowaną roślinnością zaroślową i szuwarowo – bagienną.

W przeprowadzonym badaniu ankietowym mieszkańcy określili walory przyrodnicze swoich gmin. Opinie były zróżnicowane. Zdecydowana większość mieszkańców Nowosolnej wysoko oceniła walory krajobrazowe swojej gminy. Prawie 80% wskazało, że jest to jeden z głównych (trzech) atrybutów wyróżniających ją, podczas gdy w Brójcach 28%, w Andrespolu 15% a w Rokicinach jedynie 11%.. Ocena jakości krajobrazu w pozostałych gminach wypadła więc zdecydowanie słabiej. Opinie takie wydają się być zrozumiałe, gmina Nowosolna, a zwłaszcza jej północna część to obszar wyjątkowo jak na warunki Polski Środkowej urozmaiconej rzeźby terenu i atrakcyjny przyrodniczo. Jeżeli chodzi o pożądane kierunki rozwoju gmin, to tutaj również oceny mieszkańców gminy Nowosolna różnią się (choć w mniejszym stopniu) od pozostałych. Blisko połowa wskazała, że gmina powinna zachować atrakcyjność pod względem przyrodniczym, w pozostałych gminach opinię taką wyraziło ok. 20% ankietowanych.

W planach rozwoju gmin i partnerstwa uwzględnia się objęciem ochroną przyrody nowe obszary.

Tabela 3.13. Planowane formy ochrony przyrody

Formy ochrony przyrody	Gmina Andrespol	Gmina Brójce	Gmina Nowosolna
Zespoły przyrodniczo - krajobrazowe	„Las jodłowy i torfowisko w Kraszewie”,	Dolina Neru-Dobrzyńki”, „Źródła w Wardzynie”;	„Wylot parowu Kalonka”, „Kulminacja Wzniesień Łódzkich”, „Stawy w dolinie Borchówki”, „Skoszewy Stare – dolina Moszczenicy”, „Byszewy Iwaszkiewiczowskie nad Moszczenicą”;
Stanowiska dokumentacyjne			„Pagórek Janów”, „Żwirownia Moskwa”
Użytki ekologiczne		„Łąki i stawy w Woli Romanowskiej”	„Łęgi w dolinie Borchówki”, „Dolina Źródłana w Skoszewach Nowych”, „Staw młyński w Bogini”

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów LGD STER.

3.8. Krótki opis dziedzictwa kulturowego/zabytków

Obszar LGD STER jest jednolity pod względem kulturowym. Zawsze wchodził w skład państwa polskiego. Przed 1918 roku stanowił część zaboru rosyjskiego. Na jego terenie znajduje się wiele obiektów kultury materialnej o randze regionalnej związanych z przeszłością i dorobkiem kulturowym regionu. Zabytki zgromadzone na obszarze LGD STER to przede wszystkim dwory i kościoły, co wiąże się z tradycjami gospodarki rolnej na tym obszarze. Spośród obiektów zabytkowych część jest wpisana do rejestru zabytków nieruchomych województwa łódzkiego. Są to :

- w gminie Brójce - zespół dworski w Giemzowie z XVII – XIX wieku obejmujący dwór i park
- w gminie Nowosolna – dwór w Byszewach z I połowy XIX wieku,
- W gminie Rokiciny – w Łaznowie: kościół parafialny pod wezwaniem Matki Boskiej Różańcowej, drewniany z połowy XVIII wieku, dzwonnica drewniana, zieleń wokół kościoła, oraz park w Popielawach z XIX wieku

Zabytkowy charakter mają także: zespół dworski w Nowym Bedoniu (gm. Andrespol), kościół parafialny pod wezwaniem Matki Boskiej Królowej Polski w Bedoniu z lat dwudziestych XX wieku (gm. Andrespol), neogotycki kościół pod wezwaniem Najświętszego Serca Jezusowego w Kurowicach (gm. Brójce) z początku XX wieku, ze starszym, zabytkowym wyposażeniem (gmina Brójce), młyn na rzece Miazga w Kotlinach (gm. Brójce), kościół w Woli Rakowej (gm. Brójce), zabudowa drewniana w kilku wsiach m.in. w Bukowcu, Wardzynie, Wiączyniu Dolnym, Andrespolu, Kraszewie, Wiśniowej Górze (gminy Andrespol, Brójce i Nowosolna), Sanktuarium Maryjne w Starych Skoszewach z kopią cudownego obrazu Matki Bożej z Dzieciątkiem, poświęconego przez papieża Piusa XI i zabytkowym wyposażeniem (Nowosolna), zajazd poczty konnej i dworzec kolejowy z XIX wieku w Rokicinach.

Wśród innych obiektów dokumentujących dziedzictwo kulturowe wymienić należy: cztery stanowiska archeologiczne w gminie Andrespol oraz niewidoczny na powierzchni cmentarz z urnami z V wieku p. n. e. pod i obok kościoła w Starych Skoszewach, grodzisko w Starych Skoszewach z V wieku, kilka cmentarzy ewangelickich – we wsiach Głąbie, Grabina, Boginia, Teolin, Bukowiec, cmentarz wojenny z I Wojny Światowej w Wiączyniu Dolnym, miejsce straceń z okresu II wojny Światowej w Lesie Wiączyńskim w gminie Nowosolna. Ważnym elementem kulturowym związanym z tradycyjną obrzędowością jest także kilkadziesiąt kapliczek przydrożnych zlokalizowanych na całym obszarze LGD STER.

3.9. Edukacja i kultura

Na obszarze Stowarzyszenia wychowaniem przedszkolnym objęta jest liczba dzieci większa niż w województwie łódzkim. Odpowiednie wskaźniki w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosiły w roku szkolnym 2013/2014 36 i 34. Teren partnerstwa jest poza tym dość jednolity jeżeli chodzi o liczbę dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w poszczególnych gminach. Przedszkola są w większości dość dobrze wyposażone.

Na obszarze czterech gmin działają szkoły podstawowe i gimnazja. Poziom niektórych szkół (np. w Bukowcu w gminie Brójce) jest wysoki, posyłane są do nich także dzieci mieszkające w Łodzi, a po ukończeniu gimnazjum dostają się do dobrych szkół średnich.

Tabela 3.14. Szkolnictwo w roku szkolnym 2013/2014

Wyszczególnienie	Gmina:				
	Andrespol	Brójce	Nowosolna	Rokiciny	Razem
<u>Placówki wychowania przedszkolnego*</u>					
Liczba placówek	8	7	3	1	19

Liczba dzieci	471	252	171	202	1096
Liczba dzieci na 1000 mieszkańców	35	40	37	33	36
Szkoły podstawowe					
Liczba szkół	3	3	2	2	10
Liczba uczniów	784	351	237	305	1677
Gimnazja					
Liczba gimnazjów	1	1	1	1	4
Liczba uczniów	361	153	201	141	856

*Przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne, łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą

Źródło: *Województwo Łódzkie 2014 – podregiony powiaty, gminy*, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2014.

Na terenie gmin nie ma kina. Ośrodkami działalności kulturalnej są gminne domy kultury (w gminie Nowosolna – Gminno – Parkowe Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie). W każdej gminie funkcjonują też biblioteki i świetlice, które w części są wyposażone w komputery. W poszczególnych gminach liczba świetlic jest następująca: Andrespol - 7 , Brójce - 3, Nowosolna - 3, Rokiciny – 9. Ośrodki te zajmują się organizowaniem czasu wolnego dla mieszkańców, zajęć podczas ferii i wakacji dla dzieci, wyjazdami turystycznymi.

Na obszarze Stowarzyszenia organizowane są liczne imprezy kulturalne i sportowe ukierunkowane na zachowanie tożsamości wiejskiej oraz integrację mieszkańców. Odbywają się festyny, majówki, imprezy plenerowe, dożynki gminne, konkursy, zawody i inne. Oprawy artystycznej imprezom dostarczają amatorskie zespoły śpiewacze, orkiestry dęte. Imprezy sportowe to turnieje szkolne, imprezy sportowo – integracyjne, wyjazdy na imprezy na szczeblu międzyszkolnym w różnych dyscyplinach. Popyt na tego typu imprezy jest duży, występują jednak bariery finansowe. Zakres realizowanych imprez kulturalnych, a także sportowych, na rzecz społeczności lokalnych ograniczony jest szczerymi środkami, które mogą być na ten cel przeznaczone. W szczególności wskazuje się na potrzebę organizacji imprez, które stanowiłyby promocje obszaru, np. produktów lokalnych, oryginalnych i wysokiej jakości – chleba, wędlin, miodu pitnego.

Urzędy gminne wydają czasopisma, poświęcone problemom lokalnym. W Rokicinach jest to dwumiesięcznik „Nowiny Gminy Rokiciny”, w Andrespolu – miesięcznik „W Centrum Polski”. W Brójcach w przygotowaniu jest drugi numer „Gazety Informacyjnej Gminy Brójce”. Na terenie gminy Nowosolna czasopismo „Na Wzniesieniach” wydawane jest przez Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Gminy Nowosolna (8 – 9 numerów w ciągu roku).

Rozdział IV. Analiza SWOT

Analiza SWOT została opracowana na podstawie przeprowadzonej diagnozy obszaru LGD, ujętej w rozdziale III. Do przygotowania analizy SWOT zaangażowana była lokalna społeczność, reprezentowana przez sektor społeczny, publiczny, gospodarczy oraz mieszkańców gmin Andrespol, Brójce, Rokociny i Nowosolna. Badanie opinii lokalnej społeczności, podmiotów gospodarczych prowadzone było poprzez badanie kwestionariuszowe na grupie około 600 respondentów oraz konsultacje społeczne w gminach polegające na wskazaniu czynników wewnętrznych i zewnętrznych w ujęciu pozytywnym i negatywnym (SWOT). Uzyskane wyniki i opinie społeczności lokalnej, która wzięła udział w badaniu i konsultacjach zostały w większości ujęte w tabeli SWOT. Wskazane problemy, o charakterze jednostkowym zostały pominięte w analizie. W przedstawionej strategii LGD

nie ujęto obszarów (m.in. infrastruktura drogowa, wodociągowo-kanalizacyjna, gazowa, wykorzystania odnawialnych źródeł energii), które nie będą realizowane w ramach Strategii. Wyniki będą wykorzystane na etapie aplikowania do konkursów finansowanych z innych źródeł zewnętrznych przez poszczególne gminy.

Tabela 4.1. Analiza SWOT

Mocne strony	Odniesienie do diagnozy (numery rozdziałów i podrozdziałów)	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy (numery rozdziałów i podrozdziałów)
Dodatnie saldo migracji i działanie licznych organizacji pozarządowych na terenie LGD	3.3.1, 3.4 diagnozy	Niski poziom integracji i spójności społeczności lokalnej	3.3.1, 3.3.2 diagnozy
Zasób miejsc, które umożliwiają organizację spotkań o charakterze kulturalnym dla mieszkańców	3.9 diagnozy	Niska aktywność społeczna i kulturalna mieszkańców	3.4 diagnozy
Stosunkowo niska stopa bezrobocia na obszarze LGD	3.3.2 diagnozy	Wzrost liczby osób bezrobotnych (a zwłaszcza długotrwale bezrobotnych) w ciągu ostatnich 5 lat (z wyjątkiem gminy Rokiciny) i rosnące wykluczenie tych osób na terenach wiejskich, co stanowi poważny problem społeczny w opinii lokalnej społeczności	3.3.2 diagnozy
Funkcjonowanie ośrodków kultury, świetlic	3.9 diagnozy	Niewystarczająca oferta aktywizacji os. starszych, młodzieży, os. zagrożonych wykluczeniem społecznym	3.5 diagnozy
Organizacja festynów, konkursów przez mieszkańców wyrazem inicjatywy oddolnej	3.4, 3.9 diagnozy	Niewystarczające środki finansowe ośrodków kultury, stowarzyszeń do podejmowania inicjatyw na rzecz społeczności lokalnej	3.9 diagnozy
Cenne walory przyrodnicze (tereny leśne, zbiorniki wodne), pomniki przyrody, obiekty dziedzictwa kulturowego i historycznego	3.7, 3.8 diagnozy	Niewielka liczba podmiotów (przedsiębiorców/rolników) związanych z turystyką, rekreacją i agroturystyką, brak infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i agroturystycznej (brak bazy noclegowej, gastronomicznej)	3.2 diagnozy
		Brak informacji turystycznej w postaci folderów, map, informatorów	3.2 diagnozy

Brak uciążliwego przemysłu	1.2.2 diagnozy	Brak świadomości i niski poziom edukacji społeczeństwa nt. ochrony środowiska/ekologii	1.2.2 diagnozy
Posiadanie produktów lokalnych cieszących się popularnością wśród społeczności lokalnej i regionalnej	3.9 diagnozy	Brak promocji produktów lokalnych	3.9 diagnozy
Funkcjonowanie obiektów sportowych	3.4 diagnozy	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura rekreacyjno-turystyczna dla mieszkańców gmin i okolic	3.2 diagnozy
Korzystne położenie w pobliżu autostrady A1. (tereny inwestycyjne w gminie Brójce), dostęp do terenów objętych ŁSSE i możliwość uzyskania wsparcia	1.2.1, 3.2 diagnozy	Niski poziom wiedzy, kompetencji w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej	3.2 diagnozy
Sukcesywny wzrost liczby przedsiębiorstw	3.2 diagnozy	Niski poziom przedsiębiorczości lokalnej	3.2 diagnozy
		Brak wsparcia szkoleniowego dla przedsiębiorców	3.2 diagnozy
Korzystna struktura ludności – największą część stanowi ludność w wieku produkcyjnym	3.3.2 diagnozy	Większa część osób w wieku produkcyjnym zatrudniona jest poza macierzystymi gminami	3.3.2 diagnozy
Szanse	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
Wzrost zamożności mieszkańców Łodzi i migracja na teren obszaru LGD sąsiadującego z miastem Łódź	3.3.1, .3.2 diagnozy	Konkurencja ze strony innych obszarów LGD	2 diagnozy
Dostęp do środków finansowych pochodzących z UE w latach 2014-2020	1.4, 2 diagnozy	Pogarszająca się sytuacja demograficzna w skali Polski	3.3.1 diagnozy
Napływ kapitału zagranicznego na obszar woj. łódzkiego szansą na wzrost zatrudnienia i zapotrzebowania na produkty/usługi lokalnych firm	3.1 diagnozy	Lokalizacja inwestycji na obszarach sąsiadujących gmin	3.3.1 diagnozy
Realizacja projektów krajowych sprzyjających ochronie środowiska, co korzystnie	1.2.2 diagnozy	Rosnące bezrobocie , ubóstwo sprzyjające nasilaniu się zjawiska wykluczenia społecznego w kraju	3.3.2, 3.1, 3.5 diagnozy

wpływie na poprawę stanu powietrza, wód, gleby a tym samym warunków życia mieszkańców i atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej regionu			
Realizacja rządowych, pozarządowych programów ograniczających dostęp do dopalaczy i kampanii uświadamiających	3.1 diagnozy	Rosnący problem dopalaczy wśród młodzieży w regionie łódzkim i w Polsce	3.1 diagnozy

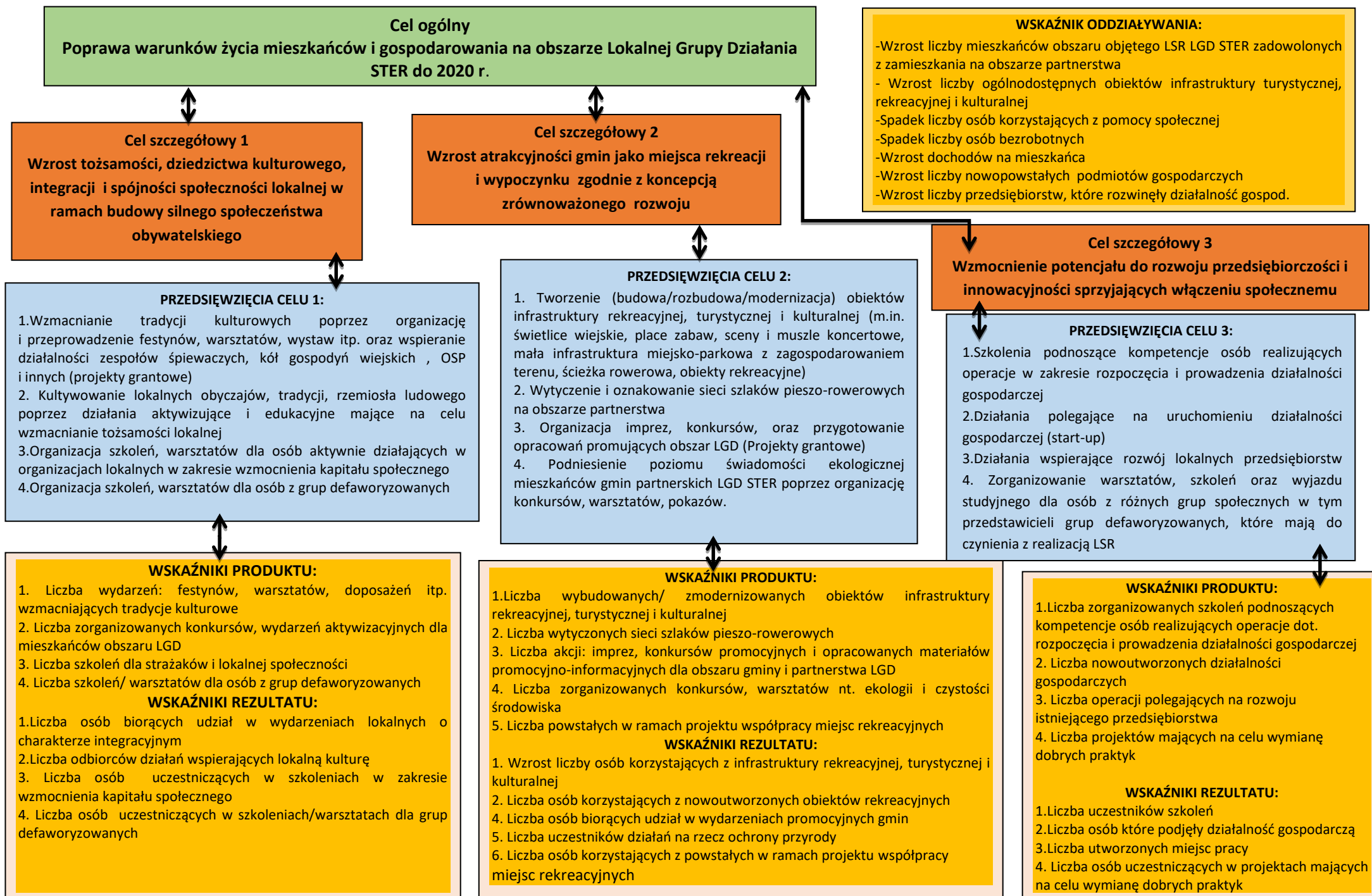
Źródło: opracowanie własne.

Rozdział V. Cele i wskaźniki

5.1. Opis celów

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy i analizy SWOT określone zostały cel główny i cele szczegółowe LSR. Osiągnięcie celów wymaga realizacji przedsięwzięć, których efekty zostały zdefiniowane w postaci wskaźników i ujęte w poniższym schemacie. Skuteczne wdrażanie LSR Stowarzyszenia LGD STER i pomiar jej efektów, umożliwi opracowana i przedstawiona poniżej logika interwencji.

Rysunek 1. Sekwencja interwencji planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR LGD „STER”

5.2. Proces formułowania celów

Cele przyjęte w LSR są pożądanym stanem przez społeczność zamieszkującą obszar LGD STER. Cel ogólny „Poprawa warunków życia mieszkańców i gospodarowania na obszarze Lokalnej Grupy Działania STER do 2020 r.” stanowić będzie efekt oddziaływania rezultatów, które zostaną osiągnięte po realizacji przedsięwzięć dla grupy docelowej i jej otoczenia w ramach poszczególnych celów szczegółowych. Cele szczegółowe to:

1. Wzrost tożsamości, dziedzictwa kulturowego, integracji i spójności społeczności lokalnej w ramach budowy silnego społeczeństwa obywatelskiego,
2. Wzrost atrakcyjności gmin jako miejsca rekreacji i wypoczynku zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju,
3. Wzmocnienie potencjału do rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności sprzyjających włączeniu społecznemu.

Odnoszą się one do problemów mieszkańców obszaru LSR i zostaną osiągnięte poprzez realizację przedsięwzięć zaplanowanych dla każdego z nich. Przedsięwzięcia stanowią zestaw komplementarnych działań, które bezpośrednio odnoszą się do zidentyfikowanych problemów i potrzeb mieszkańców. Cel ogólny i cele szczegółowe uwzględniają wyniki badań ankietowych i konsultacji społecznych, prowadzonych przy opracowaniu LSR. Ponadto cele spełniają kryteria SMART. Realizowane i finansowane przedsięwzięcia w ramach LSR, które umożliwiają osiągnięcie celów i rezultatów Strategii, są zgodne z programem i celem PROW 2014-2020

5.3. Cele i komplementarność w LSR

Wszystkie cele określone w LSR będą realizowane i finansowane w ramach PROW 2014-2020. Są zgodne i wpisują się w cele przypisane do LEADERA w PROW 2014-2020. Należy podkreślić, iż zaplanowane wsparcie nie będzie finansowane z działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi”. Na etapie wdrażania LSR stopień osiągnięcia celów będzie mierzony raz w roku, dzięki narzędziom monitorującym przypisane wskaźniki. Cele LSR wpisują się w cel szczegółowy 6B „wpieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 Włączenie społeczne, redukcja ubóstwa, i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich. Cele wpisują się w następujące wyzwania, które określone zostały w podejściu Leader.

Tabela 5.1. Komplementarność celów LSR do LEADERA w PROW 2014-2020

Cele LSR	Podejście Leader w PROW 2014-2020
Cel ogólny: Poprawa warunków życia mieszkańców i gospodarowania na obszarze Lokalnej Grupy Działania STER do 2020 r.	Cel szczegółowy 6B „wpieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich”
Cel szczegółowy 1. Wzrost tożsamości, dziedzictwa kulturowego, integracji i spójności społeczności lokalnej w ramach budowy silnego społeczeństwa obywatelskiego	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie inicjatyw lokalnych Cele szczegółowe powiązane 1C: promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego sektorze rolnym i leśnym. Działania mające na celu wyposażenie w niezbędną wiedzę lub umiejętności oraz kwalifikacje osób planujących rozpoczęcie działalności dodatkowej do działalności rolniczej oraz osób odchodzących z rolnictwa
Cel szczegółowy 2. Wzrost atrakcyjności gmin jako miejsca rekreacji i wypoczynku	Wykorzystanie lokalnych zasobów: surowców, miejscowej infrastruktury, lokalizacji (położenia

zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju	geograficznego). Dziedzictwa kulturowego, historycznego (tradycji), przyrodniczego, potencjału mieszkańców. Cele powiązane 6A: ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy. Operacje w zakresie przedsiębiorczości a także inwestycje w infrastrukturę do świadczenia usług dla ludności (społeczna, usług prozdrowotnych, w zakresie turystyki, rekreacji, kultury, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego
Cel szczegółowy 3. Wzmocnienie potencjału do rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności sprzyjających włączeniu społecznemu	Tworzenie miejsc pracy i stworzenie warunków umożliwiających podjęcie pracy osobom dotąd pozostającym bez pracy, a także stworzenie korzystnych warunków do tworzenia nowych firm, sprzyjających zwiększeniu potencjału osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy. Cele powiązane 6A: ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy. Operacje w zakresie przedsiębiorczości a także inwestycje w infrastrukturę do świadczenia usług dla ludności (społeczna, usług prozdrowotnych, w zakresie turystyki, rekreacji, kultury, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego

Źródło: opracowanie własne na podstawie PROW 2014-2020.

5.4. Przypisanie wskaźników do celu ogólnego i celów szczegółowych oraz przedsięwzięć

Określone wskaźniki w LSR będą wykorzystywane do pomiaru postępu rzeczowego realizowanej Strategii. Wskaźniki oddziaływania odnoszą się do celu ogólnego LSR. Ich wybór podyktowany jest koniecznością pokazania, w możliwie prosty, mierzalny i adekwatny do celu ogólnego sposób, długookresowego efektu realizacji LSR oraz innych czynników zewnętrznych, które mogą wpłynąć na przyjęty cel. Wskaźniki rezultatu są przyporządkowane do celów szczegółowych i wynikają z przeprowadzonych przedsięwzięć. Wskaźniki produktu będą mierzyły efekty z realizacji pojedynczych operacji a ich wybór wynika z faktu, iż w najlepszy sposób opisują wskazane efekty. Postęp w realizacji osiągniętych wskaźników będzie mierzony raz w roku.

Powiązanie zdiagnozowanych problemów, określenie celów i przedsięwzięć oraz przypisanie dla nich wskaźników pokazuje spójność przyjętych założeń dla LSR STER. (tabela 5.2.).

Tabela 5.2. Tabela logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i nazw wskaźników

Zidentyfikowane problemy	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
<p>1.Brak integracji i spójności społeczności lokalnej</p> <p>2. Problem wykluczenia społecznego dotyczący osoby długotrwale bezrobotne, niepełnosprawne, osoby starsze i chore, młodzież nie uczącą się i nie pracującą (tzw. NEETs)</p> <p>3.Brak oferty i środków finansowych na aktywizację osób wykluczonych i pozostałej społeczności</p>		<p>1.Wzrost tożsamości, dziedzictwa kulturowego, integracji i spójności społeczności lokalnej w ramach budowy silnego społeczeństwa obywatelskiego</p>	<p>1. Wzmacnianie tradycji kulturowych poprzez organizację i przeprowadzenie festynów, warsztatów, wystaw itp. oraz wspieranie działalności zespołów śpiewaczych, kół gospodyń wiejskich , OSP i innych -nabór tematyczny 1</p> <p>2. Kultywowanie lokalnych obyczajów, tradycji, rzemiosła ludowego poprzez działania aktywizujące i edukacyjne mające na celu wzmacnianie tożsamości lokalnej</p> <p>3. Organizacja szkoleń dla osób aktywnie działających w organizacjach lokalnych w zakresie wzmocnienia kapitału społecznego</p>	<p>1. Liczba wydarzeń: festynów, warsztatów, doposażeń itp. wzmacniających tradycje kulturowe</p> <p>2. Liczba zorganizowanych konkursów, wydarzeń aktywizacyjnych dla mieszkańców obszaru LGD</p> <p>3. Liczba szkoleń dla strażaków i lokalnej społeczności</p>	<p>1.Liczba osób biorących udział w wydarzeniach lokalnych o charakterze integracyjnym</p> <p>2. Liczba odbiorców działań wspierających lokalną kulturę</p> <p>3. Liczba osób uczestniczących w szkoleniach w zakresie wzmocnienia kapitału społecznego</p>		<p>Czynniki o charakterze ekonomicznym, społecznym, zmiany w przepisach prawnych.</p>

<p>4.niski poziom wiedzy mieszkańców na temat uwarunkowań historyczno-kulturowych regionu</p> <p>5.niski poziom aktywności społecznej</p>	<p>1.Poprawa warunków życia mieszkańców i gospodarowania na obszarze</p>		<p>4. Organizacja szkoleń, warsztatów dla osób z grup defaworyzowanych</p>	<p>4. Liczba szkoleń/ warsztatów dla osób z grup defaworyzowanych</p>	<p>4. Liczba osób uczestniczących w szkoleniach/warsztatach</p>	<p>1. Wzrost liczby mieszkańców obszaru objętego LSR LGD STER zadowolonych z zamieszkania na obszarze partnerstwa</p> <p>2. Wzrost liczby ogólnodostępnych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej</p>	
<p>1.Brak infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i agroturystycznej (brak bazy noclegowej, gastronomicznej)</p> <p>2.Brak informacji turystycznej w postaci folderów, map, informatorów</p> <p>3.Brak świadomości i niski poziom edukacji społeczeństwa nt. ochrony środowiska/ekologii</p>	<p>Lokalnej Grupy Działania STER do 2020 r.</p>	<p>2.Wzrost atrakcyjności gmin jako miejsca rekreacji i wypoczynku zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju</p>	<p>1. Tworzenie (budowa/rozbudowa/modernizacja) obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej(m.in. świetlice wiejskie, place zabaw, sceny i muszle koncertowe, mała infrastruktura miejsko-parkowa z zagospodarowaniem terenu, ścieżka rowerowa, obiekty rekreacyjne)</p> <p>2. Wytyczenie i oznakowanie sieci szlaków pieszo-rowerowych na obszarze partnerstwa</p> <p>3. Organizacja imprez, konkursów, oraz przygotowanie opracowań promujących obszar LGD - nabór tematyczny 2</p>	<p>Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej</p> <p>2.Liczba wytyczonych sieci szlaków pieszo-rowerowych</p> <p>3.Liczba akcji: imprez, konkursów promocyjnych i opracowanych materiałów promocyjno-informacyjnych dla obszaru gminy i</p>	<p>1. Wzrost liczby osób korzystających z infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej</p> <p>2. Liczba osób korzystających z nowoutworzonych obiektów rekreacyjnych</p> <p>3. Liczba osób biorących udział w wydarzeniach promocyjnych gminy</p>	<p>3. Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej</p> <p>4. Spadek liczby osób bezrobotnych</p> <p>5. wzrost dochodów na mieszkańca</p> <p>6. wzrost liczby nowopowstałych podmiotów gospodarczych gminy</p> <p>7. wzrost liczby przedsiębiorstw, które rozwinęły działalność</p>	<p>j.w.</p>

			<p>4.Podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców gmin partnerskich LGD STER poprzez organizację konkursów, warsztatów, pokazów.</p> <p>5. Budowa/przebudowa miejsc rekreacyjnych w ramach projektu współpracy</p>	<p>partnerstwa LGD</p> <p>4. Liczba zorganizowanych konkursów, warsztatów nt. ekologii i czystości środowiska</p> <p>5. Liczba powstałych w ramach projektu współpracy miejsc rekreacyjnych</p>	<p>4. Liczba uczestników działań na rzecz ochrony przyrody</p> <p>5. Liczba osób korzystających z miejsc rekreacyjnych powstałych w ramach projektu współpracy</p>	gospod.	
<p>1.Niski poziom przedsiębiorczości lokalnej</p> <p>2.Brak wsparcia szkoleniowego dla przedsiębiorców</p> <p>3.Niski poziom wiedzy, kompetencji w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej</p> <p>4. rosnąca liczba osób bezrobotnych</p>		<p>3.Wzmocnienie potencjału do rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności sprzyjających włączeniu społecznemu</p>	<p>1. Szkolenia podnoszące kompetencje osób realizujących operacje w zakresie rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej</p> <p>2.Działania polegające na uruchomieniu działalności gospodarczej (start-up)</p> <p>3.Działania wspierające rozwój lokalnych przedsiębiorstw</p> <p>4. Zorganizowanie warsztatów, szkoleń oraz wyjazdu studyjnego</p>	<p>1.Liczba zorganizowanych szkoleń podnoszących kompetencje osób realizujących operacje dot. rozpoczęcia i prowadzenia dział. gosp.</p> <p>2.Liczba nowoutworzonych przedsiębiorstw</p> <p>3.Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa</p> <p>4. Liczba</p>	<p>1.Liczba uczestników szkoleń</p> <p>2.Liczba osób które podjęły działalność gospodarczą</p> <p>3. Liczba utworzonych miejsc pracy</p> <p>4.Liczba osób</p>		

			dla osób z różnych grup społecznych w tym przedstawicieli grup defaworyzowanych, które mają do czynienia z realizacją LSR	projektów mających na celu wymianę dobrych praktyk	uczestniczących w projektach mających na celu wymianę dobrych praktyk		
--	--	--	---	--	---	--	--

Tabela 5.3. Prezentacja celów i wskaźników LSR

1.0	CEL OGÓLNY	Poprawa warunków życia mieszkańców i gospodarowania na obszarze Lokalnej Grupy Działania STER do 2020 r.				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	1.1 Wzrost tożsamości, dziedzictwa kulturowego, integracji i spójności społeczności lokalnej w ramach budowy silnego społeczeństwa obywatelskiego				
1.2		1.2 Wzrost atrakcyjności gmin jako miejsca rekreacji i wypoczynku zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju				
1.3		1.3 Wzmocnienie potencjału do rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności, sprzyjających włączeniu społecznemu				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2015 rok	plan 2020 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>

W1.1.1	Wzrost liczby mieszkańców obszaru objętego LSR LGD STER zadowolonych z zamieszkania na obszarze partnerstwa	Liczba osób	1000	2000	Ankieta monitorująca/ Wywiady telefoniczne
W1.2.1	Wzrost liczby ogólnodostępnych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	Liczba obiektów	4	19	Ankieta monitorująca
W1.3.1	Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób	1101	1070	Bank Danych Lokalnych GUS
W1.3.2	Spadek liczby osób bezrobotnych	Liczba osób	1229	1200	Bank Danych Lokalnych GUS
W1.3.3	Wzrost dochodów na mieszkańca	tys. zł.	909,7	1000	Dane Urzędów Gmin
W1.3.4	Wzrost liczby nowopowstałych podmiotów gospodarczych	Liczba przedsiębiorstw (netto)	102	120	Bank Danych Lokalnych GUS
		<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2015 rok	plan 2020 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
	<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>				
W 1.1.1	Liczba osób biorących udział w wydarzeniach lokalnych o charakterze integracyjnym	osoby	0	1000	Ankieta monitorująca
W 1.1.2	Wzrost liczby odbiorców działań wspierających lokalną kulturę	osoby	150	230	Ankieta monitorująca
W 1.1.3	Liczba osób uczestniczących w szkoleniach w zakresie wzmocnienia kapitału społecznego	osoby	0	30	Lista obecności uczestników
W 1.1.4	Liczba osób uczestniczących w szkoleniach/ warsztatach dla grup defaworyzowanych	osoby	0	30	Lista obecności uczestników
W 1.2.1	Wzrost liczby osób korzystających z infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej	osoby	600	1100	Ankieta monitorująca
W 1.2.2	Liczba osób korzystających z nowoutworzonych obiektów rekreacyjnych	osoby	0	500	Ankieta monitorująca
W 1.2.3	Liczba osób biorących udział w wydarzeniach promocyjnych gminy	osoby	0	400	Ankieta monitorująca
W 1.2.4	Liczba uczestników działań na rzecz ochrony przyrody	osoby	0	60	Ankieta monitorująca
W 1.2.5	Liczba osób korzystających z powstałych w ramach projektu współpracy miejsc rekreacyjnych	osoby	0	100	Ankieta monitorująca
W 1.3.1	Liczba uczestników szkoleń/doradztwa	osoby	0	20	Lista obecności uczestników
W 1.3.2	Liczba osób które podjęły działalność gospodarczą	osoby	0	16	Ankieta monitorująca
W 1.3.3	Liczba utworzonych miejsc pracy	osoby	0	9	Ankieta monitorująca

W 1.3.4	Liczba osób uczestniczących w projektach mających na celu wymianę dobrych praktyk			osoby	0	10	Lista obecności uczestników	
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja)	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2016 rok	końcowa 2020 rok	
1.1.1	Wzmacnianie tradycji kulturowych poprzez organizację i przeprowadzenie festynów, warsztatów, wystaw itp. oraz wspieranie działalności zespołów śpiewaczych, kół gospodyń wiejskich , OSP i innych.	Mieszkańcy gmin należących do Stowarzyszenia LGD STER	Projekt grantowy	Liczba wydarzeń: festynów, warsztatów, doposażeń itp. wzmacniających tradycje kulturowe	sztuka	0	3	Ankieta monitorująca przeprowadzana raz w roku. Informacje o planowanym i zrealizowanym przedsięwzięciu będą udostępnione na stronach internetowych Gmin i Stowarzyszenia STER

1.1.2	Kultywowanie lokalnych obyczajów, tradycji, rzemiosła ludowego poprzez działania aktywizujące i edukacyjne mające na celu wzmacnianie tożsamości lokalnej	Mieszkańcy gmin należących do Stowarzyszenia LGD STER	Aktywizacja	Liczba zorganizowanych konkursów, wydarzeń aktywizacyjnych dla mieszkańców obszaru LGD	sztuka	0	2	Lista obecności uczestników. Informacje o planowanym i zrealizowanym przedsięwzięciu będą udostępnione na stronach internetowych Gmin i Stowarzyszenia STER
1.1.3	Organizacja szkoleń, warsztatów dla osób aktywnie działających w organizacjach lokalnych w zakresie wzmocnienia kapitału społecznego,	Mieszkańcy gmin należących do Stowarzyszenia LGD STER	Projekt grantowy	Liczba szkoleń, warsztatów dla strażaków i lokalnej społeczności	sztuka	0	2	Ankieta monitorująca
1.1.4	Organizacja szkoleń, warsztatów dla osób z grup defaworyzowanych	Grupy defaworyzowane	Aktywizacja	Liczba szkoleń/ warsztatów dla osób z grup defaworyzowanych	sztuka	0	1	Lista obecności uczestników
1.2.1	Tworzenie (budowa/rozbudowa/modernizacja) obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej(m.in. świetlice wiejskie, place zabaw, sceny i muszle koncertowe, mała infrastruktura miejsko-parkowa z zagospodarowaniem terenu, ścieżka rowerowa, obiekty rekreacyjne)	Mieszkańcy gmin należących do Stowarzyszenia LGD STER	Konkurs	Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej	Sztuka	0	15	Ankieta monitorująca

1.2.2	Wytyczenie i oznakowanie sieci szlaków pieszo-rowerowych na obszarze partnerstwa	Mieszkańcy gmin należących do Stowarzyszenia LGD STER	Projekt współpracy	Liczba wytyczonych sieci szlaków pieszo-rowerowych	Sztuka	0	1	Ankieta monitorująca/ Informacje własne LGD
1.2.3	Organizacja imprez, konkursów, oraz przygotowanie opracowań promujących obszar LGD	Mieszkańcy gmin należących do Stowarzyszenia LGD STER	Projekt grantowy	Liczba akcji: imprez, konkursów promocyjnych i opracowanych materiałów promocyjno-informacyjnych dla obszaru gminy i partnerstwa LGD	Sztuka	0	2	Ankieta monitorująca
1.2.4	Podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców gmin partnerskich LGD STER poprzez organizację konkursów, warsztatów, pokazów.	Mieszkańcy gmin należących do Stowarzyszenia LGD STER	Aktywizacja	Liczba zorganizowanych konkursów, warsztatów nt. ekologii i czystości środowiska	sztuka	0	1	Lista obecności uczestników / Informacje własne LGD
1.2.5	Budowa/przebudowa miejsc rekreacyjnych w ramach projektu współpracy	Mieszkańcy gmin należących do Stowarzyszenia LGD STER	Projekt współpracy	Liczba powstałych w ramach projektu miejsc rekreacyjnych	sztuki	0	4	Ankieta monitorująca
1.3.1	Szkolenia podnoszące kompetencje osób realizujących operacje w zakresie rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej	Mieszkańcy i przedsiębiorcy należących do Stowarzyszenia LGD STER	Aktywizacja	Liczba zorganizowanych szkoleń podnoszących kompetencje osób realizujących operacje rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej	sztuka	0	2	Ankieta monitorująca
1.3.2	Działania polegające na uruchomieniu działalności gospodarczej (start-up)	Mieszkańcy gmin, którzy chcą rozpocząć działalność gospodarczą	Konkurs	Liczba nowoutworzonych działalności gospodarczych	sztuka	0	16	Ankieta monitorująca

1.3.3	Działania wspierające rozwój lokalnych przedsiębiorstw	Przedsiębiorcy z gmin należących do Stowarzyszenia LGD STER	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	sztuka	0	9	Ankieta monitorująca
1.3.4	Zorganizowanie warsztatów, szkoleń oraz wyjazdu studyjnego dla osób z różnych grup społecznych w tym przedstawicieli grup defaworyzowanych, które mają do czynienia z realizacją LSR	Różne grupy społeczne, w tym grupy defaworyzowane	Projekt współpracy	Liczba projektów mających na celu wymianę dobrych praktyk	sztuka	0	1	Lista obecności uczestników
SUMA								

Rozdział VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Opracowane i przyjęte przez LGD procedury i zasady, regulujące kwestie wyboru i oceny operacji, w tym w szczególności kryteria wyboru są:

- zgodne z przepisami obowiązującymi dla RLKS,
- niedyskryminujące,
- przejrzyste,
- pozwalające uniknąć ryzyka konfliktu interesów tj. zawierają wzory deklaracji bezstronności oraz przewidują prowadzenie rejestru interesów członków Rady,
- przewidują zachowanie parytetu sektorowego,
- szczegółowo regulują sytuacje szczególne (m.in. taka sama liczba punktów, głos decydujący w przypadku równej liczby głosów ...itp.),
- zapewniają stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru,
- określają tryb odwołania się wnioskodawców od rozstrzygnięć Rady w sposób zapewniający możliwość skutecznego złożenia odwołania,
- przyjęte procedury pozwalają uniknąć rozbieżnych ocen w ramach kryteriów.

6.1 Formy wsparcia operacji w ramach LSR

W ramach LSR będą realizowane zarówno operacje zaplanowane i realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD jak i projekty grantowe, które zgodnie z art. 14 ust.5 ustawy o RLKS, której beneficjent będący LGD udziela innym podmiotom zwanymi „grantobiorcami”, grantów na realizację zadań, służących osiągnięciu celu operacji. Projekty grantowe ze względu na formę dotacji, którą LGD zaplanowało na poziomie 100% stanowią kluczową rolę w aktywizowaniu organizacji społecznych, działających na obszarach wiejskich, nieposiadających dużych zasobów finansowych, do realizowania działań oddolnych, służących integracji i budowaniu spójności społeczeństwa obywatelskiego. Mierzalnym efektem działań wspierających lokalną kulturę i promocję gmin będzie liczba odbiorców wydarzeń lokalnych o charakterze integracyjnym i promocyjnym.

6.2 Cel tworzenia procedur

Procedury były tworzone w oparciu o przeprowadzoną diagnozę obszaru LGD. W wyniku konsultacji społecznych i przy wykorzystaniu badań socjologicznych wśród mieszkańców gmin partnerskich, określono przedsięwzięcia niezbędne do zrealizowania w najbliższych latach. Wśród nich znalazły się projekty, przyczyniające się do zaktywizowania lokalnych organizacji społecznych, nie posiadających wysokiego kapitału własnego, co stworzyło potrzebę przygotowania procedur naboru wniosków w ramach PG – projektów grantowych realizowanych przez grantobiorców.

6.3 Zakres procedur

Opracowane i przyjęte przez LGD procedury są:

- zgodne z przepisami obowiązującymi dla RLKS,
  - niedyskryminujące,
  - przejrzyste,
  - określone w sposób zapewniający organizację naborów przy uwzględnieniu minimalnych wymogów określonych przepisami prawa,
  - określone w sposób pozwalający uniknąć ryzyka konfliktu interesów tj. zawierają wzory deklaracji bezstronności oraz przewidują prowadzenie rejestru interesów członków Rady,
  - określone w sposób umożliwiający zachowanie parytetu sektorowego,
  - określone w sposób zapewniający regulację sytuacji szczególnych (taka sama liczba punktów, głos decydujący w przypadku równej liczby głosów itp.),
  - określone w sposób zapewniający stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru,
  - określone w sposób zapewniający tryb odwołania się wnioskodawców od rozstrzygnięć Rady w sposób zapewniający możliwość skutecznego złożenia odwołania,
  - określone w sposób zapewniający, uniknięcie rozbieżnych ocen w ramach kryteriów,
  - określone w sposób zapewniający publikowanie protokołów z posiedzeń organu decyzyjnego.
- Dodatkowo procedury dotyczące realizacji Projektów grantowych zawierają:

- zasady weryfikacji realizacji zadań przez grantobiorców oraz zasady rozliczania zadań
- zasady sprawozdawczości z realizacji zadań oraz monitoringu i kontroli zrealizowanych zadań
- opis zabezpieczeń w postaci weksli in blanco podpisywanych przez grantobiorców wraz z umową na wykonanie zadania
- zapewniają możliwość odwołań od decyzji organu decyzyjnego.

6.4. Formułowanie kryteriów wyboru

Kryteria wyboru operacji zostały opracowane i uchwalone przez Zarząd LGD. Kryteria te będą ewoluowały w czasie, co będzie mogło powodować potrzebę ich zmiany lub pewnej modyfikacji do zmieniających się uwarunkowań i potrzeb.

Kryteria wyboru operacji dotyczące wszystkich działań preferują wnioskodawców, którzy złożyli fiszkę projektu przed ukazaniem się ogłoszenia o konkursie. Kryteria wyboru operacji pt. podejmowanie działalności gospodarczej preferują operacje, które zakładają wniesienie wkładu własnego, stworzenie dodatkowego miejsca pracy oraz utworzenie miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych wskazanych w Strategii. Kryteria wyboru operacji pt. rozwijanie działalności gospodarczej preferują operacje, które zakładają wniesienie wyższego od wymaganego wkładu własnego i stworzenie większej ilości miejsc pracy oraz utworzenie miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych wskazanych w Strategii. Wszystkie kryteria są przejrzyste i niedyskryminujące, a jednocześnie pozwalają na zróżnicowanie projektów pod kątem ich zgodności z przyjętymi wskaźnikami, co ułatwi wskazanie operacji, które w największym stopniu pozwolą osiągnąć założone w strategii cele. Wszystkie rodzaje operacji powinny przyczyniać się do realizacji kryterium wyboru jakim jest innowacyjność. Kryterium innowacyjności można ocenić na dwóch płaszczyznach: określenie czy przedsięwzięcie jest innowacyjne na poziomie wnioskodawcy, gminy czy obszaru LGD oraz określenie charakteru innowacyjności.

Pomoc dla operacji zgodnych z zakresem wymienionym w § 2 ust.1 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach RLKS” objętego PROW 2014-2020, Stowarzyszenie LGD STER ustaliło w wysokości:

- 1) na operacje związane z podejmowaniem działalności gospodarczej – 63.000,00 zł, a pomoc ma formę płatności zryczałtowanej,
- 2) na operacje związane z rozwojem działalności gospodarczej – pomoc przyznawana jest w wysokości nie wyższej niż 70 % kosztów kwalifikowanych, a maksymalna kwota wsparcia wynosi 300.000,00 zł kosztów kwalifikowanych - w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, z tym że w przypadku organizacji pozarządowej, która wykonuje taką działalność gospodarczą – jeżeli ta organizacja ubiega się o pomoc w zakresie określonym w § 2 ust.1 pkt 2 lit. b i c oraz pkt 3
- 3) w pozostałych przypadkach pomoc przyznawana jest:
  - w przypadku jednostek sektora finansów publicznych w wysokości nie wyższej niż 63,63% kosztów kwalifikowanych.
  - w przypadku podmiotów wykonujących działalność gospodarczą i do których stosuje się ustawę o swobodzie działalności gospodarczej w wysokości nie wyższej niż 70%
  - nie wyższej niż 100% kosztów kwalifikowanych w przypadku:
    - podmiotu niewykonującego działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej,
    - organizacji pozarządowej, która wykonuje działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej – jeżeli organizacja ta ubiega się o pomoc w zakresie określonym w § 2 ust.1 pkt 1 oraz 4-8

W ramach operacji „projekty grantowe” Stowarzyszenie LGD STER ustala wysokość jednego grantu na poziomie 5-50 tys. zł, gdzie pomoc będzie przyznawana w wysokości nie wyższej niż 100% kosztów kwalifikowanych i ma charakter płatności zryczałtowanej.

Rozdział VII. Plan działania

Przedsięwzięcia i wskaźniki realizacji tych przedsięwzięć zostały zaplanowane na podstawie wyników konsultacji społecznych i w oparciu o propozycje realizacji projektów, zgłaszane przez organizacje społeczne i władze gmin oraz osoby zainteresowane podjęciem działalności gospodarczej lub rozwojem swojego przedsiębiorstwa, na fiskach projektowych. Wskaźniki produktu są realne do osiągnięcia i zaplanowane w sposób odzwierciedlający potrzeby mieszkańców obszaru LGD STER.

Nabory wniosków i realizację działań aktywizacyjnych przewidziano do 2022 roku włącznie.

Działania związane z realizacją projektów współpracy zaplanowano po konsultacji z innymi LGD, które wezmą udział w realizacji ww. projektów.

Projekt „Wytyczenie i oznakowanie ścieżek rowerowych na obszarze partnerstwa” przyczyni się do stworzenia sieci ścieżek rowerowych, na obszarze dwóch sąsiadujących LGD, obejmujących powierzchnię 9 gmin oraz utworzenie miejsc rekreacyjnych, obejmujących 4 gminy.

Projekt „Zorganizowanie warsztatów, szkoleń oraz wyjazdu studyjnego dla przedstawicieli grup defaworyzowanych i osób z innych grup społecznych, które mają do czynienia z realizacją LSR” skierowany będzie głównie do przedstawicieli grup defaworyzowanych, ale także do przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz JST, którzy na co dzień mają do czynienia z realizacją LSR. Podczas wizyty studyjnej zostanie zorganizowana konferencja podzielona na bloki tematyczne. W czasie wizyty uczestnicy wezmą również udział w targach kontaktów oraz w warsztatach, podczas których małe międzynarodowe grupy robocze wypracują wspólne koncepcje współpracy międzysektorowej. Wydarzenie będzie miało na celu wymianę dobrych praktyk między Polską a jednym z krajów Unii Europejskiej, przeniesienie ich na lokalne środowisko w swoim kraju, dostosowanie oraz ulepszenie ich przez lokalne społeczeństwo.

CEL OGÓLNY nr1	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie/ zak res Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w Euro	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w Euro	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w Euro	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w Euro		
Cel szczegółowy 1												PRO W/R		
Przedsięwzięcie 1.1.1	Liczba wydarzeń: festynów, warsztatów, doposażeń itp. wzmacniających tradycje kulturowe	2 sztuki	66	5 925,75	1 sztuka	100	2 183,52	0	100	0	3 sztuki	8 109,27	PRO W	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.1.2	Liczba zorganizowanych konkursów, wydarzeń aktywizacyjnych dla mieszkańców obszaru LGD	1 sztuka	50	1 250,00	1 sztuka	100	1 250,00	0	100	0	2 sztuki	2 500,00		Aktywizacja

Przedsięwzięcie 1.1.3	Liczba szkoleń, warsztatów dla strażaków i lokalnej społeczności	2 sztuki	100	10 681,50	0	100	0	0	100	0	2 sztuki	10 681,50		Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.1.4	Liczba szkoleń/ warsztatów dla osób z grup defaworyzowanych	1 sztuka	100	1 500,00	0	100	0	0	100	0	1 sztuka	1 500,00		Aktywizacja
Razem cel szczegółowy 1				19 357,25			3 433,52			0		22 790,77		
Cel szczegółowy 2														
Przedsięwzięcie 1.2.1	Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej	6 sztuk	40	297 989,07	5 sztuk	73,33	157 841,11	4 szt.	100	46 746,49	15 sztuk	502 576,67	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.2.2	Liczba wytyczonych sieci szlaków pieszo-rowerowych	1 sztuka	100	18 750,00	0	100	0	0	100	0	1 sztuka	18 750,00		Współpraca
Przedsięwzięcie 1.2.3	Liczba akcji: imprez, konkursów promocyjnych i opracowanych materiałów promocyjno-informacyjnych dla obszaru gminy i partnerstwa LGD	2 sztuki	100	8 206,04	0	100	0	0	100	0	2 sztuki	8 206,04		Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.2.4	Liczba zorganizowanych konkursów, warsztatów nt. ekologii i czystości środowiska	0	0	0	1 sztuka	100	1 000,00	0	100	0	1 sztuka	1 000,00		Aktywizacja

Przedsięwzięcie 1.2.5	Budowa/przebudowa miejsc rekreacyjnych w ramach projektu współpracy	0	0	0	0	0	0	4 szt	100	60 000,00	4szt	60 000,00		Współpraca
Razem cel szczegółowy 2				324 945,11			158 841,11			106 746,49		590 532,71		
Cel szczegółowy 3														
Przedsięwzięcie 1.3.1	Liczba zorganizowanych szkoleń podnoszących kompetencje osób realizujących operacje rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej	1 sztuka	50	1 500,00	1 sztuka	100	1 500,00	0	100	0	2 sztuki	3 000,00	PROW	Aktywizacja
Przedsięwzięcie 1.3.2	Liczba nowoutworzonych działalności gospodarczych	9 sztuk	56,3	140 625,00	1 sztuki	62,5	15 625,00	6 szt	100	86 832,97	16 sztuk	243 082,97		Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.3.3	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	7 sztuk	77,8	232 750,00	2 sztuki	100	60 419,01	0	100	0	9 sztuk	293 169,01		Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.3.4	Liczba projektów mających na celu wymianę dobrych praktyk	1 sztuka	100	27 832,54	0	100	0	0	100	0	1 sztuka	27 832,54		Współpraca
Razem cel szczegółowy 3				402 707,54			77 544,01			86 832,97		567 084,52		
Razem cel ogólny				747 009,90			239 818,64			193 579,46		1 180 408,00		
Razem LSR				747 009,90			239 818,64			193 579,46		1 180 408,00		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW													% budżetu poddziałania Realizacja LSR	
											536 251,98	50,3		

Rozdział VIII. Budżet

Wsparcie finansowe EFSI w ramach LSR na poddziałania: realizacja LSR, współpraca, koszty bieżące i aktywizacja będzie pochodziła wyłącznie z EFRROW.

Budżet został oszacowany w taki sposób, że 50% środków zaplanowano na działania związane z rozwojem przedsiębiorczości, w ramach których zostaną utworzone nowe miejsca pracy. Pozostała pula środków w znacznej części została zaplanowana do rozdysponowania na operacje realizowane przez organizacje społeczne działające na terenach gmin partnerskich Stowarzyszenia.

W ramach poddziałania „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” zaplanowano realizację dwóch operacji na łączną kwotę 106 582,54 euro, która stanowi 10 % kwoty na „Wdrażanie LSR”.

Tabela 8.1. Źródła finansowania

Zakres wsparcia	PROW	RPO		Fundusz wiodący	Razem EFSI
		EFS	EFRR		
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	1 065 825,46	0	0		1 065 825,46
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	106 582,54				106 582,54
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	234 706,36	0	0	EFROW	234 706,36
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	8 000,00	0	0	EFROW	8 000,00
Razem	1 415 114,36	0	0	EFROW	1 415 114,36

Połowa środków finansowych przeznaczonych na poddziałanie „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” zostanie wykorzystana na operacje związane z zachowaniem dziedzictwa lokalnego i wzrostem integracji społecznej co zawiera się w założeniach celu szczegółowego nr 1 oraz działania związane z rozwojem infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej co zawiera się w celu szczegółowych nr 2. Druga część puli środków otrzymanych na poddziałanie 19.2 pozwoli na wdrażanie rozwoju przedsiębiorczości, innowacyjności i tworzenia miejsc pracy co zawiera się w celu szczegółowym nr 3.

Tabela 8.2. Beneficjenci a źródła finansowania

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	358 395,20	204 853,59		563 248,79
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	319 789,53		182 787,14	502 576,67
Razem	678 184,73	204 853,59	182 787,14	1 065 825,46

Wsparcie otrzymane na poddziałanie „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” zostanie wykorzystane na: koszty administracyjne związane z prowadzeniem biura LGD, działania związane z podnoszeniem wiedzy i umiejętności osób odpowiedzialnych za wdrażanie LSR, na działania związane z rozpowszechnianiem informacji o funkcjonowaniu LGD i naborach wniosków, oraz na działania aktywizacyjne dla mieszkańców obszaru objętego LSR.

Tabela 8.3 Budżet zadań realizowanych w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”

Grupy przedsięwzięć		Wkład EFRROW	Poddziałanie/zakres Programu
Koszty administracyjne (wynagrodzenia pracowników i delegacje, opłaty za wynajem lokalu, usługi telekomunikacyjne, księgowo i prawne, opłaty za stronę internetową, korespondencję, wyposażenie biura)		202 706,36	Koszty bieżące
Koszty statutowe	Koszty związane z działaniami promocyjnymi, rozpowszechnianiem i działaniami komunikacyjnymi	15 000,00	Koszty bieżące
	Koszty związane z organizacją i pracą organów władzy stowarzyszenia	6 000,00	Koszty bieżące
	Konkursy, warsztaty, wydarzenia animacyjne, szkolenia dla lokalnej społeczności	8 000,00	Aktywizacja
	Szkolenia dla organu decyzyjnego/zarządu/ biura	11 000,00	Koszty bieżące
Razem		242 706,36	

Rozdział IX. Plan komunikacji

9.1. Cele ogólne działań informacyjno-promocyjnych

Celem ogólnym Planu Komunikacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 jest promowanie LSR, a tym samym Wspólnych Ram Strategicznych 2014-2020, które odzwierciedlają cele Strategii „Europa 2020” zwłaszcza wśród mediów i ogółu mieszkańców LGD oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w Strategii wśród potencjalnych Beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o przyznanie dotacji w ramach Funduszy Europejskich. Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych Beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych inwestycji, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania. Celem działań jest ponadto utrwalenie i pogłębienie akceptacji i przychylności mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania dla istnienia samej funduszy oraz skutków ich działania w gminach. Cel ogólny działań informacyjno-promocyjnych realizowany jest poprzez wszystkie gminy tworzące Lokalną Grupę Działania.

9.2. Cele szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych

Cel ogólny działań informacyjno – promocyjnych jest realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz w procesie realizacji projektów poprzez profesjonalną informację i pomoc w rozliczaniu projektów,
- budowanie pozytywnego wizerunku LGD wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o efektach realizacji LSR oraz bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji,
- zwiększenie poziomu świadomości i wiedzy mieszkańców na temat korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej dla gmin obszaru LGD, uzyskiwanych dzięki napływowi Funduszy Europejskich,
- wzmocnienie pozytywnego wizerunku LGD jako organizacji efektywnie wykorzystującej szanse stwarzane przez członkostwo Polski w Unii Europejskiej,
- wzrost rozpoznawalności i świadomości istnienia Funduszy Europejskich poprzez promowanie skutków dotychczasowego wdrażania funduszy przez gminy obszaru LGD,
- utrwalenie spójnego systemu identyfikacji wizualnej LGD.

Powyższe cele zostaną osiągnięte poprzez intensywne, różnorodne i długofalowe działania informacyjno-promocyjne, których ważnym elementem będą kampanie:

- promocyjno – wizerunkowe, medialne, skierowane do ogółu społeczeństwa oraz dotychczasowych i potencjalnych Beneficjentów,
- informacyjne – adresowane do konkretnych grup potencjalnych Beneficjentów, uprawnionych do korzystania ze środków Unii Europejskiej.

Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu będą uwzględniały różnorodne rozwiązania komunikacyjne i sposób dotarcia do grupy odbiorców.

Dla beneficjentów, potencjalnych beneficjentów oraz pozostałych grup docelowych, zaplanowano następujące działania informacyjno-promocyjne:

1. spotkania informacyjne (m.in.: szkolenia z zakresu pozyskiwania środków zewnętrznych, konferencje, seminaria, warsztaty);
2. publikacja i dystrybucja materiałów informacyjnych i promocyjnych (m.in.: foldery, ulotki,);
3. udział w targach, wystawach, imprezach masowych i inne spotkania o zasięgu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym;
4. strona internetowa (prowadzenie strony internetowej LGD zawierającej m.in.: informacje o naborach wniosków, kryteria wyboru, dokumenty programowe, bieżące informacje o prowadzonych działaniach) oraz promocja na portalach społecznościowych;
5. promocja i informacja w środkach masowego przekazu (kampanie telewizyjne/radiowe/prasowe);
6. opracowanie graficzne jednolitego systemu wizualizacji indywidualnej LGD oraz zakup narzędzi promocji typu: roll up, bannery, namiot, długopisy, smycze, torby reklamowe, teczki, opatrzonych logo LGD oraz UE.

Treść komunikatów dostosowana będzie do prowadzonych działań promocyjnych:

- informacyjne – tj. treści pozbawione emocji, czyli czysto fachowe i informacyjne – narzędzia: biuletyn, ulotki, dokumenty programowe,
- wizerunkowe – reklama na materiałach promocyjnych spójna z Systemem Identyfikacji Wizualnej, promująca styl, elegancję i profesjonalizm,
- perswazyjne – wszelkie reklamy w telewizji lokalnej, radiowe, prasowe, na plakatach, portalach społecznościowych.

9.3. Grupy docelowe

1. Beneficjenci (projektodawcy) i potencjalni beneficjenci LSR.

Celem działań informacyjno – promocyjnych adresowanych do ww. grupy docelowej jest zapoznanie,

z zasadami korzystania z dostępnej pomocy finansowej oraz zasadami rozliczania operacji. Informacja skierowana do tych grup powinna mieć ponadto charakter motywujący do składania wniosków oraz przedstawiać przykłady dobrych praktyk i zmian na obszarach wiejskich dokonywane w efekcie realizacji programu.

2. Grupy defaworyzowane

Działania skierowane do tej grupy będą mieć charakter informacyjny i motywujący do podjęcia działań w kierunku podjęcia zatrudnienia, rozwoju intelektualnego, wyjścia z ubóstwa, nałogów, itp. Działania skierowane do tej grupy to głównie spotkania informacyjne oraz warsztaty i szkolenia, a także komunikaty zachęcające do podjęcia aktywności udostępnione w miejscach ogólnodostępnych (m.in.: tablice ogłoszeń, kurendy).

3. Społeczność lokalna

Informacja i promocja PROW 2014-2020 adresowana do społeczności lokalnej w głównej mierze ma na celu informowanie o efektach PROW 2014-2020, zapoznawanie z przykładami dobrych praktyk i pozytywny odbiór programu LEADER. Ze względu na wielkość ww. grupy docelowej działania informacyjne kierowane będą do liderów wsi: sołtysów, aktywnych członków stowarzyszeń lokalnych.

Tabela 9.1. Zakładane wskaźniki w oparciu o planowany budżet działań komunikacyjnych (finansowanych w ramach poddziałania „Koszty bieżące i aktywizacja”) oraz planowane efekty działań komunikacyjnych

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego	Środki przekazu	Wskaźniki	Budżet	Planowane efekty
I pół. 2016	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach projektów, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020	- Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	- Artykuły w prasie lokalnej - Ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOKi) - Artykuły na stronach internetowych oraz portalach społ. - Spotkania informacyjne w biurze	- Liczba (2) ogłoszeń na stronach www i portalach społ. - Liczba (50) wejść na stronę internetową	0 zł	Liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR (50)
II pół. 2016	Poinformowanie ogółu mieszkańców o LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020	- Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- Artykuły w prasie lokalnej - Ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOKi) - Spoty w lokalnym radiu i telewizji - Ulotki - Plakaty - Ankiety	- Liczba (1) artykułów w prasie lokalnej - Liczba (1) spotów - Liczba (400 szt.) wydanych ulotek - Liczba (40 szt.) wydanych plakatów - Liczba (40) wypełnionych ankiet na stronach gmin i LGD	5500,00	- Liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR (500) - Zwrot ankiet na poziomie min. 1% mieszkańców LGD
I pół. 2017	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów	Spotkania nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	- Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje	- Prezentacje nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD w trakcie spotkań - Ulotka	- Liczba (2) spotkań - Liczba (400 szt.) wydanych ulotek - Liczba (1) wydań biuletynu LGD	1500,00 +4000,00 biuletyn= 5500,00	- Liczba osób na spotkaniu (50)

	oceny używanych przez organ decyzyjny LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych)		pozarządowe i mieszkańcy obszaru	informacyjna wręczana na spotkaniu - Biuletyn LGD			
II pół. 2017	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej)	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie	- Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	- Ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców - Prezentacje nt. zasad oceniania i kryteriów wyboru projektów przez LGD - Ulotki - Biuletyn LGD	- Ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów) - Liczba (2) spotkań - Liczba (400 szt.) wydanych ulotek - Liczba (1) wydań biuletynu LGD	1500,00 +4000,00 biuletyn= 5500,00	- Zwrot ankiet na poziomie min. 25% - Liczba osób na spotkaniu (50) - Liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR (500)
I pół. 2018	Poinformowanie ponownie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach projektów, które będą miały największe szanse wsparcia w kolejnych latach realizacji budżetu LSR. Ponowne przekazanie informacji o możliwości aplikowania.	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020 oraz o dalszej możliwości aplikowania	- Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy	- Ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOK) - Artykuły na stronach internetowych oraz portalach społ. - Biuletyn LGD - Ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców	- Liczba (8) ogłoszeń na tablicach w instytucjach publicznych - Liczba (2) ogłoszeń/ artykułów na stronach www i portalach społ. - Liczba (1) wydań biuletynu LGD - Liczba (100) wejść na stronę internetową - Liczba (50) wypełnionych ankiet na stronach internetowych gmin i LGD	500,00 +4000,00 biuletyn= 4500,00	- Liczba osób na spotkaniu (50) - Liczba otrzymanych informacji zwrotnych (50)

II pół. 2018	Poinformowanie ogółu mieszkańców o LSR oraz wstępnych efektach dotychczasowych działań	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020 oraz jej efektów	- Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- Eventy i imprezy - Zabawy i edukacja dzieci - Ulotki - Plakaty - Biuletyn LGD	- Liczba (1) eventów i imprez - Liczba (1) zorganizowanych zabaw dla dzieci - Liczba (500szt.) wydanych ulotek - Liczba (40 szt.) wydanych plakatów - Liczba (1) wydań biuletynu LGD	6000,00 +4000,00 biuletyn= 10000,00	Liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR oraz efektach dotychczasowych działań (600) - zwrot ankiet na poziomie min. 1% mieszkańców LGD
I pół. 2019	Poinformowanie ponownie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez organ decyzyjny LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych). Ponowne przekazanie informacji o możliwości aplikowania	Spotkania nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	- Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	- Prezentacje nt. zasad oceniania i kryteriów wyboru projektów przez LGD - Ulotka informacyjna wręczana na spotkaniu - Biuletyn LGD	- Liczba (1) spotkań - Liczba (50) ulotek rozdysponowanych na jednym spotkaniu - Liczba (1) wydań biuletynu LGD	500,00 +4000,00 biuletyn= 4500,00	- Liczba osób na spotkaniu (min. 15)
II pół. 2019	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD w kolejnych konkursach	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy. Ocena wdrożenia wniosków z wcześniej pozyskanej informacji zwrotnej	- Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	- Ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców - Biuletyn LGD	- Ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów) - Liczba (1) wydań biuletynu LGD	500,00 +4000,00 biuletyn= 4500,00	- Zwrot ankiet na poziomie min. 25%
I pół. 2020	Poinformowanie potencjalnych	Spotkanie nt. zasad oceniania i wyboru	Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w	Prezentacje nt. zasad oceny i wyboru	- Liczba spotkań (1)	6 000 zł	Liczba osób na spotkaniu (min. 20)

	wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez organ decyzyjny LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych), oraz zasad sporządzania dokumentów aplikacyjnych i rozliczeniowych.	projektów przez LGD oraz zasad sporządzania dokumentów aplikacyjnych i rozliczeniowych.	szczegółności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	projektów przez LGD, sposobie wypełniania wniosków o przyznanie pomocy i wniosków o płatność oraz sporządzana biznesplanu.			osób)
II pół. 2020	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD w kolejnych konkursach	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy. Ocena wdrożenia wniosków z wcześniej pozyskanej informacji zwrotnej	- Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	- Ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców	- Ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	500,00	- Zwrot ankiet na poziomie min. 25%
I pół. 2021	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez organ decyzyjny LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych), oraz zasad sporządzania dokumentów aplikacyjnych i rozliczeniowych.	Spotkanie nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD oraz zasad sporządzania dokumentów aplikacyjnych i rozliczeniowych.	Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	Prezentacje nt. zasad oceny i wyboru projektów przez LGD, sposobie wypełniania wniosków o przyznanie pomocy i wniosków o płatność oraz sporządzana biznesplanu.	- Liczba spotkań (1)	2 000,00 zł	Liczba osób na spotkaniu (min. 20 osób)
II pół. 2021	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy	- Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w	- Ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy	- Ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców	500,00	- Zwrot ankiet na poziomie min. 25%

	świadczonej podczas perspektywy finansowej 2014-2020 przez LGD	świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania i realizacji wniosków o przyznanie pomocy	ramach LSR	email wnioskodawców	(zakończonych konkursów)		
I pół. 2022	Poinformowanie ogółu mieszkańców o LSR	Poinformowanie mieszkańców nt. wykonania głównych założeń LSR na lata 2014-2020	- Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	Biuletyn LGD	Liczba wydań biuletynu LGD (1)	3000,00 zł	Liczba osób poinformowanych o wykonaniu głównych założeń LSR (200)
II pół. 2022	Poinformowanie ogółu mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna nt. głównych efektów LSR na lata 2014-2020	- Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- Eventy i imprezy - Materiały informacyjne (ulotki, plakaty) - Ankiety	- Liczba eventów i imprez (1) - Liczba wydanych ulotek, plakatów (200 szt.) - Liczba wypełnionych ankiet na stronach internetowych gmin i LGD (30)	5000,00	- Liczba osób poinformowanych o efektach LSR (200) - Zwrot ankiet na poziomie min. 1% mieszkańców LGD

Źródło: opracowanie własne.

Rozdział X. Innowacyjność

Innowacje mają kluczowe znaczenie dla tworzenia lepszych miejsc pracy, rozwoju gospodarczego regionów, społeczeństwa ekologicznego i poprawy jakości życia, a także wspierania pozycji konkurencyjnej krajów UE na rynku światowym. W tym celu Unia Europejska przygotowała szereg dokumentów o strategicznym charakterze, kładąc nacisk na promowanie innowacyjności. Jednym z takich dokumentów jest strategia „Europa 2020” opracowana na rzecz stworzenia inteligentnej i zrównoważonej gospodarki, sprzyjającej włączeniu społecznemu, akcentującej rolę innowacyjności w tym zakresie. Podejście innowacyjne dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR „STER” rozpatrywać można w kilku obszarach:

1. Opracowana LSR STER, jej cele i przedsięwzięcia stanowią wyraz oddolnej i partnerskiej inicjatywy społeczności lokalnej.

Fakt ten wskazuje, iż mamy do czynienia z nowymi procesami oraz nową organizacją przygotowania i realizacji przedsięwzięć, które dotychczas nie były w ten sposób realizowane na danym obszarze. Cele i przedsięwzięcia wynikają bezpośrednio z zidentyfikowanych potrzeb oraz szans rozwoju obszaru LGD STER. Realizacja przedsięwzięć, które zostały wskazane jako istotne dla społeczności lokalnej będą także cieszyły się większym poparciem i zaangażowaniem na etapie wdrażania LSR. Połączenie lokalnych zasobów z adaptacją i transferem innowacyjnych rozwiązań zewnętrznych uzupełnia inne rodzaje wsparcia zapewniane na poziomie lokalnym i będzie dodatkową szansą dla jego rozwoju. Może aktywować i angażować lokalne społeczności i organizacje, tak by przyczyniały się do inteligentnego i zrównoważonego wzrostu, który będzie zapobiegał wyłączeniu społecznemu na obszarach wiejskich. Tym samym realizacja LSR, uwzględniająca aspekt innowacyjności,

- przyczynia się do wyrównywania dysproporcji lokalnych i regionalnych,
- służy integracji i wzmocnieniu partnerstwa lokalnego,
- zwiększa poczucie wartości i odpowiedzialności mieszkańców za rozwój obszaru i swój własny.

2. Realizacja innowacyjnych przedsięwzięć w ramach LGD STER z wykorzystaniem lokalnych zasobów

Preferowane będą operacje innowacyjne, oryginalne w skali lokalnej tj. wykorzystujące nie praktykowane dotąd lokalnie rozwiązania technologiczne (odniesienie do innowacji procesowych), sposoby organizacji, promocji (odniesienie do innowacji marketingowych) lub rozwiązania wykorzystujące lokalne zasoby (odniesienie do innowacji produktowych), lokalny potencjał w szczególności środowiska naturalnego.

Realizacja celu głównego i celów szczegółowych określonych w LSR, spowoduje, że zaplanowane przedsięwzięcia będą innowacyjne. Zaproponowane rozwiązania innowacyjne wiązać się z szerokim wykorzystaniem wszystkich zasobów, tj. ludzkich, przyrodniczych, kulturowych, historycznych i finansowych, produktów lokalnych, wybitnych postaci, związanych z danym obszarem poprzez miejsce urodzenia, pobytu czy aktywności zawodowej o skali krajowej i międzynarodowej. Możliwość celowego planowania przedsięwzięć gospodarczych w oparciu o różnorodne wykorzystanie zasobów przyczyni się do poprawy stanu niedostatecznej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, poszerzenia dostępnego na miejscu wachlarza usług dzięki wspieraniu i rozwijaniu lokalnej przedsiębiorczości, ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprawę infrastruktury społecznej. Innowacyjne może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja. Innowacyjność to także doskonalenie istniejących technologii, nowe rozwiązania w zarządzaniu i organizacji oraz doskonalenie metod przetwarzania i promowania produktów lokalnych. W szeroko rozumianej innowacyjności ważne będą także projekty innowacyjne ekologicznie. Za

innowacje ekologiczne uznane będą wszelkie formy zmiany, zmierzające do znacznego i widocznego postępu w postaci ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko lub osiągnięcia większej skuteczności i odpowiedzialności w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego, żywnościowego oraz zrównoważonego wykorzystywania zasobów naturalnych. W tym zakresie niezwykle cenną będą działania podnoszące świadomość ekologiczną mieszkańców.

Wśród przyjętych kryteriów innowacyjności zaliczono:

- kontekst terytorialny,
- nowatorski charakter przedsięwzięcia,
- nowatorski sposób wykorzystania lokalnych zasobów,
- zmiana jakościowa na danych obszarze wynikająca z realizowanego przedsięwzięcia,
- innowacyjne podejście do problematyki zrównoważonego rozwoju,
- innowacyjne podejście do problematyki grup defaworyzowanych, ubóstwa, wykluczenia społecznego.

Rozdział XI. Zintegrowanie

11.1. Zgodnie z podejściem Leader

Przedstawione wnioski pozwalają stwierdzić, iż LSR ma zintegrowane i uzasadnione podejście w zakresie określonych trzech celów szczegółowych i ich przedsięwzięć (tab.11.1-11.3).

Tabela 11.1. Zintegrowany charakter LSR dla celu szczegółowego 1

Lp.	Kryteria zintegrowanego charakteru LSR	Opis zintegrowanego podejścia dla celu szczegółowego 1 (Wzrost tożsamości, dziedzictwa kulturowego, integracji i spójności społeczności lokalnej w ramach budowy silnego społeczeństwa obywatelskiego) i jego przedsięwzięć
1.	Spójność i kompleksowe planowanie przedsięwzięć	Budowanie tożsamości, integracji i spójności lokalnej społeczności wraz z zachowaniem dziedzictwa kulturowego obszaru LSR poprzez zaplanowane przedsięwzięcia w postaci organizacji wydarzeń, szkoleń czy warsztatów dla mieszkańców (w tym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym) są ze sobą spójne, powiązane i adekwatne do potrzeb mieszkańców.
2.	Różnorodność stosowanych metod	Osiągnięcie celu zapewnią różne formy/sposoby jego realizacji. Są to festyny integracyjne, promujące podejście zrównoważonego rozwoju, dziedzictwo kulturowe regionu, konkursy, biegi a także szkolenia i warsztaty. Wsparciem objęci będą wszyscy mieszkańcy ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Informacja i zaproszenia będą kierowane do mieszkańców z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi komunikacji (aby wspierać budowę społeczeństwa informacyjnego) oraz tradycyjnego sposobu w postaci plakatów.
3.	Partycypacja różnych sektorów i partnerów	Przedsięwzięcia realizowane będą przy udziale sektora: <ul style="list-style-type: none"> - społecznego (OPS, DPS, GOK, KGW, OSP, Kluby Sportowe) - publicznego (Urzędy Gmin: Andrespol, Brójce, Rokiciny, Nowosolna) - pozarządowego (stowarzyszenia) - prywatnego (lokalni przedsiębiorcy, osoby fizyczne)

		rozpoczynające działalność gospodarczą, osoby fizyczne działające na rzecz rozwoju obszaru gminy) Wśród partnerów realizowanych przedsięwzięć należy wymienić: OSP, Urzędy Gmin, przedsiębiorców i osoby fizyczne rozpoczynające działalność gospodarczą).
4.	Sposób wykorzystania endogenicznego potencjału obszaru LGD w zakresie zasobów i wiedzy	Wszystkie przedsięwzięcia realizowane będą: - na obszarze LGD z wykorzystaniem istniejącej lub nowo przygotowanej infrastruktury technicznej, walorów przyrodniczych - z wykorzystaniem potencjału lokalnych przedsiębiorstw w zakresie obsługi organizowanych wydarzeń (gastronomii, druku materiałów, transportu, doposażaniu zespołów w stroje ludowe i obrzędowe - współpracę z lokalnymi pracowniami krawieckimi) - z wykorzystaniem potencjału lokalnego kapitału ludzkiego tj. jego wiedzy i doświadczenia do prowadzenia szkoleń i warsztatów, - z wykorzystaniem lokalnych zasobów do produkcji produktów lokalnych (m.in. miodu, chleba)
5.	Uzasadnienie dla zaplanowanych przedsięwzięć	Przeprowadzona analiz SWOT, uwzględniająca opinie społeczności lokalnej wskazuje potrzebę realizacji zaplanowanych działań, które przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i ogólnego. Zidentyfikowane problemy to: - brak spójności i integracji mieszkańców, - zagrożenie wykluczeniem społecznym grup, znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji (osoby długotrwale bezrobotne, osoby z niepełnosprawnościami, młodzież, która wypadła z systemu edukacji – nie uczy się i nie pracuje, - niski poziom wiedzy mieszkańców na temat uwarunkowań historyczno-kulturowych regionu - niski poziom aktywności społecznej mieszkańców

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 11.2. Zintegrowany charakter LSR dla celu szczegółowego 2

Lp.	Kryteria zintegrowanego charakteru LSR	Opis zintegrowanego podejścia dla celu szczegółowego 2 (Wzrost atrakcyjności gmin jako miejsca rekreacji i wypoczynku zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju) i jego przedsięwzięć
1.	Spójność i kompleksowe planowanie przedsięwzięć	Budowanie wizerunku i przestrzeni dla obszaru LSR jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku i rekreacji w oparciu o koncepcję zrównoważonego rozwoju poprzez realizację przedsięwzięć infrastrukturalnych w postaci przygotowania infrastruktury rekreacyjno- sportowej, uzupełnionych wsparciem w postaci szerzenia wiedzy i dobrych praktyk w dziedzinie ochrony zdrowia, środowiska i wykorzystania istniejących zasobów zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju są ze sobą spójne, powiązane i adekwatne do potrzeb mieszkańców.
2.	Różnorodność stosowanych metod	Osiągnięcie celu zapewnią różne formy/sposoby jego realizacji. Są to przedsięwzięcia inwestycyjne służące poprawie i dostępie infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej dla lokalnej

		społeczności a także okolicznych gmin, powiatów z woj. łódzkiego. Pobudzanie świadomości społeczności w dziedzinie ochrony środowiska będzie możliwe dzięki organizacji spotkań z mieszkańcami. Informacja i zaproszenia będą kierowane do mieszkańców z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi komunikacji (aby wspierać budowę społeczeństwa informacyjnego) oraz tradycyjnego sposobu w postaci plakatów.
3.	Partycypacja różnych sektorów i partnerów	Przedsięwzięcia realizowane będą przy udziale sektora: - społecznego (OPS, DPS, GOK, KGW, OSP, Kluby Sportowe) - publicznego (Urzędy Gmin: Andrespol, Brójce, Rokiciny, Nowosolna) - pozarządowego (stowarzyszenia) - prywatnego (lokalni przedsiębiorcy, osoby fizyczne rozpoczynające działalność gospodarczą, osoby fizyczne działające na rzecz rozwoju obszaru gminy) Wśród partnerów realizowanych przedsięwzięć należy wymienić: OSP, Urzędy Gmin, przedsiębiorców i osoby fizyczne rozpoczynające działalność gospodarczą)
4.	Sposób wykorzystania endogenicznego potencjału obszaru LGD w zakresie zasobów i wiedzy	Wszystkie przedsięwzięcia realizowane będą: - na obszarze LGD z wykorzystaniem istniejących zasobów w postaci terenu inwestycji, pracy i kapitału - z wykorzystaniem potencjału lokalnych przedsiębiorstw w zakresie obsługi infrastruktury (gastronomii, druku materiałów, transportu itp.) - z wykorzystaniem potencjału lokalnego kapitału ludzkiego tj. jego wiedzy i doświadczenia do prowadzenia szkoleń i warsztatów ekologicznych
5.	Uzasadnienie dla zaplanowanych przedsięwzięć	Przeprowadzona analiz SWOT, uwzględniająca opinie społeczności lokalnej wskazuje potrzebę realizacji zaplanowanych działań, które przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i ogólnego. Zidentyfikowane problemy w ramach celu szczegółowego 2 to: - niedostatecznie rozwinięta infrastruktura obiektów sportowych oraz ich infrastruktura towarzysząca - brak infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i agroturystycznej (brak bazy noclegowej, gastronomicznej) - brak informacji turystycznej w postaci folderów, map, informatorów - brak świadomości i niski poziom edukacji społeczeństwa nt. ochrony środowiska/ekologii

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 11.3. Zintegrowany charakter LSR dla celu szczegółowego 3

Lp.	Kryteria zintegrowanego charakteru LSR	Opis zintegrowanego podejścia dla celu szczegółowego 3 (Wzmocnienie potencjału do rozwoju przedsiębiorczości, innowacyjności i inicjatyw lokalnych) i jego przedsięwzięć
-----	--	--

1.	Spójność i kompleksowe planowanie przedsięwzięć	Poprawa warunków życia mieszkańców zależy w dużym stopniu od wykorzystania jego zasobów i rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Wzbudzanie idei przedsiębiorczości w społeczności lokalnej, wskazywanie znaczenia innowacyjności w budowaniu pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw realizowane będzie za pomocą szkoleń, doradztwa i ułatwiania dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania MSP np. w postaci bezpośredniego wsparcia na utworzenie i rozwój działalności gospodarczej. Stąd w obliczu istniejących problemów związanych z rynkiem pracy i niskiej przedsiębiorczości wśród lokalnej społeczności zaplanowane inicjatywy w ramach celu 3 są ze sobą spójne, powiązane i adekwatne do potrzeb mieszkańców.
2.	Różnorodność stosowanych metod	Osiągnięcie celu zapewnią różne formy/sposoby jego realizacji. Są to szkolenia i warsztaty, konkursy popularyzujące przedsiębiorczość wśród różnych grup społecznych a także dotacje. Wsparciem objęci będą mieszkańcy, którzy zgłoszą chęć uruchomienia działalności gospodarczej oraz lokalni przedsiębiorcy z sektora MSP, którzy będą chcieli pozyskać środki na rozwój działalności.
3.	Partycypacja różnych sektorów i partnerów	<p>Przedsięwzięcia realizowane będą przy udziale sektora:</p> <ul style="list-style-type: none"> - społecznego (członkowie rodzin jako osoby współpracujące z mikro i małymi przedsiębiorstwami, osoby bezrobotne i poszukujące pracy) - publicznego (Urzędy Gmin: Andrespol, Brójce, Rokiciny, Nowosolna i Gminne Ośrodki i Centra Kultury, poprzez współpracę przy organizacji warsztatów, wydarzeń, udostępnianiu pomieszczeń do spotkań, szkoleń.) - pozarządowego (stowarzyszenia - prywatnego (rolnicy, przedsiębiorcy, stowarzyszenia pracodawców, rzemieślnicy, osoby fizyczne rozpoczynające działalność gospodarczą, osoby fizyczne działające na rzecz rozwoju obszaru gminy) <p>Wśród partnerów realizowanych przedsięwzięć należy wymienić: Powiatowe Urzędy Pracy, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego, Izba Rzemieślnicza w Łodzi,</p>
4.	Sposób wykorzystania endogenicznego potencjału obszaru LGD w zakresie zasobów i wiedzy	<p>Wszystkie przedsięwzięcia realizowane będą:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na obszarze LGD z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury do szkoleń, - z wykorzystaniem potencjału lokalnego kapitału ludzkiego tj. jego wiedzy i doświadczenia do prowadzenia szkoleń i warsztatów, - z wykorzystaniem narzędzi komunikacji umożliwiających dotarcie z kampania informacyjną o możliwości uzyskania wsparcia na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej
5.	Uzasadnienie dla zaplanowanych	Przeprowadzona analiz SWOT, uwzględniająca opinie społeczności lokalnej wskazuje potrzebę realizacji zaplanowanych działań, które przyczynią się do osiągnięcia celu

przedsięwzięć	szczegółowego i ogólnego. Zidentyfikowane problemy dla celu szczegółowego 3 to: - niski poziom przedsiębiorczości lokalnej - brak wsparcia szkoleniowego dla przedsiębiorców - niski poziom wiedzy, kompetencji w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej - rosnąca liczba osób bezrobotnych
---------------	---

Źródło: opracowanie własne.

11.2. Integracja branż w ramach LSR Stowarzyszenia LGD STER

Przyjęte cele w LSR LGD STER i zaplanowane działania sprzyjają integracji następujących branż działalności gospodarczej:

- 1) branża turystyczna, w tym m.in.: wynajem pokoi, usługi gastronomiczne, usługi rekreacyjne, wynajem hal namiotowych, scen plenerowych, nagłaśnianie imprez plenerowych.
- 2) branża budowlana, w tym m.in.: stolarstwo, ciesielstwo, zduństwo, usługi elektryczne, hydrauliczne, rzemieślnicze tj. krawiectwo.
- 3) branża usługi w tym m.in.: księgowość, zdrowie, biura rachunkowe, gabinety medyczne, weterynaryjne, logistyczne, kosmetyczne, usługi teleinformatyczne, informatyczne.
- 4) branża produkcyjna w szczególności artykułów spożywczych.

11.3. Komplementarność

Cele sformułowane w trakcie opracowywania LSR zostały przeanalizowane pod kątem ich zgodności i komplementarności z celami strategicznymi w dokumentach wyższego rzędu i są zgodne na poziomie lokalnym, wojewódzkim, krajowym i europejskim, jak wykazano w tablicach 3.21-3.23. Cele i przedsięwzięcia LSR są zbieżne z wszystkimi trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020 tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność, a kryteria wyboru oraz wskaźniki LSR przyczyniają się do osiągnięcia wskaźników określonych dla tych celów przekrojowych.

Tabela 11.4. Komplementarność z dokumentami strategicznymi dla celu szczegółowego 1

Cel główny Poprawa warunków życia mieszkańców i gospodarowania na obszarze Lokalnej Grupy Działania STER do 2020 r.	
Cele szczegółowy 1. Wzrost tożsamości, dziedzictwa kulturowego, integracji i spójności społeczności lokalnej w ramach budowy silnego społeczeństwa obywatelskiego	
Poziom lokalny	
1	Zgodny ze Strategią Rozwoju Gminy Nowosolna do 2020 w ramach: - celu strategicznego 2. Lepsze warunki życia mieszkańców - cel operacyjny 2.3 rozszerzona oferta zagospodarowania czasu wolnego dzieci, młodzieży i dorosłych - celu operacyjnego 2.5 skuteczna opieka socjalna - celu operacyjnego 2.7 rozwinięte więzi społeczne mieszkańców - celu strategicznego 3. Rozwinięta turystyka w oparciu o dziedzictwo kulturowe i walory przyrodnicze - celu operacyjnego 3.3. kultywowanie tradycji lokalnych, regionalnych - celu strategicznego 4 wysoki poziom rozwoju gospodarczego

2	<p>Zgodny ze Strategią Rozwoju Powiatu Łódzkiego Wschodniego na lata 2015-2022 w ramach</p> <ul style="list-style-type: none"> - celu strategicznego II Poprawa jakości życia mieszkańców - celu operacyjnego V.2 Wspieranie działań służących umacnianiu tożsamości poprzez rozwój kultury, turystyki, rekreacji i sportu - celu operacyjnego VI.2 wspieranie rozwoju i działalności organizacji pozarządowych
3	<p>Zgodny z Programem rozwoju pn. Strategia Rozwoju Powiatu Tomaszowskiego na lata 2015-2020 (dla Gminy Rokiciny wchodzącej w skład LGD STER) w ramach</p> <ul style="list-style-type: none"> - Domeny Strategicznego rozwoju 1. Dobre warunki dla edukacji i rozwoju mieszkańców powiatu - Domeny Strategicznego rozwoju 3 Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego, integracyjna polityka społeczna, dbałość o ochronę środowiska
4	<p>Zgodny z:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Łódzkiego Wschodniego 2014-2020 - Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu tomaszowskiego 2014-2020 (wyszczególnienie ze względu na Gminę Rokiciny należącą do LGD STER) - Powiatowy Program Przeciwdziałania Bezrobociu oraz Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy 2014-2020 (dla PŁW oraz tomaszowskiego) poprzez: Integrację społeczną, zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz poprzez wspieranie aktywności społecznej wśród mieszkańców
Poziom Regionalny	
1	<p>Zgodność ze strategicznymi kierunkami działań Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020:</p> <p>Poziom horyzontalny:</p> <p>Cel operacyjny 2: Nowoczesny kapitał ludzki i rynek pracy</p> <p>Cel operacyjny 4 Wysoki poziom kapitału społecznego i silne społeczeństwo obywatelskie (4.1. rozwój społeczności lokalnej 4.2. wzmacnianie tożsamości regionalnej)</p> <p>Cel operacyjny 5. Wysoki standard i dostęp do usług publicznych</p> <p>Cel operacyjny 6. Reintegracja społeczna grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym (6.1. przeciwdziałanie ubóstwu ekonomicznemu 6.2. reintegracja zawodowa oraz przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniem społecznym)</p> <p>Płaszczyzna terytorialno-funkcyjna:</p> <p>Obszary wiejskie</p> <p>Cel strategiczny: Atrakcyjne osadniczo obszary wiejskie, wykorzystujące potencjał wewnętrzny dla rozwoju wielofunkcyjności</p> <p>Strategiczne kierunki działania</p> <p>Wspieranie działań na rzecz poprawy dostępu do usług publicznych, w tym edukacji przedszkolnej, opieki zdrowotnej oraz usług kultury i sportu</p> <p>Łódzki Obszar Metropolitalny w tym: wspieranie działalności związanych z rozwojem gospodarki kreatywnej, wspieranie działań na rzecz budowania zintegrowanych produktów turystycznych, opartych na walorach kulturowych i atrakcyjności środowiska przyrodniczego, wspieranie działań na rzecz rozwoju funkcji targowo-wystawienniczej, kongresowej, widowiskowej i sportowej,</p>

2	<p>Zgodny ze Strategią Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+:</p> <ul style="list-style-type: none"> - cel strategiczny 1. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych na rzecz budowy przyjaznych i bezpiecznych przestrzeni publicznych, sprzyjających włączeniu społecznemu i podniesieniu aktywności gospodarczej Priorytet 1.1. zintegrowane działania rewitalizacyjne w wymiarze przestrzennym, przyrody, społecznym, gospodarczym i kulturowym Priorytet 1.4. wspieranie efektywnego wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego - cel strategiczny 4. Rozwój nowoczesnego kapitału ludzkiego i społecznego oraz silnego informacyjnego społeczeństwa obywatelskiego Priorytet 4.2 wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem - cel strategiczny 5. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych i spójności ŁOM Priorytet 5.3 budowanie i ochrona tożsamości ŁOM oraz kreowanie wizerunku w oparciu o spójne dziedzictwo kulturowe
3	<p>Zgodny z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego 2014– 2020 : oś IX Włączenie społeczne : IX.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem; IX Usługi na rzecz osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym; IX 3. Rozwój ekonomii społecznej; oś XI Edukacja, kwalifikacje, Umiejętności obejmuje zakres interwencji celu tematycznego 10: Inwestowanie w kształcenie, szkolenia oraz szkolenia zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>
4	<p>Zgodny z Planem przeciwdziałania depopulacji w województwie łódzkim2020: Priorytet IV. Aktywność edukacyjna V. Aktywność społeczna i obywatelska; VI. Aktywność kulturalna;</p>
Poziom krajowy	
1	<p>Zgodny ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 z celami strategicznymi: 1.Wzrost zatrudnienia, 2. Wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, 3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, 5. Podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli</p>
2	<p>Zgodny ze Strategią Innowacyjności i Efektywności Gospodarki "Dynamiczna Polska 2020" z celami operacyjnymi:6. Stworzenie wysokiej jakości infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej i rozwój gospodarki elektronicznej, 3.1. Transformacja systemu społeczno-gospodarczego na tzw. „bardziej zieloną ścieżkę”, w szczególności ograniczanie energo- i materiałochłonności gospodarki, 3.2. Wspieranie rozwoju zrównoważonego budownictwa na etapie planowania, projektowania, wznoszenia budynków oraz zarządzania nimi przez cały cykl życia</p>
3	<p>Zgodny ze Strategią Rozwoju Kraju 2020 z obszarem strategicznym: III. Spójność społeczna i terytorialna i celami:</p> <p>Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.</p> <p>Rozprzestrzenianiu procesów rozwojowych służyć też będzie wsparcie kierowane na obszary wiejskie. Jednym ze strategicznych wyzwań dla polityki regionalnej jest zapewnienie spójności wewnętrznej kraju (tak, aby żadne z terytoriów nie było wykluczone z rozwoju) oraz niedopuszczenie do nadmiernych różnicowań przestrzennych.</p> <p>III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych</p>

	oraz wzmocnienia potencjału obszarów wiejskich. Polityka rozwoju powinna umożliwić wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. Poprawa warunków sprzyjających tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej między obszarami wiejskimi a miastami odbywać się będzie m.in. poprzez działania na rzecz wsparcia różnicowania działalności gospodarczej producentów rolnych.
4	Zgodny ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 z celami: 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich,
5	Zgodny z dokumentem strategicznym „Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju” z celem 11 wzrost społecznego kapitału rozwoju, cel 6. Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenia „workfare state”
6	Zgodny z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020 z celami strategicznymi: Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałaniem marginalizacji obszarów problemowych, 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najwyższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe poprzez wspieranie usług edukacyjnych i szkoleniowych, medycznych, komunikacyjne, komunalnych i związanych z ochroną środowiska
7	Zgodny z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 w szczególności z: celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych CT 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, priorytet ROW 6. Włączenie społeczne, redukcja ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, celem szczegółowy 6B. Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich m.in. poprzez: tworzenie miejsc pracy i stworzenie warunków umożliwiających podjęcie pracy osobom dotąd pozostającym bez pracy, a także stworzenie korzystnych warunków do tworzenia nowych firm, sprzyjających zwiększeniu potencjału osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy. Zgodny z P1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie i leśnictwie oraz na obszarach wiejskich, w tym cel 1C. wspieranie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnictwa i leśnictwa
8	Zgodny ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 z celem: 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich
9	Zgodny z osią priorytetową POWER: 1. Osoby młode na rynku pracy, 2. Poprawa efektywności wybranych polityk publicznych, 4. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa
	Poziom Unii Europejskiej

1	<p>Strategia Europejska wskazuje na konieczność walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Włączenie społeczne obejmuje: podniesienie poziomu aktywności zawodowej w tym wzrost zatrudnienia, przeciwdziałanie ubóstwu, wspieranie rozwoju przedsiębiorstw społecznych</p> <p>Cele wyznaczone w LSR przyczyniają się do osiągnięcia celów Unii Europejskiej określonych w Strategii Europa 2020 odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu m.in. poprzez: wspieranie inicjatyw opartych na transferze wiedzy i innowacji, wspieranie firm korzystających efektywnie z lokalnych zasobów, przyjaznych środowisku, wspieranie grup defaworyzowanych w pozyskiwaniu dotacji na tworzenie i rozwój własnych działalności gospodarczych, pełniejszym wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych, prowadzenie doradztwa by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, które przyczyniałyby się do tworzenia nowych miejsc, szerzenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych, wspieranie firm efektywnie korzystających z lokalnych zasobów, umożliwienie ludziom zdobywania nowych umiejętności.</p>
---	--

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 11.5. Komplementarność z dokumentami strategicznymi dla celu szczegółowego 2

<p>Cel główny Poprawa warunków życia mieszkańców i gospodarowania na obszarze Lokalnej Grupy Działania STER do 2020 r.</p> <p>Cel szczegółowy 2: Wzrost atrakcyjności gmin jako miejsca rekreacji i wypoczynku zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju</p>	
<p>Poziom lokalny</p>	
1	<p>Zgodny ze Strategią Rozwoju Gminy Nowosolna do 2020 w ramach:</p> <ul style="list-style-type: none"> - celu strategicznego 2. Lepsze warunki życia mieszkańców - celu operacyjnego 2.4 wysoka świadomość ekologiczna mieszkańców Gminy - celu strategicznego 3. Rozwinięta turystyka w oparciu o dziedzictwo kulturowe i walory przyrodnicze - celu operacyjnego 3.1. dostępne miejsca, ścieżki edukacyjne, sieć szlaków turystycznych i miejsc postojowych - celu operacyjnego 5.3 skuteczna promocja oferty turystycznej Gminy
2	<p>Zgodny ze Strategią Rozwoju Powiatu Łódzkiego Wschodniego na lata 2015-2022 w ramach</p> <ul style="list-style-type: none"> - celu operacyjnego V. 1 kreowanie pozytywnego wizerunku Powiatu - celu operacyjnego V.2 Wspieranie działań służących umacnianiu tożsamości poprzez rozwój kultury, turystyki, rekreacji i sportu
3	<p>Zgodny z Programem rozwoju pn. Strategia Rozwoju Powiatu Tomaszowskiego na lata 2015-2020 (dla Gminy Rokiciny wchodzącej w skład LGD STER) w ramach</p> <ul style="list-style-type: none"> - Domeny Strategicznego rozwoju 2. Budowanie wizerunku turystycznego i gospodarczego powiatu tomaszowskiego
<p>Poziom regionalny</p>	
1	<p>Zgodność ze strategicznymi kierunkami działań Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020:</p> <p>Płaszczyzna horyzontalna:</p> <ul style="list-style-type: none"> Cel operacyjny 5 Wysoki standard i dostęp do usług publicznych 5.2. rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji Cel operacyjny 8 Wysoka jakość środowiska przyrodniczego

	<p>8.1 Ochrona i kształtowanie powiązań przyrodniczo-krajobrazowych Cel operacyjny 9. Zrównoważony system osadniczy Płaszczyzna terytorialno-funkcjonalna: Obszary wiejskie Cel strategiczny: Atrakcyjne osadniczo obszary wiejskie, wykorzystujące potencjał wewnętrzny dla rozwoju wielofunkcyjności Strategiczne kierunki działania Wspieranie działań na rzecz poprawy dostępu do usług publicznych, w tym edukacji przedszkolnej, opieki zdrowotnej oraz usług kultury i sportu Wspieranie działań na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego, rynków lokalnych promujących produkty regionalne oraz agroturystyki Łódzki Obszar Metropolitalny w tym: wspieranie działalności związanych z rozwojem gospodarki kreatywnej, wspieranie działań na rzecz budowania zintegrowanych produktów turystycznych, opartych na walorach kulturowych i atrakcyjności środowiska przyrodniczego, wspieranie działań na rzecz rozwoju funkcji targowo-wystawienniczej, kongresowej, widowiskowej i sportowej,</p>
2	<p>Zgodny ze Strategią Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+: - cel strategiczny 1. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych na rzecz budowy przyjaznych i bezpiecznych przestrzeni publicznych, sprzyjających włączeniu społecznemu i podniesieniu aktywności gospodarczej Priorytet 1.1. zintegrowane działania rewitalizacyjne w wymiarze przestrzennym, przyrody, społecznym, gospodarczym i kulturowym - cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki zasobooszczędnej i niskoemisyjnej oraz ochrona środowiska przyrodniczego Priorytet 3.3 wspieranie efektywnego wykorzystania zasobów przyrodniczych - cel strategiczny 5. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych i spójności ŁOM Priorytet 5.4 podnoszenie zewnętrznej i wewnętrznej atrakcyjności ŁOM poprzez odpowiednio ukierunkowany marketing terytorialny</p>
3	<p>Zgodny z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego 2014– 2020 Oś priorytetowa V Ochrona środowiska zgodność z dwoma celami tematycznymi: 5 Promowanie dostosowania zmian klimatu, zapobieganie ryzyka i zarządzanie ryzykiem, celem 6: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>
4	<p>Zgodny z Programem Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007–2020 z celami: 1. Rozwój produktów turystycznych, 1.1 Rozwój nowych, markowych produktów turystycznych o wyraźnej zdolności kreowania wizerunku województwa, 1.2 Zagospodarowanie atrakcji, rozbudowa istniejących produktów turystycznych oraz podnoszenie ich jakości, 1.3 Rozwój lokalnych produktów turystycznych wspierających budowę wizerunku turystycznego województwa, 4. Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego, 4.2. Kształtowanie i rozwój makroprzestrzeni turystycznych – rozwój infrastruktury wspierającej budowę produktów turystycznych m.in. poprzez: wspieranie rozwoju infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej, organizację wydarzeń promujących walory turystyczne obszaru LGD, wydawnictwa, imprezy plenerowe itp.</p>
	<p>Poziom krajowy</p>

1	Zgodny z dokumentem strategicznym „Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju” z celem 8 wzmocnienie mechanizmu terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionów
2	Zgodny ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 z celami: 1.3. Rozwój przedsiębiorczości i pozarolniczych miejsc pracy z wykorzystaniem potencjału endogenicznego obszarów wiejskich, 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich, 5.5. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich
3	Zgodny ze Strategią Rozwoju Kraju 2020 z obszarami strategicznym: III. Spójność społeczna i terytorialna i celami: III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych. Rozprzestrzenianiu procesów rozwojowych służyć też będzie wsparcie kierowane na obszary wiejskie. III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmocnienia potencjału obszarów wiejskich. Polityka rozwoju powinna umożliwiać wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. Działania na rzecz wsparcia rozwoju obszarów wiejskich zmierzać będą w kierunku podnoszenia poziomu i jakości życia na wsi, poczynając od zapewnienia opieki i wychowania przedszkolnego, przez poprawę dostępu do edukacji i kultury, a następnie wsparcia rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej i rozwoju infrastruktury oraz poprawę dostępu do usług publicznych.
4	Zgodny z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 w szczególności z: priorytetem ROW 6. Włączenie społeczne, redukcja ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, celem szczegółowy 6B. Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich m.in. poprzez: tworzenie miejsc pracy i stworzenie warunków umożliwiających podjęcie pracy osobom dotąd pozostającym bez pracy, a także stworzenie korzystnych warunków do tworzenia nowych firm, sprzyjających zwiększeniu potencjału osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy. Cel powiązany 6A: ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy. Operacje w zakresie przedsiębiorczości a także inwestycje w infrastrukturę do świadczenia usług dla ludności (społeczna, usług prozdrowotnych, w zakresie turystyki, rekreacji, kultury, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego)
Poziom Unii Europejskiej	
1	Cele wyznaczone w LSR przyczyniają się do osiągnięcia celów Unii Europejskiej określonych w Strategii Europa 2020 odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu m.in. poprzez: wspieranie inicjatyw opartych na transferze wiedzy i innowacji, korzystających efektywnie z lokalnych zasobów, przyjaznych środowisku, wspieranie rozwoju lokalnej infrastruktury wykorzystującej OZE, wspieranie grup defaworyzowanych w pozyskiwaniu dotacji na realizację własnych projektów, pełniejsze wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych, rozpowszechnianie wiedzy za pośrednictwem sieci, prowadzenie doradztwa by innowacyjne pomysły rozwiązywały problemy społeczne, szerzenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych, umożliwienie ludziom zdobywania nowych umiejętności, wspieranie zdrowia i aktywności osób starszych, aby umożliwić osiągnięcie spójności społecznej oraz wyższej wydajności.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 11.6. Komplementarność z dokumentami strategicznymi dla celu szczegółowego 3

Cel główny Poprawa warunków życia mieszkańców i gospodarowania na obszarze Lokalnej Grupy Działania STER do 2020 r. Cel szczegółowy 3: Wzmocnienie potencjału do rozwoju przedsiębiorczości, innowacyjności i inicjatyw lokalnych	
Poziom lokalny	
1	Zgodny ze Strategią Rozwoju Gminy Nowosolna do 2020 w ramach: - celu operacyjnego 4.2 rozwój sfery przemysłowej i przedsiębiorczości poprzez wpieranie lokalnej przedsiębiorczości, organizując szkolenia, szkolenia dla rolników i pomocy w zakresie pozyskiwania środków z UE
2	Zgodny ze Strategią Rozwoju Powiatu Łódzkiego Wschodniego na lata 2015-2022 w ramach - celu operacyjnego III. 1. Wpieranie przedsiębiorczości lokalnej w celu tworzenia miejsc pracy
3	Zgodny z Programem rozwoju pn. Strategia Rozwoju Powiatu Tomaszowskiego na lata 2015-2020 (dla Gminy Rokiciny wchodzącej w skład LGD STER) w ramach - Domeny Strategicznego rozwoju 2. Budowanie wizerunku turystycznego i gospodarczego powiatu tomaszowskiego
4	Zgodny z: - Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Łódzkiego Wschodniego 2014-2020 - Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu tomaszowskiego 2014-2020 (wyszczególnienie ze względu na Gminę Rokiciny należącą do LGD STER) - Powiatowy Program Przeciwdziałania Bezrobociu oraz Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy 2014-2020 (dla PŁW oraz tomaszowskiego) poprzez: Integrację społeczną, zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz poprzez wspieranie aktywności społecznej wśród mieszkańców
Poziom regionalny	
1	Zgodność ze strategicznymi kierunkami działań Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020: Płaszczyzna horyzontalna Cel operacyjny 1. Zaawansowana gospodarka wiedzy i innowacji Cel operacyjny 3 Zintegrowane środowisko przedsiębiorczości dla rozwoju gospodarki
2	Zgodny ze Strategią Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+: - cel strategiczny 1. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych na rzecz budowy przyjaznych i bezpiecznych przestrzeni publicznych, sprzyjających włączeniu społecznemu i podniesieniu aktywności gospodarczej Priorytet 1.2 wspieranie przedsiębiorczości i aktywizacji gospodarczej na obszarach rewitalizowanych - cel strategiczny 4. Rozwój nowoczesnego kapitału ludzkiego i społecznego oraz silnego informacyjnego społeczeństwa obywatelskiego Priorytet 4.1 wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników oraz przedsiębiorczości Priorytet 4.4 zwiększenie szans na rynku pracy poprzez dostosowanie efektów kształcenia do potrzeb gospodarki

3	Zgodny z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego 2014– 2020 z priorytetami inwestycyjnymi: 3a. Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, 8i: Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników, 8iii: Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, 9i: Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie, oś 10 – adaptacyjność pracowników i przedsiębiorstw w regionie
4	Zgodny z Regionalną Strategią Innowacji dla Województwa Łódzkiego LORIS 2030: Cel operacyjny 1.1 budowa świadomości w zakresie specjalizacji regionalnej, 1.2 budowa potencjału intelektualnego w zakresie specjalizacji regionalnej; 2.1 podnoszenie świadomości o korzyściach z innowacji; 2.2 promocja wiedzy o innowacyjności i przedsiębiorczości
5	Zgodny z Planem przeciwdziałania depopulacji w województwie łódzkim: Obszar działania – rynek pracy z działaniami krótkookresowymi: 1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozpoczynania działalności gospodarczej oraz tworzenie nowych miejsc pracy poprzez udzielanie bezzwrotnej pomocy na rozpoczęcie działalności gospodarczej ze szczególnym uwzględnieniem osób do 30 roku życia oraz 2. Realizacja ogólnych i specjalistycznych szkoleń i/lub doradztwa związanego ze szkoleniami dla kadr zarządzających i pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MMŚP) w zakresie zgodnym ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw i formie odpowiadającej możliwościom organizacyjno –technicznym przedsiębiorstwa
Poziom krajowy	
1	Zgodny ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 z celami strategicznymi: 1. Wzrost zatrudnienia, 2. Wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych
2	Zgodny ze Strategią Innowacyjności i Efektywności Gospodarki ”Dynamiczna Polska 2020” z celami operacyjnymi: 1.4. Ułatwienie przedsiębiorstwom dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP, 2.5. Wspieranie rozwoju kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki, 2.6. Stworzenie wysokiej jakości infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej i rozwój gospodarki elektronicznej, 3.1. Transformacja systemu społeczno-gospodarczego na tzw. „bardziej zieloną ścieżkę”, w szczególności ograniczanie energo- i materiałochłonności gospodarki, 3.2. Wspieranie rozwoju zrównoważonego budownictwa na etapie planowania, projektowania, wznoszenia budynków oraz zarządzania nimi przez cały cykl życia
3	Zgodny ze Strategią Rozwoju Kraju 2020 z obszarami strategicznymi: II. Konkurencyjna gospodarka i celami: Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki Zakłada się, że w ciągu najbliższej dekady nastąpi znaczne zwiększenie innowacyjności gospodarki. Promowane będzie szerokie postrzeganie innowacji, nie tylko w wymiarze technologicznym i produktowym, ale także organizacyjnym, procesowym, marketingowym, w tym również w sektorze usług. Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego Jednym z głównych czynników decydujących o rozwoju i konkurencyjności kraju jest jakość kapitału ludzkiego. Rozwój (ilościowy i jakościowy) kapitału

	<p>ludzkiego to rozwój krajowego i lokalnych rynków pracy oraz wzrost produktywności pracowników, a w konsekwencji wzrost produkcji i usług, rozwój innowacji, podnoszenie produktywności gospodarki - w rezultacie poziomu i jakości życia wszystkich mieszkańców.</p> <p>II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej Zadania państwa koncentrować się będą na ograniczeniu czynników zniechęcających do zatrudnienia lub podejmowania i utrzymania aktywności zawodowej. Zwiększeniu aktywności zawodowej sprzyjać będzie także likwidacja barier związanych z założeniem, prowadzeniem oraz rozwijaniem własnej działalności gospodarczej.</p>
4	Zgodny z dokumentem strategicznym „Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju” z celem 1 wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji, cel 6. Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenia „workfare state”
5	Zgodny ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 z celami: 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, 1.2. Zwiększanie zatrudnienia mieszkańców obszarów wiejskich bez konieczności zmiany ich miejsca zamieszkania, 1.3. Rozwój przedsiębiorczości i pozarolniczych miejsc pracy z wykorzystaniem potencjału endogenicznego obszarów wiejskich
6	Zgodny z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 w szczególności z: Wyzwaniem podejścia LEADER Tworzenie miejsc pracy i stworzenie warunków umożliwiających podjęcie pracy osobom dotąd pozostającym bez pracy, a także stworzenie korzystnych warunków do tworzenia nowych firm, sprzyjających zwiększeniu potencjału osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy. Cele powiązane 6A: ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy. Operacje w zakresie przedsiębiorczości a także inwestycje w infrastrukturę do świadczenia usług dla ludności (społeczna, usług prozdrowotnych, w zakresie turystyki, rekreacji, kultury, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego)
7	Zgodny z osią priorytetową POWER: 1. Osoby młode na rynku pracy, 2. Poprawa efektywności wybranych polityk publicznych, 4. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa
	Poziom Unii Europejskiej
1	Strategia Europejska wskazuje na konieczność walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Włączenie społeczne obejmuje: podniesienie poziomu aktywności zawodowej w tym wzrost zatrudnienia, przeciwdziałanie ubóstwu, wspieranie rozwoju przedsiębiorstw społecznych Cele wyznaczone w LSR przyczyniają się do osiągnięcia celów Unii Europejskiej określonych w Strategii Europa 2020 odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu m.in. poprzez: wspieranie inicjatyw opartych na transferze wiedzy i innowacji, wspieranie firm korzystających efektywnie z lokalnych zasobów, przyjaznych środowisku, wspieranie grup defaworyzowanych w pozyskiwaniu dotacji na tworzenie i rozwój własnych działalności gospodarczych, pełniejszym wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych, prowadzenie doradztwa by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, które przyczyniałyby się do tworzenia nowych miejsc, szerzenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych, wspieranie firm efektywnie korzystających z lokalnych zasobów, umożliwienie ludziom zdobywania nowych umiejętności.

Zródło: opracowanie własne.

Lokalna Strategia Rozwoju ma charakter zintegrowany w obszarze:

- **sektorów życia społeczno-gospodarczego:** proponowane przedsięwzięcia zakładają udział w ich realizacji przedstawiciele sektora społecznego (organizacje, stowarzyszenia), aktorów życia gospodarczego (mikro i małych przedsiębiorstw);
- **sektorów gospodarki:** różne branże: produkcyjnej, budowlana, turystycznej, przemysłowej, produkty lokalne, uszyte stroje będą wytworem przedsiębiorców z kilku sektorów gospodarki; zdrowa żywność i produkty lokalne angażuje rolników, przetwórców, transportowców, handlowców itp.; promocja produktów lokalnych wykorzystuje dostępne na obszarze LGD kanały informacyjno-promocyjne
- **wykorzystania doświadczenia, wiedzy, umiejętności parterów** z obszarów sąsiadujących gmin
- **wykorzystania lokalnych zasobów:** obszary leśne, pomniki przyrody, atrakcyjne środowisko naturalne, zabytki, historia regionu oraz przywiązanie mieszkańców do tradycji i kultury, przyjaźnie nastawione społeczeństwo to potencjał, który właściwie wykorzystany przyczyni się do realizacji celów LSR.

Operacje zaplanowane do finansowania w ramach LSR realizowane będą dla beneficjentów reprezentujących wszystkie sektory życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD, dla których wsparcie jest niezbędne i ukierunkowane, w celu ograniczenia występowania zdiagnozowanych problemów.

Tabela 11.7. Przedsięwzięcia w ramach celów szczegółowych i odpowiadająca im grupa beneficjentów

Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR	Potencjalni beneficjenci
<p style="text-align: center;">Celu szczegółowego 1.</p> <p>1. Wzmacnianie tradycji kulturowych poprzez organizację i przeprowadzenie festynów, warsztatów, wystaw itp. oraz wspieranie działalności zespołów śpiewaczych, kół gospodyń wiejskich, OSP i innych</p> <p>2. Kulturowanie lokalnych obyczajów, tradycji, rzemiosła ludowego poprzez działania aktywizujące i edukacyjne mające na celu wzmacnianie tożsamości lokalnej</p> <p>3. Organizacja szkoleń, warsztatów dla osób aktywnie działających w organizacjach lokalnych w zakresie wzmocnienia kapitału społecznego</p> <p>4. Organizacja szkoleń, warsztatów dla osób z grup defaworyzowanych</p>	<ul style="list-style-type: none"> - mieszkańcy obszaru LGD (w tym osoby zagrożone wykluczeniem społecznym) - rolnicy oraz ich małżonkowie i domownicy - mikro i mali przedsiębiorcy - osoby prowadzące działalność gospodarczą - instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, - organizacje pożytku publicznego
<p style="text-align: center;">Cel szczegółowy 2.</p> <p>1. Tworzenie (budowa/rozbudowa/modernizacja) obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej(m.in. świetlice wiejskie, place zabaw, sceny i muszle koncertowe, mała</p>	<ul style="list-style-type: none"> - mieszkańcy obszaru LGD - rolnicy oraz ich małżonkowie i domownicy - instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, - organizacje pożytku publicznego - organizacje pozarządowe

<p>infrastruktura miejsko-parkowa z zagospodarowaniem terenu, ścieżka rowerowa, obiekty rekreacyjne).</p> <p>2. Wytyczenie i oznakowanie ścieżek rowerowych na obszarze partnerstwa.</p> <p>3. Organizacja imprez, konkursów, oraz przygotowanie opracowań promujących obszar LGD.</p> <p>4. Podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców gmin partnerskich LGD STER poprzez organizację konkursów, warsztatów, pokazów.</p>	<p>- jednostki samorządu terytorialnego</p>
<p>Cel szczegółowy 3.</p> <p>1. Szkolenia podnoszące kompetencje osób realizujących operacje w zakresie rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej</p> <p>2. Działania polegające na uruchomieniu działalności gospodarczej (start-up)</p> <p>3. Działania wspierające rozwój lokalnych przedsiębiorstw</p> <p>4. Organizacja warsztatów, szkoleń oraz wyjazdu studyjnego dla przedstawicieli grup defaworyzowanych i osób z innych grup społecznych, które mają do czynienia z realizacją LSR</p>	<p>- mieszkańcy obszaru LGD</p> <p>- organizacje pożytku publicznego</p> <p>- organizacje pozarządowe</p> <p>- jednostki samorządu terytorialnego</p> <p>- mikro i mali przedsiębiorcy</p> <p>- osoby prowadzące działalność gospodarczą</p>

Źródło: opracowanie własne.

Rozdział XII. Monitoring i ewaluacja

12.1. Monitoring i ewaluacja – definicja pojęć

Monitoring to systematyczne zbieranie informacji, które pozwolą ocenić, czy realizowane przedsięwzięcia są zgodne z planem i przyczynią się do osiągnięcia zamierzonych celów i rezultatów. Monitoring prowadzony jest w trakcie realizacji przedsięwzięć w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju i bada trzy elementy: harmonogram, budżet i rezultaty. Ewaluacja to ocena jakościowa podejmowanych przedsięwzięć służących osiągnięciu celu i wskaźników LSR. Proces monitoringu i ewaluacji są względem siebie niezależne, choć pozostają w ścisłym związku, gdyż dotyczą tych samych zagadnień.

Monitoring i ewaluacja LSR są kluczowymi elementami skutecznego procesu jej wdrażania, zapewniającymi pozyskanie informacji na temat postępów prowadzonych działań, w głównej mierze w kontekście realizacji przyjętych celów strategicznych i operacyjnych. Stanowią równocześnie narzędzia kontroli i oceny, umożliwiające korektę nieprawidłowości w procesie wdrażania LSR, poprzez wprowadzenie niezbędnych modyfikacji i uaktualnień przy realizacji opracowanej Strategii.

12. 2. Planowanie monitoringu

Monitoring realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia „STER” stanowi równoległy do jej wdrażania, ciągły i rutynowy proces wymagający zbierania i analizy danych oraz raportowania wyników w określonych przedziałach czasowych. Dla sprawnej jego realizacji, przyjmuje się, iż proces monitorowania, z uwagi na charakter prowadzonych działań, w sposób ciągły i na bieżąco, prowadzony będzie przez biuro LGD. Natomiast w odstępach półrocznych dokonywana będzie przez Zarząd analiza wyników prac w zakresie monitoringu, aby wprowadzić działania naprawcze i ograniczyć ryzyko ponownego ich wystąpienia. Jako metodę raportowania przyjmuje się pisemne sprawozdania nt. postępów w realizacji LSR. Niezbędnych danych do opracowania niniejszych raportów dostarczać będzie Zarządowi biuro LGD. Treść sprawozdań, zgodnie z zasadą jawności działania LGD, będzie podawana do wiadomości publicznej za pośrednictwem strony internetowej Stowarzyszenia.

Zagadnienia podlegające monitorowaniu w zakresie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju wraz z rozpatrywanymi kryteriami:

- stopień realizacji LSR – poziom osiągnięcia przyjętych wskaźników produktu i rezultatu,
- realizacja budżetu – stopień wydatkowania budżetu w ramach przydzielonych środków na funkcjonowanie LGD, projektów realizowanych przez beneficjentów, projektów grantowych, operacji własnych oraz projektów współpracy, zgodność wydatkowania środków pod kątem osiągniętych wskaźników,
- harmonogram realizowanych działań (dotyczy naborów wniosków o przyznanie pomocy, realizacja projektów grantowych) stopień wykorzystania środków, liczba osób korzystających z doradztwa.

Głównym narzędziem badawczym w procesie monitoringu wdrażania LSR będzie ankieta monitorująca, kierowana do wszystkich beneficjentów operacji (każdorazowo po przeprowadzonym działaniu), podejmowanych w ramach realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność objętego PROW na lata 2014-2020. Wypełnienie niniejszej ankiety, przekazywanej beneficjentom przez biuro Stowarzyszenia po uzyskaniu informacji od Instytucji Wdrażającej o wystawieniu zlecenia płatności, będzie obowiązkowe dla wszystkich podmiotów, które otrzymały wsparcie finansowe na realizację działań za pośrednictwem LGD. Wprowadzając elementy innowacyjności, poza tradycyjną, drukowaną formą ankiety będzie możliwość wypełnienia ww. dokumentu w formie e-ankiety, posiłkując się w tym celu aplikacją on-line. Ta forma monitoringu usprawni kontrolę nad ich wypełnianiem, umożliwiając nam, jako administratorom, śledzenie ilości napływających ankiet przy jednoczesnym pozyskiwaniu sumarycznych z nich zestawień. Bezpośredni nadzór nad zbieraniem danych z ww. ankiet sprawować będzie biuro LGD.

Ponadto monitoringiem objęte będą działania biura LGD realizowane w ramach Strategii. Przygotowane będą półroczne sprawozdania, uwzględniające aktywność biura w zakresie:

- liczby zorganizowanych szkoleń i doradztwa przeprowadzonych przez pracowników biura w zakresie realizacji LSR (lista obecności),
- liczbę informacji dotyczących realizacji LSR zamieszczonych na stronie internetowej dla mieszkańców (liczba wejść na stronę LGD),
- kluczowe wnioski z działalności organów LGD.

Wzór ankiety monitorującej

**ANKIETA MONITORUJĄCA POSTĘP REALIZACJI
LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU LGD „STER”**

Imię i nazwisko/ nazwa Beneficjenta			
Adres zamieszkania/ siedziby beneficjenta			
Tytuł operacji			
Okres realizacji operacji (od MM-RRRR do MM-RRRR)			
Nr umowy o dofinansowanie			
Kwota dofinansowania (zł)		Kwota refundacji (zł)	

Cele realizacji operacji:

Cel ogólny	
Cel szczegółowy	
Przedsięwzięcie	

Wskaźniki realizacji operacji

Lp.	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Wartość	Źródło danych/sposób pomiaru
1				
2				
3				
...				
Lp.	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość	Źródło danych/sposób pomiaru
1				
2				
3				
....				

Problemy w realizacji operacji:

.....
.....

Podjęte działania naprawcze:

.....
.....

Wartość dodana operacji:

.....
.....

Po przeprowadzonych naborach biuro LGD sporządzać będzie sprawozdania, odzwierciedlające rzeczywisty obraz ich przebiegu.

Wzór sprawozdania:

..... <i>Pieczętka jednostki</i>	SPRAWOZDANIE Z NABORÓW WNIOSKÓW O PRYZNANIE POMOCY NR ...../..... <small>(nr kolejny / rok)</small> W RAMACH PODDZIAŁANIA „WSPARCIE NA WDRAŻANIE OPERACJI W RAMACH STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ” PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014-2020		
Zakres tematyczny naboru			
Nr naboru			
Termin naboru / DD-MM-RRRR – DD-MM-RRRR/			
Terminowość ogłaszania naboru zgodnie z przyjętym harmonogramem	☐ TAK		☐ NIE
Limit dostępnych środków /zł/		Łączna kwota złożonych wniosków /zł/	
Ilość wniosków:	Złożonych w terminie naboru	Złożonych po terminie naboru	Wycofanych
Ilość wniosków wybranych do dofinansowania przez LGD, przekazanych do dalszej oceny		Wnioskowana kwota pomocy operacji wybranych do dofinansowania, przekazanych do dalszej oceny	
Procentowe wykorzystanie limitu			
Ilość osób korzystających z doradztwa		Ilość wnioskodawców korzystających z doradztwa	
Załączniki			
Osoba sporządzająca sprawozdanie			
Data i miejsce sporządzenia sprawozdania:		Podpis osoby sporządzającej sprawozdanie:	

Ponadto z racji prowadzonych naborów wniosków o przyznanie pomocy w ramach realizacji projektów grantowych, celem kontroli prawidłowej i terminowej ich realizacji, pracownicy LGD dokonywać będą wizytacji w miejscach realizacji poszczególnych zadań grantowych. W tym celu posiłkować się będą poniższą kartą kontroli.

KARTA KONTROLNA GRANTU

NR ...../.....

(nr kolejny / rok)

Tytuł projektu grantowego	
Zakres tematyczny projektu grantowego	

Przeprowadzający kontrolę	
----------------------------------	--

I. DANE PODMIOTU KONTROLOWANEGO

Imię i Nazwisko /Nazwa Grantobiorcy					
NIP			REGON		
Adres zamieszkania / siedziba Grantobiorcy	Województwo				
	Powiat		Gmina		
	Miejscowość		Kod		
	Ulica /nr domu / lokalu /działki				
	Tel.		Fax		
E-mail					
Nazwa zadania grantowego					
Okres realizacji zadania grantowego (od MM-RRRR do MM-RRRR)					

II. POWIADOMIENIE O CZYNNOŚCIACH KONTROLNYCH

Powiadomienie o kontroli: ☐ TAK ☐ NIE	Sposób powiadamiania		Data	Osoba powiadamiana	Osoba powiadamiająca
	Telefon	☐			
	List polecony	☐			
	Inne	☐			

III. PRZEPROWADZENIE CZYNNOŚCI KONTROLNYCH

Kontrola została zrealizowana? ☐ TAK ☐ NIE	Jeśli NIE podać przyczynę: .....
---	-------------------------------------

IV. DANE OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W CZYNNOŚCIACH KONTROLNYCH

	Imię	Nazwisko
Podmiot kontrolujący		
Podmiot kontrolowany		

V. CZYNNOŚCI KONTROLNE

Przedmiot weryfikacji zadania grantowego	Ocena zgodności ze stanem faktycznym			Uwagi kontrolujących
	TAK	NIE	ND	
Zgodność lokalizacji				
Terminowość realizacji				
Prawidłowość realizacji zestawienia rzeczowo-finansowego				
.....				

VI. POZOSTAŁE UWAGI

--

VII. ZAŁĄCZNIKI DO KARTY KONTROLNEJ

1.	
2.	
..	

Data rozpoczęcia i zakończenia kontroli:	..... data i godzina rozpoczęcia czynności kontrolnych	..... data i godzina zakończenia czynności kontrolnych
Miejsce przeprowadzenia kontroli:		
Podpis podmiotu kontrolowanego:		Podpis kontrolujących:

12.3. Ewaluacja i jej planowanie

Ewaluacja to ocena jakości podejmowanych działań w celu ich lepszego zrozumienia, usprawnienia i dostosowania do potrzeb grupy odbiorców. W przypadku LSR ewaluacja to obiektywna ocena wszystkich jej etapów, tj. planowania, realizacji i mierzenia rezultatów. Powinna ona dostarczyć rzetelnych i przydatnych informacji pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym. Ewaluacja pozwala na zgromadzenie danych i opinii pomagających w udoskonaleniu realizacji LSR i ocenie jej efektów a także określeniu stopnia zgodności z przyjętymi na etapie planowania założeniami. Stwierdzenie rozbieżności między założonymi i realnie osiąganymi rezultatami będzie wiązało się z koniecznością modyfikacji realizowanych działań. Dzięki działaniom ewaluacyjnym można wskazać:

- słabe i mocne strony przedsięwzięć realizowanych w ramach LSR,
- powiązania pomiędzy zdiagnozowanymi problemami a osiąganymi rezultatami,
- kierunek i zakres modyfikacji harmonogramu lub budżetu.

Stąd ewaluacja wymaga gotowości i otwartości do wymiany opinii i elastyczności w dostosowaniu kolejnych działań zgodnie z rekomendacjami uzyskanymi w trakcie oceny.

Ze względu na termin przeprowadzania ewaluacji względem LSR możemy wyróżnić:

- ewaluację wstępną (**ex-ante**) – przeprowadzaną jest w trakcie planowania LSR. Jej podstawowym zadaniem jest ocena, na ile planowana interwencja z punktu widzenia potrzeb (sektora, beneficjentów) jest spójna w zakresie planowanych celów i sposobów ich realizacji, diagnoza potrzeb i oczekiwań grupy docelowej, identyfikacja potencjalnych trudności w kontekście społecznym, gospodarczym, prawnym.
- ewaluację bieżącą (**on-going**), która przeprowadzana jest w trakcie realizacji Strategii, jednak w przeciwieństwie do ewaluacji mid-term nie jest określony jej dokładny moment realizacji. Ewaluacja on-going przeprowadzana jest np. w przypadku, gdy monitorowanie ujawniło odchylenia od założonych wartości wskaźników. Jej efektem jest identyfikacja barier w realizacji celów.
- ewaluację końcową (**ex-post**) - przeprowadzaną po zakończeniu realizacji Strategii, poddającą ocenie skuteczność i efektywność interwencji, jej trafność i użyteczność, a także stopień realizacji założonych celów. Jej główną wartością jest dostarczenie informacji o długotrwałych efektach dla określonych grup odbiorców (wskaźniki oddziaływania). Tego typu ewaluacja może stanowić cenne źródło informacji użytecznych przy planowaniu kolejnych interwencji.

Głównym celem przeprowadzonej ewaluacji jest ocena działań określonych w LSR realizowanych przez Stowarzyszenia LGD STER biorąc pod uwagę adekwatność i użyteczność tych działań w efektywnym wydatkowania środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w zgodzie z założeniami i kierunkami rozwoju nakreślonymi w Lokalnej Strategii Rozwoju.

Ponadto celem ewaluacji jest:

- ocena LSR tj. spójność diagnozy, celów, przedsięwzięć i rezultatów oraz trafność doboru wskaźników,
- zdiagnozowanie słabych i mocnych stron oferowanego wsparcia i wypracowanie sposobu ich rozwiązania,
- ocena stosowanych rozwiązań proceduralnych przyjętych w LSR oraz modelu funkcjonowania LGD,

- analiza postępów realizacji strategii, w tym analiza stanu kontraktowania i wydatkowania środków (poziom produktów),
- analiza LSR pod kątem możliwości osiągnięcia założonych celów (poziom rezultatów),
- badanie poziomu innowacyjności realizowanych przedsięwzięć.

Ewaluacja będzie miała charakter hybrydowy a organem odpowiedzialnym za jej przeprowadzenie będzie Zarząd. Ewaluacja zewnętrzna daje obiektywność badania i możliwość wykorzystania wiedzy i umiejętności specjalistów w zakresie ewaluacji, a rolą pracowników biura będzie planowanie badań i ich bieżąca realizacja. Wyniki ewaluacji Zarząd będzie zobowiązany przedstawić w formie raportu z badania ewaluacyjnego. Sporządzony raport ma na celu wykazać informacje o stanie zaawansowania realizacji poszczególnych działań oraz zaprezentować poziom osiągniętych wskaźników, a w szczególności:

- zakres osiągniętych wskaźników dla celu ogólnego i szczegółowych LSR,
- ocenę wartości wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania dla każdego przedsięwzięcia,
- analizę aktualności celów strategicznych w stosunku do analizy SWOT,
- analizę zasadności ilości przedsięwzięć i ich zakresów oraz wskaźników,
- zebranie uwag do członków Zarządu i pracowników LGD nt. funkcjonowania LGD szczególnie w trakcie naboru oraz uwag zgłaszanych przez Beneficjentów,
- zebranie uwag od członków LGD nt. funkcjonowania partnerstwa,
- wnioski dotyczące modyfikacji struktur i procesów wdrażania LSR,
- wnioski dotyczące aktualizacji oraz ewentualnych zmian w LSR.

Plan ewaluacji dla LSR STER:

- a. przedmiot ewaluacji
- b. pytania kluczowe
- c. dobór kryteriów ewaluacji
- d. dobór metod badawczych oraz próby badawczej
- e. harmonogram
- f. forma prezentacji wyników.

Ad a) Przedmiotem ewaluacji jest ocena skuteczności i efektywności realizacji LSR a w szczególności osiągnięte rezultaty i postępy w realizacji celów. Przedmiot ewaluacji będzie obejmował diagnozę czynników, które miały wpływ na proces wdrażania LSR tj. efekt rzeczowy i finansowy postępu i sposobu realizacji LSR oraz zadań wykonanych przez Stowarzyszenie LGD - "STER" pod kątem ich skuteczności, efektywności i trafności w stosunku do założeń przyjętych w LSR. Ewaluacji poddane zostaną wskaźniki rezultatu, produktu i oddziaływania wskazane w formularzu Cele i wskaźniki LSR – rozdział V.

Ad b) Pytania kluczowe

1. w jakim stopniu podjęte przedsięwzięcia przyczynią się do osiągnięcia założonych celów w LSR?
2. Jak przebiega wdrażanie LSR oraz jakie są mocne strony a jakie pojawiły się zagrożenia dla osiągniętych celów LSR? Jakie podjęto środki zaradcze?
3. Czy realizowane przedsięwzięcia w ramach LSR prowadzone są z zachowaniem zasady efektywności i racjonalności tzn. czy nakłady finansowe równoważą płynące z nich korzyści?
4. Czy realizowane przedsięwzięcia są zgodne z oczekiwaniami i potrzebami grupy odbiorców?

Ad c) Przyjęte kryteria ewaluacji

Trafność – ocena stopnia, w jakim przyjęte cele LSR odpowiadają rzeczywistym potrzebom i oczekiwaniom grupy odbiorców

Efektywność – ocena, czy realizowane przedsięwzięcia są optymalne tj. czy nakłady finansowe i czasowe równoważą korzyści z nich wynikające

Skuteczność – ocena stopnia, w jakim zostały osiągnięte cel główny i cele strategiczne oraz ich wskaźniki w stosunku do przyjętych założeń w LSR

Oddziaływanie – ocena czy realizacja przedsięwzięć w LSR będzie miała szerszy, wpływ wychodzący poza bezpośrednie wsparcie udzielone grupie odbiorców

Trwałość efektów – ocena, czy zrealizowane przedsięwzięcia i udzielone wsparcie grupie odbiorców przyniosło efekt w postaci poprawy warunków życia mieszkańców i gospodarowania na obszarze gmin LGD „STER”.

Ad d) dobór metod badawczych oraz próby badawczej

Sposób pomiaru skuteczności i efektywności wdrażania LSR oraz poszczególnych wskaźników rezultatu, produktu i oddziaływania zostanie oparty na:

- 600 ankietach wypełnianych (telefonicznie, e-mailowo i bezpośrednio) przez mieszkańców gmin obszaru LGD STER, w tym z grupy odbiorców po zakończeniu poszczególnych przedsięwzięć badających poziom zadowolenia z otrzymanego wsparcia oraz oceny zmian, jakie dokonały się w aspekcie warunków życia mieszkańców i gospodarowania na obszarze LGD po wdrożeniu LSR
- 10 wywiadów kwestionariuszowych z członkami Zarządu LGD, Rady LGD, pracownikami biura LGD, i 20 wywiadów swobodnych z wybranymi beneficjentami w celu opracowania rekomendacji w zakresie realizacji LSR,
- 4 zogniskowane wywiady grupowe przeprowadzone na podstawie opracowanego scenariusza, jako uzupełnienie wymienionych powyżej narzędzi.

Dane źródłowe:

- Typ ilościowy - dane ilościowe będą pochodziły z wykorzystania aplikacji on-line oraz ze źródeł danych takich jak: sprawozdania, wyniki monitoringu.
- Typ jakościowy - dane jakościowe natomiast pochodzą będą z analiz opinii, wyników obserwacji, wywiadów kwestionariuszowych i swobodnych, grup fokusowych, ankiet ewaluacyjnych.

Ad e) Harmonogram i obszar ewaluacji

- planowanie i projektowanie ewaluacji – analiza potrzeb i sformułowanie koncepcji badania
- prowadzenie prac ewaluacyjnych, gromadzenie i analiza danych
- przygotowanie raportu ewaluacyjnego

Prace ewaluacyjne obejmują obszar, na którym wdrażana będzie LSR dla LGD STER i obejmują:

- Ewaluacja ex-ante (lipiec-październik 2015)
- Ewaluacja ex-post - podsumowująca całość okresu wdrożenia LSR (2023)
- Ewaluacja on-going w trakcie wdrażania LSR w celu identyfikacji barier realizacji poszczególnych celów.

Ad f) Forma prezentacji wyników

Na podstawie uzyskanych wyników prac ewaluacyjnych przygotowany zostanie raport, który będzie upubliczniony (zamieszczony na stronie internetowej LGD STER). Raport dotyczy okresu planowania, realizacji LSR, tj. od 2015 roku do końca 2023 roku.

Rozdział XIII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Dokument, jakim jest Lokalna Strategia Rozwoju opracowywana przez Stowarzyszenie LGD STER obejmował będzie planowane działania z zakresu żywienia społeczno – gospodarczego

obszarów wiejskich poprzez aktywizację mieszkańców oraz poprawę uczestnictwa tych osób w życiu społecznym i gospodarczym. Lokalna Strategia Rozwoju, jej cele oraz w szczególności przewidywane w niej działania wspierają zrównoważony rozwój oraz bezpośrednio przyczyniają się do wdrażania prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska. Stanowi ona także uszczegółowienie PROW 2014-2020, który został poddany procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w tym opiniowaniu przez RDOŚ i PWIS.

Wskazane w Strategii przedsięwzięcia, na etapie ich projektowania, wdrażania i realizacji, poddane będą odrębnym procedurom oceny oddziaływania na środowisko. Zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody, formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Działania przewidziane w Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia - Lokalna Grupa Działania „STER” w okresie programowania 2014-2020 nie wpłyną w negatywny sposób na wymienione formy ochrony przyrody jak i cały stan środowiska naturalnego.

Ponadto w fazie wdrażania, każda z wymienionych inwestycji, z mocy prawa, podlegała będzie indywidualnej procedurze oceny oddziaływania na środowisko. Wobec powyższego decyzją Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi (pismo nr WOOŚ-II.411.409.2015.MG2.2 z dnia 26.11.2015 r.) jest stwierdzenie, braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla niniejszego dokumentu, uznając, że dokument ten nie kwalifikuje się do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) przygotowanej przez Stowarzyszenie – Lokalna Grupa Działania „STER” obejmującej teren gmin Andrespol, Brójce, Nowosolna, Rokiciny położonych w powiatach: łódzkim wschodnim i tomaszowskim nie wyznacza ram dla późniejszych realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, a realizacja jego postanowień prawdopodobnie nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko. Treść pisma w załączniku do niniejszej Strategii.

Rozdział XIV. Bibliografia i załączniki

Procedura aktualizacji LSR

Etap	Osoba odpowiedzialna	Czynności	Wzory
Ustalenie propozycji zmiany zapisów i elementów strategii	Kierownik biura Stowarzyszenia LGD STER	Zebranie uwag w postaci listy: zmiany obowiązujących przepisów regulujących zagadnienia objęte LSR, zmiany dokumentów programowych lub rozporządzeń dotyczących zagadnień objętych LSR, uwagi zgłoszone przez Instytucję Wdrażającą, uwagi zgłoszone przez kontrolę, wnioski wynikające z praktycznego stosowania LSR i przeprowadzonej ewaluacji LSR. Przedstawienie Zarządowi propozycji zmian zebranych w liście.	Wzór listy
Zebranie Zarządu	Zarząd Posiedzenie Zarządu	Zreferowanie propozycji zmian	

Wybór propozycji zmian	Zarząd Posiedzenie Zarządu	Wybranie propozycji zmian zapisów i elementów strategii przedstawienie własnych propozycji, dyskusja nad ostateczną wersją zmian	
		Głosowanie nad przyjęciem/odrzuconiem zmian zapisów w LSR i zmianą strategii w tym zakresie	Głosowanie jawne Wzór uchwały
Przekazanie samorządowi województwa zakresu zmian	Biuro LGD	Przygotowanie pisma	Wzór pisma
	Prezes Zarządu	Podpisanie pisma	

Bibliografia

1. Bank Danych Lokalnych GUS
2. Churchill G. A., *Badania marketingowe. Podstawy metodologiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002
3. *Ocena zasobów pomocy społecznej – opracowania gmin: Andrespol, Brójce, Nowosolna i Rokiciny z 2015 roku*
4. Pawlak M., *Zarządzanie projektami*, PWN, Warszawa 2015.
5. Plan rozwoju lokalnego gminy Andrespol na lata 2004 – 2013, Andrespol, listopad 2013
6. *Plan rozwoju lokalnego gminy Brójce na lata 2006 – 2013, Brójce 2005*
7. *Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii działania na lata 2014 – 2021*, zredagowano w Departamencie Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane, Warszawa 2015
8. Portale internetowe gmin tworzących LGD STER: www.andrespol.pl, www.brojce.pl, www.gminanowosolna.pl, www.rokiciny.net
9. *Powiaty i gminy województwa łódzkiego – sytuacja społeczno – gospodarcza w okresie programowania 2007 – 2013. Analizy statystyczne*, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2015
10. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu planu gospodarki niskoemisyjnej gminy Rokiciny, Śląskie Centrum Energetyki Sp. z o.o., ul. Grunwaldzka 1A, 42-690 Tworóg, Rokiciny, 2015 r.
11. Sobczyk M. , *Statystyka. Podstawy teoretyczne, przykłady, zadania*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2000
12. *Strategia rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+*, Łódź styczeń 2014
13. *Strategia rozwoju powiatu łódzkiego wschodniego, Łódź luty 2008*
14. *Strategia rozwoju gminy Nowosolna do roku 2020, Nowosolna 2011*
15. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody
16. Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej
17. *Województwo Łódzkie 2014 – podregiony powiaty, gminy*, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź - za różne lata
18. *Zintegrowana strategia rozwoju obszarów wiejskich „Andrespol – Nowosolna – Brójce” zaplanowana w perspektywie do 2013 roku, Andrespol 2006*